

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

А.П. Кущик

**ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ
В ФІНАНСОВИХ УСТАНОВАХ ТА НА ПІДПРИЄМСТВАХ**

Конспект лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит»

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол №
від .11. 2022 р.

Запоріжжя
2022

УДК: 005. 52: 658. 14/.17 (075.8)
К 967

Кущик А.П. Фінансовий аналіз в фінансових установах та на підприємствах: конспект лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит». Запоріжжя: ЗНУ, 2022. 138 с.

Конспект лекцій містить теоретичні положення, основні поняття та рекомендації щодо вивчення курсу «Фінансовий аналіз в фінансових установах та на підприємствах» і спрямований на вироблення у студентів навичок самостійної роботи з проведення аналітичних досліджень.

Метою конспекту лекцій є формування у студентів сучасного економічного мислення та системи глибоких теоретичних знань та практичних навичок з фінансового аналізу. За допомогою цього навчально-методичного видання майбутні фахівці мають можливість набути базових знань та навичок з аналітичної підготовки, отримати основи самостійної роботи з виконання практичних завдань, навчитись приймати кваліфіковані фінансові рішення.

Конспект лекцій призначений для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит» усіх форм навчання.

Рецензент О.М. Рибалко, к.е.н., професор кафедри обліку і аудиту

Відповідальний за випуск А.П. Кущик, к.е.н., доцент

ВСТУП

Становлення ринкової економіки в Україні, поява фінансових ринків об'єктивно сприяли розвитку такого важливого напрямку аналітичної роботи, як фінансовий аналіз. Саме розвиток ринкових відносин підвищує відповідальність і самостійність підприємств та інших суб'єктів ринку в підготовці та прийнятті управлінських рішень. Ефективність цих рішень багато в чому залежить від об'єктивності та всебічності оцінювання існуючого фінансового стану підприємства. У зв'язку з цим, аналітична підготовка майбутніх бакалаврів, з економіки будь-якого фахового спрямування займає особливе місце у системі економічної освіти.

Фінансовий стан будь-якого суб'єкта господарювання (підприємства, установи, організації чи закладу) залежить від виробничих і комерційних результатів його діяльності, ефективності організації та використання фінансових результатів. Чим вищі показники виробництва й реалізації продукції та нижча собівартість, тим вищі рентабельність і прибуток, тим кращий фінансовий стан підприємства. Разом з тим надійний фінансовий стан, своєчасне та правильне регулювання фінансів у процесі господарської діяльності дозволяє своєчасно і повно виконувати всі господарські операції, зобов'язання щодо оплати праці, здійснювати капітальні вкладення тощо.

Раціональна фінансова діяльність сприяє реалізації основного принципу господарської діяльності — самостійності підприємств. Він передбачає, що вкладені ресурси окупаються прибутком. Потреби у власних фінансових ресурсах для формування та ефективності використання всіх господарських засобів, розширення виробництва і покращання роботи підприємства повинні задовольнятися у першу чергу за рахунок грошових надходжень від власної діяльності та реалізації продукції (робіт, послуг).

Фінансовий аналіз – це істотний елемент фінансового менеджменту та аудиту. Практично всі користувачі фінансових звітів підприємств використовують методи фінансового аналізу для прийняття оптимальних рішень.

Основною метою фінансового аналізу є отримання певної кількості ключових параметрів, які дають об'єктивну й точну картину фінансового стану підприємства, його прибутків і збитків, змін у структурі активів і пасивів, у розрахунках з дебіторами та кредиторами. При цьому в оцінюванні поточного фінансового стану підприємства особливу роль відіграє його прогноз на найближчу та більш віддалену перспективу, тобто очікувані параметри фінансового стану.

Сучасний фахівець з фінансів, банківської справи та страхування – це не технічний працівник, обмежений у своїй діяльності численними нормативно-правовими актами і відповідальністю, а, перш за все ініціативний менеджер, який здатний творчо використовувати здобуті знання для прийняття ефективних управлінських рішень, постійно навчатися впродовж усього життя, розвивати стратегічне мислення, самостійно вирішувати проблеми. Тому при

підготовці майбутніх фахівців необхідно досягати фундаментальної освіти, глибокого пізнання філософії обліково-аналітичних наук, високої якості роботи в умовах постійної зміни законодавчих документів, мотивації партнерів і клієнтів, ризику і невизначеності.

Конспект лекцій охоплює усі дев'ять тем робочої навчальної програми даної навчальної дисципліни. В них послідовно розглядаються значення і методичні основи фінансового аналізу, інформаційне забезпечення аналізу та вимоги до фінансової звітності; аналіз фінансової стійкості, інвестиційної привабливості та загрози банкрутства. Останні теми присвячено інтерпретації результатів аналізу і використання їх при прийнятті управлінських рішень.

Конспект лекцій окрім теоретичних положень містить задачі, фінансові ситуації, тестові завдання, словник основних термінів, питання для самоконтролю які допоможуть здобувачам поглибити та систематизувати свої знання, сприятимуть якісній підготовці фахівців.

Метою конспекту лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» з дисципліни «Фінансовий аналіз в фінансових установах та на підприємствах» є оволодіння студентами теоретико-методичними та практичними навичками здійснення аналізу фінансового стану та фінансової діяльності підприємств, установ чи організацій різних форм власності та галузей економіки в сучасних ринкових умовах.

Курс «Фінансовий аналіз в фінансових установах та на підприємствах» є дисципліною професійної підготовки студентів за освітньою програмою «Фінанси і кредит».

Конспект лекцій розрахований передусім на студентів спеціальностей, які згідно з навчальними планами вивчають дану дисципліну, а також на аспірантів, викладачів і працівників, які цікавляться проблемами фінансового аналізу.

ЗНАЧЕННЯ Й ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ, ЙОГО ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Мета вивчення теми: зрозуміти сутність фінансового аналізу, його мету та завдання, опрацювати основні методи та прийоми.

План

1. Теоретичні основи фінансового аналізу.
2. Класифікація методів і прийомів фінансового аналізу.

Ключові слова: фінансовий аналіз, бухгалтерський баланс, фінансова звітність, методи аналізу, прийоми аналізу, фактор, факторний аналіз, експрес-аналіз.

1.1 Теоретичні основи фінансового аналізу

Під час вивчення даної теми слід з'ясувати сутність, значення, цілі та завдання фінансового аналізу.

За умов переходу економіки України до ринкових відносин, істотного розширення прав підприємств у галузі фінансово-економічної діяльності зросла роль своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємств, оцінки їхньої ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності, оздоровлення підприємств та виходу їх з кризового стану.

Фінансовий аналіз – це один із методів оцінки фінансової діяльності підприємств та їх пристосування до умов ринку, що змінюється [2, с.18].

В економічній літературі даються різні тлумачення фінансового аналізу.

У традиційному розумінні сутність фінансового аналізу полягає в оцінці та прогнозуванні фінансового стану підприємства за даними бухгалтерської звітності та обліку.

Фінансовий аналіз є процесом дослідження фінансового стану та основних результатів фінансової діяльності підприємства та фінустанови з метою виявлення резервів підвищення їх ринкової вартості та забезпечення ефективного розвитку. Фінансовий аналіз – це засіб накопичення трансформації й використання інформації фінансового характеру [3, с.23-25].

Фінансовий аналіз є прерогативою найвищої ланки управлінських структур підприємства, здатних впливати на формування фінансових ресурсів і на потоки грошових коштів, ефективність управлінських рішень, пов'язаних з визначенням ціни продукції, заміною устаткування чи технології, економічного зростання підприємства.

Фінансовий аналіз є основою для управління фінансами підприємства та установи. В узагальненому вигляді він охоплює три головні напрямки:

- 1) оцінювання фінансових потреб підприємства;
- 2) розподіл потоків грошових коштів залежно від конкретних планів підприємства, визначення додаткових обсягів залучених фінансових ресурсів та каналів їх одержання – кредити, пошук внутрішніх резервів, додатковий випуск акцій, облігацій;
- 3) забезпечення системи фінансової звітності, яка б об'єктивно відображала процеси та забезпечувала контроль за фінансовим станом підприємства.

Для забезпечення якісного та детального фінансового аналізу необхідно, насамперед, оволодіти загальними концептуально-методичними підходами та методами і моделями його здійснення.

Фінансовий аналіз допомагає своєчасно вирішувати питання поліпшення поточного руху фінансових ресурсів, їх формування та використання, поточного та довгострокового планування діяльності. На його основі будується фінансове забезпечення стратегії підприємства на перспективний період. Без фінансового аналізу не можливі планування, прогнозування, бюджетування, ефективне розміщення фінансових ресурсів, аудит.

Фінансовий аналіз має важливе значення в економічній діяльності підприємства. Він дає змогу:

- 1) вишукувати резерви поліпшення фінансового стану підприємства;
- 2) об'єктивно оцінювати раціональність використання усіх видів фінансових ресурсів;
- 3) своєчасно вживати заходів щодо підвищення платоспроможності підприємства;
- 4) забезпечувати оптимальний виробничий та соціальний розвиток колективу за рахунок використання виявлених у ході аналізу резервів;
- 5) забезпечувати розроблення плану фінансового оздоровлення підприємства [3, с.42].

Під фінансовим станом підприємства розуміють його спроможність фінансувати свою діяльність. Він характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільністю їх розміщення та ефективного використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю. Тобто фінансовий стан – це рівень збалансованості окремих структурних елементів активів і пасивів підприємства, а також рівень ефективності їх використання. Оптимізація фінансового стану є однією з головних умов успішного розвитку підприємства в майбутньому періоді. Водночас кризовий фінансовий стан підприємства свідчить про загрозу його можливого банкрутства.

Фінансовий аналіз підприємства чи установи показує, за якими конкретними напрямками потрібно проводити аналітичну роботу, дає можливість виявити найважливіші аспекти та найслабкіші позиції у фінансовому стані даного підприємства. Згідно з цим результати фінансового аналізу дають відповіді на питання, які найважливіші засоби поліпшення

фінансового стану конкретного підприємства в конкретний період його діяльності.

Об'єктом фінансового аналізу є конкретне підприємство (установа) чи окрема його фінансова операція.

Суб'єктами фінансового аналізу є фінансові аналітики, які зацікавлені в діяльності підприємства (установи) з якихось причин.

Отже, **метою фінансового аналізу** є всебічна оцінка фінансового стану підприємства, його ділової активності задля пошуку резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами; розроблення найвірогідніших передбачень і прогнозів майбутніх умов функціонування підприємства; визначення дохідності фірми для порівняння її з аналогічними показниками інших підприємств чи оцінка підприємства з точки зору його ринкової вартості; своєчасного виявлення та усунення недоліків фінансовій діяльності для пошуку шляхів поліпшення фінансового стану підприємства та його платоспроможності; виявлення змін у фінансовому стані в просторово-часовому розрізі, визначення основних факторів, які впливають на фінансовий стан підприємства, прогнозування основних тенденцій у фінансовому стані.

У кожного аналітика своя мета. *Інвестори* цікавляться насамперед рівнем та стабільністю доходів за акціями, тобто прибутковістю (рентабельністю) корпорацій, *кредитори* – її ліквідністю; *менеджери* – дохідністю різних видів активів та ефективністю управління ними. Для якісного планування та контролю вони повинні реально оцінювати стан фінансів фірми й можливості впливу на нього [3, с.51].

Для досягнення мети фінансового аналізу мають бути вирішені такі **основні завдання**:

- оцінка рентабельності підприємства;
- аналіз фінансової стійкості підприємства;
- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства оборотними коштами;
- оцінка конкурентоспроможності підприємства;
- аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів;
- загальна оцінка фінансового стану і факторів його зміни;
- вивчення співвідношення між джерелами оборотних коштів, їх розміщенням і ефективністю використання;
- дотримання підприємством фінансової, розрахункової і кредитної дисципліни;
- визначення ліквідності та фінансової стійкості підприємства;

- довго- і короткострокове прогнозування стійкості фінансового стану.

Для розв'язання цих завдань вивчаються:

- наявність, склад і структура оборотних коштів підприємства, причини та наслідки їх змін;
- наявність, склад і структура джерел власних коштів підприємства, причини і наслідки їх змін;
- стан, структура і зміни довгострокових активів;
- наявність, структура поточних активів у сферах виробництва і обігу, причини та наслідки їх змін;
- платоспроможність і фінансова гнучкість;
- ефективність використання активів;
- окупність інвестицій.

Основу інформаційного забезпечення оцінки фінансового стану становить бухгалтерська звітність. Може використовуватись і додаткова інформація переважно оперативного характеру, однак вона має лише допоміжний характер.

1.2 Класифікація методів і прийомів фінансового аналізу

Аналіз фінансового стану – це частина загального аналізу господарської діяльності підприємства, який складається з двох взаємопов'язаних розділів: фінансового та управлінського аналізу.

Предметом фінансового аналізу підприємства є фінансові ресурси та їхні джерела. Для досягнення основної мети цього аналізу – об'єктивної оцінки фінансового стану підприємства та виявлення впливу факторів підвищення ефективності його функціонування можуть застосовуватись різні методи аналізу.

Методи фінансового аналізу – це комплекс науково-методичних інструментів та принципів дослідження фінансового стану підприємства.

В економічній теорії та практиці існують різні класифікації методів економічного аналізу загалом і фінансового аналізу зокрема.

Класифікація розрізняє неформалізовані і формалізовані методи аналізу. **Неформалізовані (евристичні)** методи аналізу ґрунтуються на описуванні аналітичних процедур на логічному півні, а не на жорстких аналітичних взаємозв'язках та залежностях. До неформалізованих належать такі методи: експертних оцінок та сценаріїв; психологічні; морфологічні; порівняльні; побудови системи показників; побудови системи аналітичних таблиць.

До **формалізованих методів** фінансового аналізу належать ті, в основу яких покладені жорстко формалізовані аналітичні залежності. Основні з них: арифметичних різниць; ланцюгових підстановок; відсоткових чисел; дисконтування; диференційний; балансовий; логарифмічний; виокремлення ізольованого впливу факторів; інтегральний; простих та складних відсотків тощо [4, 68-70].

У процесі фінансового аналізу також широко застосовуються і традиційні методи економічної статистики (середніх та відносних величин, групування, графічний, індексний, елементарні методи обробки рядів динаміки), а також математико-статистичні методи (кореляційний аналіз, дисперсійний аналіз, метод головних компонентів).

Використання видів, прийомів та методів фінансового аналізу для конкретних цілей вивчення фінансового стану підприємства в сукупності становить методологію та методику аналізу.

Фінансовий аналіз здійснюється за допомогою різних моделей, які дають змогу структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками. Існують три основні типи моделей, які застосовуються в процесі аналізу фінансового стану підприємства:

- 1) описові;
- 2) предикативні;
- 3) нормативні.

Описові моделі (описового характеру) є основними для оцінювання фінансового стану підприємства. До них належать: побудова системи звітних балансів; подання фінансових звітів у різноманітних аналітичних розрізах; вертикальний і горизонтальний аналіз звітності; трендовий аналіз; аналіз відносних показників і коефіцієнтів; порівняльний, або просторовий аналіз; факторний аналіз; система аналітичних коефіцієнтів. Описові моделі, засновані на використанні інформації з бухгалтерської звітності.

Предикативні моделі – це моделі прогностичного характеру. Вони використовуються для прогнозування доходів та витрат підприємства, його майбутнього фінансового стану. Найпоширеніші з них:

- 1) розрахунки точки критичного обсягу продажу (аналіз беззбитковості);
- 2) побудова прогностичних фінансових звітів;
- 3) моделі динамічного аналізу (жорстко-факторні моделі, що детермінувалися і регресійні моделі);
- 4) моделі ситуаційного аналізу.

Нормативні моделі – це моделі, які уможливають порівняння фактичних результатів діяльності підприємства з нормативними. Ці моделі використовуються, як правило, у внутрішньому фінансовому аналізі, їх сутність полягає у встановленні нормативів на кожен статтю витрат для відповідних технологічних процесів, видів виробів та з'ясуванні причин відхилень фактичних даних від цих нормативів.

Отже, під час аналізу фінансового стану підприємства можуть використовуватись найрізноманітніші прийоми, методи та моделі аналізу, їх кількість та широта застосовування залежать від конкретних цілей аналізу та визначаються його завданнями в кожному окремому випадку.

Залежно від мети аналізу досліджуються різні показники. Але жоден із них індивідуально не дає достатньої інформації про умови функціонування та прибутковість фірми. *Лише аналіз певної групи показників дає підстави для ґрунтовних висновків.* Слід брати до уваги й фактор сезонності в бізнесі. Разом

із тим для попереднього оцінювання фінансової діяльності підприємства необхідно лише кілька з численних показників. Обчислення зайвих коефіцієнтів ускладнює аналіз і вносить плутанину. Інформація для порівняння кількох компаній має бути стандартизована.

Існує кілька класифікацій показників фінансової діяльності фірми. Більшість економістів виділяє такі групи відносних показників: коефіцієнти прибутковості (рентабельності), ліквідності, стабільності та акціонерного капіталу. Інші аналітики схильні до такої класифікації: показники ліквідності, управління активами й управління пасивами, прибутковості та ринкової вартості акцій. Існує також точка зору, згідно з якою виділяються коефіцієнти ліквідності, зобов'язань кредиторам, прибутковості та покриття [4, с.81].

Фінансовий стан підприємства може бути оцінений з різний ступенем деталізації залежно від цілей аналізу, існуючої інформації, програмного, технічного та кадрового забезпечення. Найбільш доцільним є виділення процедур експрес-аналізу та поглибленого аналізу фінансового стану.

Усі економічні показники взаємозв'язані та взаємообумовлені. Досягнути поставленої мети аналітик може тільки вивчаючи їх.

Причинно-наслідкові зв'язки та результати вивчаються на базі результативних і факторних показників.

Результативний показник – це економічний показник, що є об'єктом дослідження. Показники, які характеризують результативний показник, тобто є його кількісними та якісними характеристиками, називають факторними показниками.

Поняття «фактор» – одне з головних у фінансовому аналізі. Фактор – це причина, рушійна сила якого-небудь процесу, яка визначає його характер чи одну з характерних рис. В економічних дослідженнях під фактором розуміють умови, необхідні для визначення даного господарського процесу, а також показники, які обумовлюють вплив на результат цього процесу.

Послідовність аналізу фінансового стану підприємства така:

- а) експрес-аналіз фінансового стану підприємства;
- б) деталізований аналіз фінансового стану підприємства

Експрес-аналіз – це наочна і проста оцінка фінансового добробуту і динаміки розвитку підприємства. Його виконують у три етапи:

- підготовчий;
- попередній огляд;
- економічне читання й аналіз звітності.

Мета підготовчого етапу – прийняття рішення про доцільність експрес-аналізу фінансової звітності, визначається через ознайомлення з аудиторським висновком та установлення на цій основі пріоритетних напрямків такого аналізу.

Мета попереднього огляду – ознайомлення з пояснювальною запискою до балансу. Це потрібно для того, щоб оцінити умови роботи у звітному періоді, визначити основні тенденції показника діяльності та якісні зміни в

майновому та фінансовому стані, при цьому потрібно брати до уваги різні фактори, наприклад інфляцію і недоліки балансу.

Мета етапу економічного читання й аналізу звітності – одержання узагальненої оцінки результатів діяльності підприємства. Сенс експрес-аналізу – відображення невеликої кількості найважливіших показників і постійне дослідження їх динаміки. Після проведення експрес-аналізу потрібно проаналізувати п'ять взаємозв'язаних таблиць:

- 1) господарські кошти підприємства та їх структура
- 2) основні активи підприємства;
- 3) структура і динаміка оборотних коштів підприємства;
- 4) основні результати фінансово-господарської діяльності;
- 5) ефективність використання фінансових ресурсів підприємства

Закінчується експрес-аналіз висновками про фінансовий стан підприємства, а також пропонуються шляхи його поліпшення.

Деталізований аналіз – це детальна характеристика майнового і фінансового стану підприємства за результатами фінансової діяльності у звітному періоді, а також визначення можливостей розвитку підприємства на перспективу.

Деталізований аналіз закінчується стислою характеристикою та оцінкою основних показників, що використовувались у фінансовому аналізі підприємства (установи).

Задачі

1. За даними балансу підприємства на початок планового періоду залишок грошових коштів на поточному рахунку становив 86,5 тис. грн. Обсяг реалізації продукції за звітний період – 692 тис. грн. У плановому періоді передбачається довести обсяг реалізації продукції до 1040 тис. грн. Залишок грошових коштів у плановому періоді не змінюється. Визначити суму грошових коштів, яка вивільнюється в результаті прискорення оборотності грошових коштів.

2. Виручка за рік зросла з 7 200 тис. до 8 712 тис. грн. Середній залишок оборотних коштів збільшився з 344 тис. до 387,2 тис. грн. Необхідно розрахувати оборотність оборотних коштів в днях, коефіцієнт оборотності, дати їм оцінку і визначити суму грошових коштів, вивільнених з обороту.

3. Річна виручка підприємства становить 1121519 тис. грн. 30% продукції реалізується на умовах попередньої оплати. Середній термін погашення дебіторської заборгованості на підприємстві у звітному році становить 44,8 дня. Щомісячний темп інфляції дорівнює 9%.

4. Проаналізувати склад і рух дебіторської заборгованості підприємства «Варна».

Склад дебіторської заборгованості	На початок року	Виникнення зобов'язань	Погашення зобов'язань	На кінець року	Зміна (+,-)
Розрахунки з дебіторами, всього	3940	72395	72205	4130	?
у тому числі: за товари, роботи, послуги	2856	58706	58504	3058	?
за векселями одержаними	-	-	-	-	-
з бюджетом	82	2210	2236	56	?
за виданими авансами	-	-	-	-	-
з нарахованих доходів	62	1308	1354	16	?
із внутрішніх розрахунків	-	-	-	-	-
інша поточна заборгованість	940	3687	3627	1000	?
% до вартості майна	8,09	x	x	7,17	?

5. Розрахувати оборотність поточних активів, тривалість обороту поточних активів, величину додатково залучених коштів на підставі таких даних:

Показник	Минулий рік	Звітний рік	Відхилення
Чистий обсяг реалізації, тис. грн	x	1 121 519	-
Середньорічна вартість поточних активів, тис. грн.	x	628 548	-
Оборотність поточних активів, разів	1,952	Визначити	Визначити
Тривалість обороту поточних активів, днів	184,4	Визначити	Визначити

6. Розрахувати термін відстрочення платежу підприємства та коефіцієнт падіння купівельної спроможності з урахуванням темпу інфляції за місяць.

Показник	Сума, грн.
Річний обсяг реалізації продукції	
за планом	10000
фактично	10200
Середньорічні залишки матеріальних оборотних коштів	
за планом	1500
фактично	1700

7. Собівартість продукції становить 60% ціни реалізації. Рахунки оплачуються через 60 днів від дня відвантаження продукції. Виручка від реалізації за місяць – 150 тис. грн.

Визначити, яку суму додаткових оборотних коштів у вигляді банківського кредиту потрібно отримати підприємству, якщо банк надає кредит під 20 % річних, і як це вплине на собівартість продукції.

8. Проаналізувати основні засоби підприємства за наведеними даними.

Показник	Залишок на початок року	Введено	Вибуло	Залишок на кінець року	Темп зміни
Первісна вартість основних засобів, тис. грн	42353	12105	2920	49240	
у тому числі активна частина, тис. грн	?	?	?	?	
Знос основних засобів	17803			19803	
Частка активної частини основних засобів, %	80			75	
Коефіцієнт придатності, %	Визначити			Визначити	
Коефіцієнт зносу, %	Визначити			Визначити	
Коефіцієнт оновлення, %	Визначити			Визначити	
Коефіцієнт вибуття, %	Визначити			Визначити	

9. На підставі наведених даних розрахувати показники, яких не вистачає, та оцінити ризик реалізації дебіторської заборгованості, грн.:

Показник	31.12.21р.	31.12.22р.
Обсяг продажу	420000	530 000
Загальна сума активів	610 000	670 000
Дебіторська заборгованість	60000	100 000
Оборотність дебіторської заборгованості	7,64	6,63
Період погашення дебіторської заборгованості	47,78	55,05
Дебіторська заборгованість до обсягу продажу	Визначити	Визначити
Дебіторська заборгованість до загальної суми активів	Визначити	Визначити

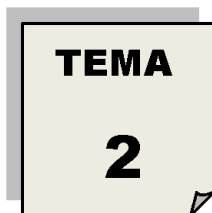

Питання для самоконтролю

1. Що є метою фінансового аналізу?
2. Які методи та прийоми використовують у фінансовому аналізі?
3. Які основні типи моделей використовують у фінансовому аналізі?
4. Хто є основними користувачами фінансової звітності підприємства?
5. Наведіть склад фінансової звітності відповідно до П(С)БО.
6. Які показники використовують для оцінки ефективності використання основних засобів?
7. Як класифікують види фінансового аналізу?

Література

1. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ: МАУП, 2017. 357 с.
2. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства. Київ : Знання, 2010. 254 с.
3. Подольська В.О., Яріш Щ. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : ЦНЛ, 2012. 234 с.
4. Павловська О.В. Фінансовий аналіз: посіб. для самостійного вивчення. Київ: КНЕУ, 2010. 276 с.
5. Русак Н. А., Русак В. А. Основы финансового анализа. Минск: ООО «Меркаванне», 2007. 386 с.

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета вивчення теми: отримати уявлення про фінансову стійкість та її оцінку для визначення фінансового стану підприємства, навчитися розраховувати відповідні фінансові показники.

План

1. Сутність та значення фінансової стійкості
2. Визначення фінансової стійкості за допомогою абсолютних показників
3. Оцінка фінансової стійкості з використанням відносних показників (коефіцієнтів)
4. Оцінка ліквідності та платоспроможності, їх значення для аналізу фінансового стану.

Ключові слова: фінансова стійкість, фінансовий стан, фінансові коефіцієнти, ліквідність, платоспроможність, оборотні активи, короткострокові пасиви, власний оборотний капітал.

2.1 Сутність та значення фінансової стійкості

Оцінювання фінансової стійкості підприємства передбачає проведення об'єктивного аналізу величини та структури активів і пасивів підприємства і визначення на цій основі його фінансової стабільності і незалежності, а також аналізу відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності.

Фінансово стійким є такий господарський суб'єкт, котрий за рахунок власних коштів покриває кошти, вкладені в активи (основні засоби,

нематеріальні активи, оборотні кошти), не допускає невиправданої дебіторської та кредиторської заборгованості і розраховується за своїми зобов'язаннями в зазначений термін [1, с. 67; 3, с. 57].

На фінансову стійкість підприємства впливають такі фактори:

- стан підприємства на товарному ринку;
- виробництво якісної продукції;
- становище підприємства в діловому співробітництві;
- залежність підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів;
- наявність неплатоспроможних дебіторів;
- ефективність господарських і фінансових операцій.

Фінансова стійкість є відображенням стабільного перевищення доходів над витратами, забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства та завдяки ефективному їх використанню сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції.

Для визначення рівня фінансової стійкості підприємства необхідний аналіз:

- складу і розміщення активів господарського суб'єкта;
- динаміки і структури джерел фінансових ресурсів;
- наявності власних оборотних коштів;
- кредиторської заборгованості;
- наявності і структури оборотних коштів;
- дебіторської заборгованості;
- платоспроможності.

Для оцінки фінансової стійкості підприємства використовують коефіцієнт автономії і коефіцієнт фінансової стійкості.

Коефіцієнт автономії характеризує незалежність фінансового стану підприємства від залучених джерел. Він показує частку власних коштів у загальній сумі джерел і визначається за формулою:

$$K_a = \frac{M}{\Sigma D}, \quad (2.1)$$

де K_a – коефіцієнт автономії; M – власні кошти, тис. грн; ΣD – загальна сума джерел, тис. грн.

Мінімальне значення $K_a > 0,6$. Збільшення коефіцієнта свідчить про зростання фінансової незалежності й зниження ризику фінансових ускладнень.

Коефіцієнт фінансової стійкості – це співвідношення власних і позичених коштів:

$$K_c = \frac{M}{K+P}, \quad (2.2)$$

де K_c – коефіцієнт фінансової стійкості; K – кредиторська заборгованість, тис. грн; P – позичені кошти, тис. грн.

Перевищення власних коштів над позиченими означає, що підприємство має достатній запас фінансової стійкості та відносної незалежності від зовнішніх фінансових джерел.

Далі вивчаються окремо динаміка та структура власних оборотних коштів і кредиторська заборгованість. Аналіз наявності і руху власних оборотних коштів підприємства передбачає визначення фактичного обсягу коштів і факторів, які впливають на їх динаміку [4, с. 61].

Після цього переходять до аналізу кредиторської заборгованості.

Подальший аналіз оборотних коштів проводиться в напрямку вивчення динаміки і складу оборотних коштів у цілому. При аналізі зіставляються суми оборотних коштів на початок і кінець звітного періоду та виявляються законність і доцільність відволікання коштів з обороту. Для більш детальної оцінки аналізують оборотні кошти підприємства порівняно з нормативом за звітний рік.

У процесі аналізу фінансової стійкості підприємства необхідно проаналізувати дебіторську заборгованість, установити її законність і терміни виникнення, виявити нормальну та невиправдану дебіторську заборгованість. На фінансову стійкість підприємства впливає не сама по собі наявність дебіторської заборгованості, а її розмір, рух і форма, тобто чим зумовлена ця заборгованість. Дебіторська заборгованість не завжди виникає в результаті порушення порядку розрахунків і не завжди погіршує фінансовий стан підприємства. Тому її не можна повною мірою вважати відволіканням власних коштів з обігу, оскільки її частина слугує об'єктом банківського кредитування і не впливає на платоспроможність суб'єкта господарювання.

2.2 Визначення фінансової стійкості за допомогою абсолютних показників

Фінансова стійкість оцінюється за допомогою абсолютних та відносних показників. Серед абсолютних є показник, що характеризує величину *власних оборотних коштів* (ВОК).

Показник ВОК характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом його поточних активів. Він є розрахунковим показником, що залежить від структури як активів, так і джерел коштів. За інших рівних умов зростання цього показника в динаміці розглядається як позитивна тенденція. Основним і постійним джерелом збільшення власних оборотних коштів є прибуток [3; 4].

Існує два варіанти розрахунку цього показника:

$$\text{ВОК} = \text{ВК} + \text{ДЗ} - \text{НА}, \quad (2.3)$$

де ВК – власний капітал; ДЗ – довгострокові зобов'язання; НА – необоротні активи.

$$\text{ВОК} = \text{ОА} - \text{КП}, \quad (2.4)$$

де ОА – оборотні активи; КП – короткострокові пасиви.

Показник ВОК показує, яка сума оборотних коштів залишається в розпорядженні підприємства після розрахунків за короткостроковими зобов'язаннями. У фінансового аналізу ВОК називають ще *чистим оборотним капіталом, чистими оборотними активами, робочим капіталом*.

Керівництво підприємства може цілеспрямовано впливати на платоспроможність, виходячи з політики управління власними оборотними коштами. Значення цього показника для підприємства пов'язане не стільки з характеристикою співвідношення поточних активів і пасивів як деякою гарантією ліквідності, скільки з характером і причинами його змін і тим безпосереднім впливом, який вони справляють на платоспроможність підприємства.

Таблиця 2.1 – Вплив господарських операцій на формування власного оборотного капіталу підприємства

Номер операції	Господарська операція	Впливає (+)	Не впливає (-)
1	Придбання сировини та матеріалів: а) в кредит б) з одночасною оплатою		- -
2	Відпускання матеріалів у виробництво		-
3	Випуск готової продукції		-
4	Реалізація готової продукції та отримання фінансового результату	+	
5	Залучення короткострокових позик		-
6	Залучення довгострокових кредитів	+	
7	Оприбуткування безоплатно отриманих товарно-матеріальних цінностей	+	
8	Придбання (реалізація) основних засобів та інших необоротних активів	+	

Аналіз впливу окремих господарських операцій на власний оборотний капітал підприємства дає змогу виявити основні причини змін його складу та загальної величини (табл. 2.1).

З таблиці видно, що величина власного оборотного капіталу залишається незмінною, якщо господарська операція:

- супроводжується змінами в оборотних активах та поточних пасивах (операція 1а; 5);
- характеризується перегрупуванням коштів у складі оборотних активів (1б; 2; 3);
- характеризується змінами в складі короткострокових зобов'язань.

До операцій, які обумовлюють зміну величини власних оборотних коштів, відносять:

- реінвестування прибутку (операція 4);
- зміну величини довгострокових активів (операція 8);
- отримання довгострокових кредитів (операція 6).

Здебільшого основною причиною зміни величини власних оборотних коштів є прибуток, який отримує підприємство. Якщо діяльність підприємства характеризується накопиченням запасів товарно-матеріальних цінностей, збільшенням обсягу дебіторської заборгованості, прибуток стає джерелом фінансування і покриття даного відволікання коштів. У зв'язку з цим необхідно обережно і зважено визначити характер змін власного оборотного капіталу: його збільшення, що викликає випереджаючим зростанням оборотних активів порівняно з короткостроковими зобов'язаннями, як правило, супроводжуються впливом грошових коштів. Відповідно, зменшення власного капіталу (оборотні активи зростають повільнішими темпами, ніж короткострокові зобов'язання) звичайно пов'язано з додатковим обсягом фінансування, отриманого на позиковій основі [4, с.62].

Етапи аналізу власного оборотного капіталу:

- оцінювання загальної зміни величини власного оборотного капіталу за період;
- виявлення причин, що обумовили його зміни (оцінювання змін у складі оборотних активів та короткострокових зобов'язань);
- інтерпретація неявних змін з позиції платоспроможності.

Показник ВОК є абсолютним, тобто непристосованим для просторово-часового зіставлення; не існує будь-яких орієнтирів щодо його величини або бажаної динаміки, хоча логічно, що із зростанням обсягів виробництва величини власних оборотних коштів, як правило збільшується. Для того щоб мати можливість порівнювати ступінь ліквідності різномасштабних підприємств, використовують відносні показники ліквідності.

Коефіцієнт покриття ($K_{пл}$) дає змогу встановити, якою мірою оборотні активи покривають короткострокові пасиви:

$$K_{пл} = OA / КП, \quad (2.5)$$

де OA – оборотні активи; КП – короткострокові пасиви.

Логіка такого співвідношення полягає в тому, що підприємство погашає свої короткострокові зобов'язання здебільшого за рахунок оборотних активів; отже, якщо оборотні активи перевищують за величиною короткострокові пасиви, підприємство може розглядатися як успішно функціонуюче. Нижнє значення показника дорівнює 2. Однак це тільки орієнтовне значення, яке вказує на порядок показника, а не на його точне нормативне значення.

Відповідно до показника забезпечення запасів і витрат власними та позиковими джерелами можна виділити такі чотири типи фінансової стійкості підприємства:

1) абсолютна фінансова стійкість (трапляється на практиці дуже рідко) – коли власні оборотні кошти забезпечують запаси і витрати;

умови:

$$\begin{aligned} \pm E_B &\geq 0, \\ \pm E_{B,д} &\geq 0, \\ \pm E_{\Sigma} &\geq 0, \end{aligned} \quad (2.6)$$

де E_B – наявність власних оборотних коштів; $E_{B,д}$ – наявність власних оборотних і довгострокових позикових коштів; E_{Σ} – загальна сума джерел коштів для формування запасів.

Тримірний показник ситуації: $S = (1, 1, 1)$;

2) нормально стійкий фінансовий стан – коли запаси забезпечуються сумою власних оборотних коштів та довгостроковими позиковими джерелами;

$$\begin{aligned} \pm E_B &< 0, \\ \pm E_{B,д} &\geq 0, \\ \pm E_{\Sigma} &\geq 0, \\ S &= (0, 1, 1); \end{aligned} \quad (2.7)$$

3) нестійкий фінансовий стан – коли запаси забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів і довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів та позик тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів і витрат;

$$\begin{aligned} \pm E_B &< 0, \\ \pm E_{B,д} &< 0, \\ \pm E_{\Sigma} &\geq 0, \\ S &= (0, 0, 1); \end{aligned} \quad (2.8)$$

4) кризовий фінансовий стан – коли запаси не забезпечуються джерелами їх формування і підприємство перебуває на межі банкрутства;

$$\begin{aligned} \pm E_B &< 0, \\ \pm E_{B,д} &< 0, \\ \pm E_{\Sigma} &< 0, \\ S &= (0, 0, 0); \end{aligned} \quad (2.9)$$

Отже, **фінансово стійким** можна вважати таке підприємство, яке за рахунок власних коштів спроможне забезпечити запаси, не допустити невиправданої дебіторської і кредиторської заборгованості, своєчасно розраховуватись за своїми зобов'язаннями. [5, с. 87; 7, с. 83]

Абсолютна і нормальна стійкість фінансового стану характеризуються високим рівнем рентабельності підприємства та відсутністю порушень фінансової дисципліни.

Нестійкий фінансовий стан характеризується наявністю порушень фінансової дисципліни, перебоями в надходженні грошових коштів, зниженням дохідності діяльності підприємства.

2.3 Оцінка фінансової стійкості з використанням відносних показників (коефіцієнтів)

Важливою характеристикою стійкого фінансового стану є коефіцієнт маневреності (K_M), який визначається як відношення власних оборотних коштів підприємства до суми джерел власних і довгострокових позикових коштів. Він показує, яка частка власних коштів підприємства перебуває в мобільній формі, що дає змогу вільніше маневрувати цими коштами.

Для збереження мінімальної фінансової стабільності підприємства коефіцієнт співвідношення позичених і власних коштів має бути обмежений значенням відношення вартості мобільних коштів до вартості іммобілізованих засобів. Цей показник називається коефіцієнтом співвідношення мобільних та іммобілізованих засобів ($K_{M/i}$) і розраховується за формулою:

$$K_{M/i} = \frac{R_a}{F} = \frac{Z+r_a+d}{F} \quad (2.10)$$

де R_a – усі мобільні (оборотні) активи; Z – запаси і витрати; r_a – дебіторська заборгованість; d – грошові кошти і цінні папери; F – основні засоби й інші необоротні активи.

Коефіцієнт характеризує частку коштів для погашення боргів. Чим вище значення коефіцієнта, тим більше у підприємства можливостей забезпечувати безперебійну роботу, розраховуватись з кредиторами.

Коефіцієнт мобільності оборотних коштів визначають діленням найбільш мобільної їх частини (грошових коштів і короткострокових фінансових вкладень) на вартість оборотних коштів. Формула розрахунку:

$$K_{M.o} = \frac{d}{Z+r_a+d} = \frac{d}{R_a} \quad (2.11)$$

Цей коефіцієнт показує частку абсолютно готових до платежу коштів у загальній сумі коштів, які направляються на погашення боргів.

Важливу характеристику структури засобів підприємства дає коефіцієнт майна виробничого призначення ($K_{в.п.}$), який визначається відношенням суми основних засобів, капітальних вкладень, устаткування, виробничих запасів і незавершеного виробництва до вартості всього майна підприємства. Розраховується цей коефіцієнт за формулою:

$$K_{в.п} = (F + Z) / B. \quad (2.12)$$

Нормальним вважається таке обмеження цього показника: $K_{в.п} \geq 0,5$.

Паритетний принцип вкладення коштів у майно виробничої сфери і сфери обігу створює сприятливі умови як для нарощування виробничого потенціалу, так і для фінансової діяльності [4; 6].

Наступним етапом аналізу фінансової стійкості підприємства є оцінка платоспроможності. Аналіз платоспроможності здійснюється через зіставлення наявності та надходження коштів із зобов'язаннями першої необхідності. Найбільш чітко платоспроможність виявляється під час її аналізу за відносно невеликий термін (тиждень, декада, місяць). Платоспроможність оцінюється через коефіцієнт платоспроможності, тобто через відношення наявних грошових сум до суми термінових платежів на конкретну дату чи на наступний період. Коли коефіцієнт платоспроможності дорівнює чи більший одиниці, можна вважати, що підприємство є платоспроможним. Коли цей коефіцієнт менший одиниці, у процесі аналізу слід виявити причини браку платіжних коштів (зниження зростання суми виручки, доходів, прибутку, нераціональне використання оборотних коштів, приміром, великі запаси сировини, товарів, залишків готової продукції).

Платоспроможність означає наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, яка потребує погашення.

Основними ознаками платоспроможності є:

- наявність у достатньому обсязі коштів на розрахунковому рахунку;
- відсутність простроченої кредиторської заборгованості;

Очевидно, що ліквідність та платоспроможність не тотожні поняття.

Ліквідність менш динамічна порівняно з платоспроможністю. Це обумовлено тим, що на підприємстві у міру стабілізації його виробничої діяльності складається певна структура активів та джерел коштів, унаслідок чого коефіцієнти ліквідності залишаються незмінними або мають незначне відхилення від попереднього значення.

Навпаки, фінансовий стан підприємства з погляду платоспроможності характеризується різкими змінами і залежить від забезпеченості фінансовими ресурсами, виконання плану реалізації продукції, своєчасного надходження платежів від контрагентів тощо.

Підприємство може бути ліквідним більшою або меншою мірою, оскільки до складу оборотних активів належать різноманітні оборотні активи, серед яких є ті, що легко перетворюються на грошові кошти, і ті, що важко реалізуються для погашення зовнішньої заборгованості [1; 3; 4].

За ступенем ліквідності статті оборотних активів поділяють на три групи:

- ліквідні кошти, які перебувають у негайній готовності до реалізації (грошові кошти, високоліквідні цінні папери);
- ліквідні кошти, які перебувають у розпорядженні підприємства (зобов'язання покупців, запаси товарно-матеріальних цінностей);

- неліквідні кошти (сумнівна дебіторська заборгованість, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів).

Пропорція, в якій ці групи мають перебувати відносно один до одного, визначаються:

- характером та сферою діяльності;
- швидкістю обороту коштів підприємства;
- співвідношення поточних та довгострокових активів;
- сумою та строковістю зобов'язань на покриття яких призначені статті активів;
- «якістю» – ступенем ліквідності поточних активів;

У свою чергу, у складі короткострокових пасивів можна виділити зобов'язання різного ступеня строковості:

- 1-ша група – простроченні зобов'язання та зобов'язання, строк платежу за якими настає негайно;
- 2-га група – зобов'язання, строк платежу за якими настає найближчим часом (наприклад, протягом місяця);
- 3-тя група – зобов'язання, строки платежів за якими віддалені на більш тривалий час (наприклад, кредити банків на 3-4 місяці);

У зв'язку з цим одним із способів оцінювання ліквідності на стадії попереднього аналізу є *зіставлення певних елементів активів з елементами пасивів*. З цією метою зобов'язання підприємства групуються за ступенем їх строковості, а його активи – за ступенем ліквідності. Найбільш термінові зобов'язання підприємства зіставляють з величиною активів, які характеризуються максимальною ліквідністю. Частку термінових зобов'язань, яка залишається не покритою, урівноважують менш ліквідними активами – дебіторською заборгованістю підприємств зі стійким фінансовим станом, запасами товарно-матеріальних цінностей, що швидко реалізуються. Інші короткострокові зобов'язання зіставляють з такими активами, як інші дебітори, готова продукція, виробничі витрати. Від того, наскільки забезпечена відповідність між цими групами активів та пасивів, багато в чому залежить і платоспроможність підприємства.

Аналізуючи ліквідність, важливо з'ясувати такі питання:

- свобода в розпорядженні активами (чи не є активи предметом застави);
- можливість швидкої втрати цінностей активу внаслідок його морального або фізичного зносу (особливо актуально для підприємств харчової промисловості та торгівельних підприємств);
- доступність активів для поточного розпорядження;
- контрольованість активів (можливість отримання інформації про здатність позичальника швидко пересувати або ховати активи. Наприклад, перевести грошові кошти з одного рахунку на інший, інформація про який недоступна кредиторам);

- наявність умовних зобов'язань (які можуть виникнути внаслідок несприятливого судового рішення, а також наявність гарантійних зобов'язань, які за певних умов можуть збільшити загальну суму короткострокових зобов'язань підприємства).

Аналіз фінансової стійкості може бути підкріплений і більш детальним аналізом обертання матеріальних оборотних коштів та коштів у розрахунках.

Для стабілізації фінансової стійкості підприємства, виходу підприємства з кризового фінансового стану необхідно:

- збільшити частку власних оборотних коштів в оборотних активах;
- додатково залучити позикові кошти;
- знизити залишки товарно-матеріальних цінностей через реалізацію малорухомих запасів чи запасів, які не використовуються у виробництві.

Задачі

1. Є два підприємства, у яких дебіторська заборгованість становить 3000 тис. грн, кредиторська заборгованість – 9000 тис. грн, матеріальні ресурси – 6000 тис. грн. Але в першого підприємства одnodенні вартісні витрати матеріалів у виробництві вдвічі вищі, ніж у другого. Визначити загальні коефіцієнти покриття.

2. Величина поточних активів підприємства на кінець звітної періоду – 5708 грн., строкові зобов'язання – 3744 грн. Яким має бути прибуток у наступні чотири місяці, щоб досягнути нормативного значення коефіцієнта покриття, рівного двом, за умови, що сума строкових зобов'язань не зростатиме.

3. Визначити коефіцієнти автономії та фінансової стійкості підприємства на початок і кінець року на підставі таких даних тис. грн.:

Показник	На початок року	На кінець року
Власні кошти підприємства	32 480	32 620
Загальна сума джерел	34 840	34 960
Позикові кошти	1000	5000
Кредиторська заборгованість	3500	3300

4. Є такі балансові дані по компанії А на 31.12.2018 р., тис. грн.:
Необоротні активи – 1900.

Оборотні активи:

- дебіторська заборгованість – 350;
- виробничі витрати – 150;

- грошові кошти – 30.

Короткострокові пасиви:

- кредиторська заборгованість – 215;
- позикові кошти – 410.

Необхідно розрахувати:

- величину чистого оборотного капіталу;
- коефіцієнт поточної ліквідності;
- коефіцієнт швидкої ліквідності.

5. Стосовно компанії А є така інформація:

- величина майна підприємства – 110 200 грн.;
- величина власного оборотного капіталу – 40 500 грн.;
- питома вага власного капіталу та величини довгострокових зобов'язань у структурі пасивів, відповідно, становить 40 % та 20%.

Необхідно розрахувати:

- коефіцієнт покриття;
- коефіцієнт автономії;

в) коефіцієнт поточної ліквідності, якщо питома вага виробничих запасів у структурі поточних активів становить 35%.

6. Виручка за рік зросла з 7200 тис. до 8712 тис. грн. Середній залишок оборотних коштів збільшився з 344 тис. до 387,2 тис. грн. Необхідно розрахувати оборотність оборотних коштів в днях, коефіцієнт оборотності, дати їм оцінку і визначити суму грошових коштів, вивільнених з обороту.

7. Визначити маневреність власних оборотних коштів, загальний коефіцієнт покриття, коефіцієнт критичної оцінки та коефіцієнт автономії (незалежності), зробити висновки. Дані в тис. грн:

Показник	Минулий рік	Звітний рік	Відхилення
1. Власні кошти	55	50	
3. Гроші	30	25	
4. Ринкові цінні папери	5	5	
5. Дебіторська заборгованість	20	28	
6. Активи	100	120	
7. Довгострокові зобов'язання	20	15	
8. Поточні активи	70	78	
9. Робочий капітал	?	?	

8. Розрахувати загальний коефіцієнт покриття та зробити висновки про платоспроможність підприємства.

У підприємства «Рута» матеріальні оборотні кошти становлять 200000 тис. грн., дебіторська заборгованість на 1.01. звітного року – 100 000 тис. грн., на 1.01. наступного року – 20 000 тис. грн. Короткострокова заборгованість підприємства – 40 000 тис. грн. Всі матеріальні оборотні кошти необхідні для виробництва, надлишкових запасів немає, безнадійної дебіторської заборгованості теж немає. Грошові кошти та короткострокові фінансові вкладення – 10 000 тис. грн.

9. Розрахувати нормальний рівень загального коефіцієнта покриття. Зробити висновки.

Показник	Одиниця виміру	1	2	3
Виручка від реалізації продукції	тис. грн.	10000	10000	15000
Собівартість реалізації продукції	- «-	9000	9000	9000
У тому числі матеріальні витрати	- «-	5000	2500	5000
Число днів у періоді (квартал)	дні	90	90	90
Одноденні витрати матеріалів	тис. грн.	Визначити	Визначити	Визначити
Необхідний транспортний, підготовчий, поточний і страховий запас	дні	40	40	40
Потреба в матеріальних запасах	тис. грн.	Визначити	Визначити	Визначити
Фактичні запаси ТМЦ	- «-	2500	2500	2500
Безнадійна дебіторська заборгованість	- «-	500	500	500
Короткострокова заборгованість	- «-	3000	3000	3000
Оборотність матеріальних оборотних коштів	Число оборотів	Визначити	Визначити	Визначити
Нормальний рівень загального коефіцієнта покриття	Одиниці	Визначити	Визначити	Визначити

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття «фінансова стійкість» та значення її аналізу в ринковому середовищі.
2. Розкрийте зміст і методику аналізу абсолютних показників фінансової стійкості.
3. Що є сталими джерелами фінансування оборотних активів підприємства?
4. За якої умови фінансовий стан підприємства вважається абсолютним?
5. За якої умови фінансовий стан підприємства вважається критичним?
6. За якої умови фінансовий стан підприємства вважається кризовим?
7. Які наслідки для підприємства має зменшення власного оборотного капіталу (ВОК)?
8. За виконання яких умов баланс вважається ліквідним?

9. Чи є тотожними поняття «ліквідність» і «платоспроможність»?
- 10.3 якою метою розраховується загальний показник платоспроможності?
11. Назвіть можливі причини погіршення платоспроможності підприємства.

Література

1. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: МАУП, 2017. 357 с.
2. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку №2 «Баланс»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87. *Все про бухгалтерський облік*. 2002. №84 (751). С.5-6.
3. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства. Київ: Знання, 2010. 254 с.
4. Кущик А.П., Гельман В. М. Фінансовий аналіз. навч.-метод. посібник. Запоріжжя: ЗНУ, 2012. 120 с.
5. Подольська В.О., Яріш Щ. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: ЦНЛ, 2012. 234 с.
6. Павловська О.В. Фінансовий аналіз: посіб. для самостійного вивчення. Київ: КНЕУ, 2010. 276 с.

ТЕМА

3

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ У КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ

Мета вивчення теми: отримати уявлення про фінансову стійкість та її оцінку для визначення фінансового стану комерційного банку, навчитися розраховувати відповідні фінансові показники.

План

1. Сутність фінансового аналізу діяльності банків.
2. Аналіз фінансового стану комерційних банків.
3. Економічні нормативи регулювання діяльності банків.

Ключові слова: оборотно-сальдовий баланс, балансовий звіт, фінансова стійкість комерційного банку, економічні нормативи НБУ, Базельський комітет з банківського регулювання.

3.1 Сутність фінансового аналізу діяльності банків

Метою проведення фінансового аналізу в банку є визначення ефективності його діяльності в цілому та окремо за напрямками. На основі результатів розрахунків приймаються управлінські рішення, координується діяльність філій та підрозділів, проводиться об'єктивна оцінка перспектив розвитку банку, а також визначаються надійність та фінансова стійкість установи.

Одним із основних завдань аналізу є визначення фінансового стану та результатів діяльності банку, доцільності та перспектив подальшої його діяльності. Фінансовий стан банку – це характеристика його фінансової конкурентоспроможності (тобто спроможності та стійкості) використання фінансових ресурсів і капіталу, виконання зобов'язань державою, клієнтами банку (фізичними та юридичними особами) та іншими банками. Рух будь-яких банківських ресурсів супроводжується утворенням і використанням коштів. Тому фінансовий стан банку відображає всі аспекти його діяльності [1, с.93].

Аналіз фінансового стану банку передбачає:

- 1) оцінку стану і результатів діяльності банку за звітний період;
- 2) порівняння фінансового стану і результатів діяльності банку з результатами діяльності його окремих підрозділів;
- 3) узагальнення результатів аналізу і підготовку рекомендацій для прийняття управлінських рішень, спрямованих на покращення діяльності банку.

Аналіз фінансового стану здійснюється з використанням таких основних методів: порівняння, зведення та групування, ланцюгових підставок і різниць. Також можна залучати методи економіко-математичного моделювання.

У Законі України «Про банки і банківську діяльність» в главі 10 «Банківська таємниця та конфіденційність інформації» проголошено, що «інформація щодо звітності по окремому банку, за винятком тієї, що підлягає опублікуванню», а також інформація про банки чи клієнтів, що збирається під час проведення банківського нагляду, становить банківську таємницю» [4].

Комерційні банки складають щоденні й місячні баланси. Щоденне складання балансу є особливістю бухгалтерського обліку в банках. Воно забезпечує щоденний і повний облік банківських операцій та контроль за наявністю грошових коштів і цінностей, які розміщені в банку. Баланс містить лише залишки (сальдо) рахунків бухгалтерського обліку на певну дату, тому в банківській практиці його називають сальдовим. Крім сальдових та оборотно-сальдових балансів (місячний баланс з інформацією про обороти та вихідні залишки за балансовими та позабалансовими рахунками), комерційні банки складають місячний балансовий звіт. Він характеризує фінансовий стан банку, відбиває його активи, зобов'язання та власний капітал у грошовому виразі на певну дату. Усі суми в балансовому звіті розподіляються за ознаками резидентності та виду валюти [1, с. 35].

Активи балансового звіту комерційного банку включають такі основні статті:

1. Валюта, монета і банківські метали.
2. Дорожні та інші чеки.
3. Кошти на коррахунках у НБУ та в інших банках.
4. Депозити та кредити в банках.
5. Цінні папери в портфелі банку на продаж та інвестиції.
6. Кредити та фінансовий лізинг, надані клієнтам.
7. Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії.
8. Нематеріальні активи.
9. Матеріальні активи.
10. Інші активи.

Зобов'язання в балансовому звіті представлені такими статтями:

1. Кореспондентські рахунки НБУ та інших банків.
2. Депозити та кредити, отримані від інших банків.
3. Кредити, отримані від НБУ.
4. Строкові депозити клієнтів та кошти до запитання.
5. Власні цінні папери.
6. Інші зобов'язання.

До власного капіталу банку належить статутний капітал, нерозподілений прибуток і резерв поточного та минулих років, інші фонди і резерви банку. Фінансові результати діяльності комерційного банку відбиваються у кварталній звітності про прибутки та збитки. Інформація про доходи та витрати наводиться у двох колонках: перша деталізує доходи або витрати за звітний квартал поточного року наростаючим підсумком, а друга – за відповідний період минулого року.

Звіт про прибутки та збитки ґрунтується на концепції грошових потоків за доходами та витратами, які групуються за їхнім економічним характером. Дохідні статті форми розміщені у її лівій частині, а витратні – у правій. При цьому кожній групі доходів по горизонталі відповідає аналогічна група витрат. Це дає змогу оцінювати собівартість формування різних груп ресурсів і безпосередній чистий прибуток (збиток) від операцій. Доходи і витрати відбиваються в обліку в тому періоді, в якому були зроблені чи здійснені, незалежно від фактичного отримання чи сплати грошових коштів. Якщо очікується, що економічні вигоди будуть виникати протягом кількох звітних періодів і зв'язок з доходом може бути визначений попередньо, витрати відображаються у звіті про прибутки та збитки на основі систематичних процедур часткового розподілу. У таких випадках витрати розглядаються як зношення або амортизація [3, с. 46-51].

У загальному вигляді звіт про прибутки та збитки комерційного банку можна подати так:

Таблиця 3.1 – Звіт про прибутки та збитки комерційного банку (зразок)

Доходи	Витрати
Процентні доходи	Процентні витрати
Комісійні доходи	Комісійні витрати
Результат від торговельних операцій	
Інші банківські операційні доходи	Інші банківські операційні витрати
Інші небанківські операційні доходи	Інші небанківські операційні витрати
Зменшення резервів за заборгованістю	Відрахування в резерви
Непередбачені доходи	Непередбачені витрати
	Прибуток (збиток) до сплати податку
	Податок на прибуток
	Чистий прибуток (збиток)

Як уже зазначалося, статті доходів і витрат ураховуються та оцінюються в момент продажу активу або в міру надання послуг. Усі доходи і витрати установи, що відносяться до звітного періоду, мають відобразитися у цьому самому періоді незалежно від того, коли були отримані або сплачені кошти. Витрати та доходи, пов'язані з цими витратами, мають відбиватися у бухгалтерському обліку в один і той самий звітний період

Отже, внутрішній та зовнішній аналіз мають кілька суттєвих відмінностей. Ці види аналітичної роботи різняться за цілями, складом

інформаційної бази, суб'єктами аналізу, спрямованістю та інструментарієм досліджень (табл. 3.2).

Для аналізу банківської діяльності використовуються наступні групи показників: показники прибутковості, показники ділової активності, показники фінансової стійкості, показники ліквідності і платоспроможності.

Таблиця 3.2 – Порівняльна характеристика зовнішнього та внутрішнього аналізу діяльності банку

№	Ознака	Зовнішній аналіз	Внутрішній аналіз
1	Суб'єкти	НБУ, партнери, клієнти, фінансові органи	Менеджери різних рівнів
2	Об'єкти	Банк у цілому	Структурні підрозділи, окремі проекти і операції
3	Цілі	Оцінка фінансового стану банку	Аналітичне забезпечення управлінського процесу та виявлення резервів
4	Типологія	Ретроспективний	Перспективний, стратегічний, оперативний
5	Доступність інформаційної бази та результатів	Загальнодоступні	Комерційна таємниця
6	Періодичність проведення	Періодично відповідно до інтервалів складання публічної фінансової звітності	Постійна

3.2 Аналіз фінансового стану комерційних банків

Аналізуючи фінансовий стан банку, необхідно звернути увагу на його фінансову стійкість. *Фінансово стійким вважається такий банк, який з власних коштів покриває кошти, вкладені в активи, не припускає невинуватеної дебіторської та кредиторської заборгованості й розплачується в належний строк за своїми зобов'язаннями.*

Підтримання банком фінансової стійкості – шлях збереження конкурентоспроможності на кредитному ринку. Фінансова стійкість банку зумовлюється багатьма аспектами його діяльності й має певну структуру [3, с.62]. Розглянемо її елементи:

Капітальна стійкість банку – це обсяг валового капіталу, що забезпечує суму коштів, яку в разі потреби можна використати для повернення депозитів і формування резерву для погашення непередбачуваних збитків чи боргів. Власний капітал є також джерелом фінансового розвитку банку, подолання негативної ситуації, спричиненої форс-мажорними обставинами, запорукою необхідного реагування на кон'юнктуру кредитного ринку.

Комерційна стійкість банку – цей елемент відображає:

- рівень зв'язків банку з іншими суб'єктами ринкової інфраструктури;
- розвиненість і міцність взаємовідносин з державою;
- інтегрованість у систему міжбанківських відносин;
- якість співробітництва з кредиторами, дебіторами, клієнтами та вкладниками;
- залежність банківської сфери від стану економіки загалом;
- міцність зв'язку між обсягом грошового капіталу банку та його реальним капіталом;
- концентрацією частки активів і приватних вкладів у розпорядженні однієї фінансово-кредитної установи.

Організаційна стійкість банку – визначається наявністю функціонально-технічної документації, що регламентує всі аспекти діяльності банку, які стосуються як організаційної структури, так і специфічних банківських операцій.

Функціональна стійкість банку – залежить від рівня спеціалізації банку в обмеженому колі послуг і продуктів, що дає змогу спеціалізованому банку раціональніше та ефективніше управляти власними та залученими коштами, а також від універсалізації банку.

3.3 Економічні нормативи регулювання діяльності банків

З метою захисту інтересів клієнтів і забезпечення фінансової стійкості банків НБУ встановлює для всіх банків обов'язкові нормативи. Економічні нормативи діяльності банків – показники, встановлені Національним банком України з метою регулювання банківської діяльності на основі безвиїзного нагляду для здійснення моніторингу діяльності окремих банків і банківської системи в цілому [4]. Національний банк України встановлює наступні економічні нормативи, що є обов'язковими до виконання всіма банками:

1. Нормативи капіталу: мінімального розміру регулятивного капіталу – Н1; адекватності регулятивного капіталу – Н2; співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів – Н3.

2. Нормативи ліквідності: миттєва ліквідність – Н4; поточна ліквідність – Н5 ; короткострокова ліквідність – Н6.

3. Нормативи кредитного ризику: максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента – Н7; великих кредитних ризиків – Н8; максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру – Н9; максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам – Н10.

4. Нормативи інвестування: інвестування в цінні папери окремо за кожною установою – Н11; загальної суми інвестування – Н12.

Основні показники, що використовуються для аналізу діяльності комерційного банку, наведені в таблиці 3.3. Таким чином, фінансовий аналіз як важлива частина управління банківською установою включає в себе:

забезпечення виконання економічних нормативів, установлених НБУ; аналіз показників управління власними та залученими коштами; аналіз показників, що визначають вартість власних та залучених коштів; розрахунок та аналіз показників, що характеризують процес управління активами та пасивами банку в цілому і управління окремими видами його активних операцій з урахуванням забезпечення ліквідності вкладених у нього коштів; аналіз факторів, що впливають на фінансовий стан та результати діяльності банку; проведення розрахунків, пов'язаних із визначенням дохідності окремих фінансових інструментів, як на етапі їх планування, так і в поточному плануванні.

Таблиця 3.3 – Показники діяльності комерційного банку

№	Показники	Складові
1	Дохідність	Прибуток, відсоток чистих пасивів, дохід на капітал, відсоток номінального капіталу
2	Номінальний коефіцієнт приросту	Лізинг, капітал, персонал, залучений капітал
3	Реальна ставка приросту	Індекс споживчих цін, ставка інфляції, приріст депозитів, приріст залучених коштів та лізингу
4	Ефективність роботи персоналу	Середня дохідність на одного працівника, окупність витрат на утримання персоналу
5	Номінальна відсоткова ставка	Ліквідні активи, клієнтські кредити, цінні папери, депозити
6	Реальна відсоткова ставка	Середні отримані та виплачені відсотки
7	Невідсоткові витрати	Утримання персоналу та приміщень, податки, ліцензії, амортизація, витрати на управління, забезпечення збитків та їх списання
8	Високоліквідні активи	Питома вага високоліквідних активів, коефіцієнт ліквідності
9	Величина кредитно-інвестиційного портфелю	Питома вага кредитів, питома вага в чистих активах
10	Капітал	Питома вага капіталу в чистих пасивах (коефіцієнт Кука), відношення залучених коштів до капіталу банку
11	Залишки на рахунках	Питома вага залишків у національній та іноземній валютах, питома вага в чистих пасивах
12	Депозитні кошти клієнтів, міжбанківські кредити та вклади	Питома вага в чистих пасивах

Остання фінансова криза виявила слабкі місця чинної на той момент угоди – «Міжнародної конвергенції виміру капіталу і стандартів капіталу: нові

підходи», більш відомого, як Базель II. Криза показала, що регуляторам необхідно звернути більшу увагу на якість і структуру капіталу, диверсифікацію кредитного портфеля, стандарти управління ліквідністю і інші сфери діяльності банків, в тому числі усунення «клубного підходу» в управлінні ризиками. В результаті Базельський комітет з банківського регулювання і нагляду (далі – Комітет) розробив нову редакцію положень – Базель III, спрямовану на усунення недоліків попередньої угоди [7, с.6].

У документі основна увага звертається на функцію інструментів капіталу поглинати збитки, що пояснюється подіями останньої фінансової кризи. У зв'язку з чим, новий Консультативний документ визначає *капітал першого рівня* як капітал, здатний поглинати збитки в ході поточної діяльності банку (going concern) і *капітал другого рівня*, здатний покривати збитки в ході припинення діяльності банку (gone concern). У капіталі 1-го рівня виділяється *базовий капітал першого рівня* (common equity tier 1 capital) – найбільш надійна частина капіталу і *додатковий капітал першого рівня* (additional tier 1 capital). При цьому нова реформа передбачає посилення вимог і визначень, і передбачає безпосередній перехід від рекомендацій до норм. Так в разі якщо банк не відповідатиме новим нормативам достатності капіталу, то на банк будуть накладені прямі обмеження у вигляді необхідності «консервування» певного рівня прибутку (від 40% до 100%) в наступному році і зменшення частки дивідендних виплат акціонерам [7, с.11].

Під «стабільним фінансуванням» розуміється власний капітал і залучені кошти, які є надійним джерелом фінансування протягом року в ситуації постійного стресу.

Таблиця 3.4 – Доступні для банку джерела фондування і його потреба в стабільному фондуванні

Доступні джерела стабільного фондування	Коефіцієнт доступності, %	Потреба в стабільному фондуванні	Коефіцієнт дисконту, %
Капітал 1-го і другого рівня. Інший капітал (в т.ч. привілейовані акції) з терміном погашення рік або більше. Інші зобов'язання з терміном погашення рік або більше	100	Грошові кошти. Короткострокові незабезпечені інструменти, що активно продаються. Цінні папери, які використовуються для угод по зворотному РЕПО. Цінні папери з терміном погашення менше року. Невідновлювані кредити фінансовим компаніям з терміном погашення менше року	0

Продовження табл. 3.4

Стабільні депозити фізичних осіб і малого бізнесу з терміном погашення менше року	90	Боргові зобов'язання, емітовані або гарантовані органами влади, центральними банками, Банком міжнародних розрахунків, МВФ, Комісією Євросоюзу, місцевими органами влади, банками розвитку (з 0% ризику, відповідно до стандартів Базеля II)	5
Менш стабільні депозити фізичних осіб і малого бізнесу з терміном погашення менше року	80	Незабезпечені облігації та облігації з покриттям нефінансових організацій з рейтингом не менше AA-, а також боргові зобов'язання органів влади, центральних банків або держпідприємств (з 20% -ним ризиком і терміном погашення рік і більше)	20
Фондування від нефінансових підприємств, центральних банків, банків розвитку і держпідприємств (з терміном погашення менше року)	50	Цінні папери без обтяження або незабезпечені облігації нефінансових організацій (або облігацій із забезпеченням) з рейтингом від A + до A- (з терміном погашення рік і більше). Золото. Кредити, надані нефінансовим підприємствам, органам влади, центральним банкам, банкам розвитку та держпідприємствам (з терміном погашення менше року)	50
Інші зобов'язання і фінансові інструменти, які не включені вище	0	Непрострочені іпотечні кредити та інші кредити без прострочення, за винятком кредитів фінансовим організаціям з терміном погашення рік і більше (згідно Базелю II оцінюються з 35% -ним ризиком і нижче)	65
		Інші кредити фізичним особам і малому бізнесу з терміном погашення менше року	85
		Усі інші активи	100

Обсяг такого фінансування, необхідний для конкретного банку, залежить від рівня ліквідності різних видів наявних активів, позабалансових статей і/або видів діяльності, що здійснюються банком. Доступні для банку джерела фондування і його потреба в стабільному фондуванні наведені в таблиці 3.4. Особливістю запропонованих стандартів є застосування елементів стрес-

тестування, тобто нормативи повинні працювати як в ситуації стресу на системному рівні, так і в разі індивідуального для банку стресу, обумовленого внутрішніми проблемами.

Задачі

1. Для заснування нового бізнесу потрібно 350 000 грн. Можливі два варіанти залучення коштів:

Варіант 1. Випуск незабезпечених боргових зобов'язань на суму 150 000 грн. під 15 % плюс 200 000 грн. звичайних акцій номіналом 5 грн.

Варіант 2. Випуск незабезпечених боргових зобов'язань на суму 170000 грн. під 22% плюс 180000 г. о. звичайних акцій номіналом 9 грн.

Прибуток до сплати відсотків, податків та дивідендів прогнозується в наступному році в розмірі 95 680 грн. Ставка подати на прибуток 30 %.

Визначити дохід на акцію, на який можуть розраховувати акціонери в кожному з варіантів.

2. Компанія Б емітувала 18-відсоткові боргові зобов'язання. Чому дорівнює ціна цього джерела, якщо податок на прибуток компанії становить 20 %?

3. Розрахувати середньозважену ціну капіталу компанії А, якщо структура її джерел така:

Джерела коштів	Частка в загальному обсязі джерел, %	Ціна, %
Акціонерний капітал	60	16
Довгострокові кредити	15	19,5
Короткострокові кредити	25	17,8

4. Необхідно розрахувати загальну ціну короткострокових кредитів станом на кінець 2022 року, якщо ставка оподаткування 20 %.

Дата отримання кредиту	Сума, грн.	Відсоткова ставка, %	Число кредиту днів	Сума відсотків за користування кредитом, грн
14.12.2021	250000	15	90	?
08.02.2022	170500	20	90	?
09.04.2021	60780	25	60	?
19.09.2020	100500	15	60	?
26.09.2021	350650	20	30	?

5. Для реалізації інноваційного проєкту, який передбачає модернізацію основного виробництва, підприємству необхідні додаткові кошти.

Одним із альтернативних джерел фінансування є банківський кредит.

Виходячи з наведених нижче даних, необхідно:

а) за допомогою фінансового важеля оцінити можливість додаткового залучення позикових коштів;

б) проаналізувати доцільність придбання даного проєкту, якщо він характеризується такими критеріями:

- індекс рентабельності (PI) – 112,8 %;
- норма рентабельності (IRR) – 19 %;
- строк окупності – 6 років.

Вихідні дані:

Статутний капітал – 26 700 грн.

Додатковий капітал – 7 550 грн.

Резервний капітал – 4 060 грн.

Кредиторська заборгованість – 2 800 грн.

Короткострокові кредити – 3 500 грн.

Довгострокові кредити – 5 000 грн.

Обсяг реалізації продукції – 46 800 грн.

Сукупні витрати – 35 040 грн.

Сума сплачених відсотків за кредит – 1930 грн.

Ставка оподаткування – 20 %.

?

Питання для самоконтролю

1. Які основні напрями аналізу діяльності комерційного банку?
2. Охарактеризуйте поняття «сальдовий», «оборотно-сальдовий» та місячний баланс банку.
3. Які основні статті активу та зобов'язань комерційного банку?
4. Що таке фінансова стійкість комерційного банку?
5. В чому сутність економічних нормативів встановлених НБУ?
6. Охарактеризуйте основні показники та коефіцієнти діяльності комерційного банку.
7. В чому полягає сутність Міжнародної угоди Базель II?
8. Які основні зміни пропонуються в Консультативному документі Базель III ?

Література

1. Лачкова В. М., Лачкова Л.І., Шевчук І.Л. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посіб. Харків: вид-во Іванченка І. С., 2017. 180 с.
2. Брюков В.Г. Базель III. Новые регулятивные требования. *Международные банковские операции*. 2011. №3. С. 17-26.

3. Аналіз банківської діяльності: підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.; за ред. А. М. Герасимовича. Київ: КНЕУ, 2014. 599 с.
4. Про банки і банківську діяльність: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001, № 5-6, ст.30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
5. Павловська О.В. Фінансовий аналіз: посіб. для самостійного вивчення. Київ: КНЕУ, 2010. 276 с.
6. Крамаренко, Г.О. Фінансовий аналіз: підручник, затверд. МОН України. URL: <http://www.culonline.com.ua/index.php?newsid=71>
7. Бондарчук П.К., Тотьянина К.М. От Базеля II к Базелю III: шаг вперед? URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=2ahUKEwjv6Fs9ngAhWro4sKHc1bBxQQFjAEegQIAxAC&>

АНАЛІЗ В НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВАХ

Мета вивчення теми: зрозуміти особливості аналізу в різного типу небанківських установах, навчитися проводити обчислення фінансових показників та розуміти їх економічну сутність.

План

1. Особливості фінансового аналізу для страхової організації
2. Теоретичні основи аналізу активів і пасивів балансу і коефіцієнтного аналізу
3. Теоретичні основи оцінки вартості страхової організації

Ключові слова: фінансові послуги, небанківська фінансова установа, страхова компанія, типи фінансової стійкості, оцінка страхового портфеля.

4.1 Особливості фінансового аналізу для страхової організації

В даній темі основна увага приділяється вивченню проведення фінансового аналізу в різного виду небанківських установах. Відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» **фінансова установа** – юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку. До **небанківських фінансових установ** належать:

- кредитні спілки,
- ломбарди,
- лізингові компанії,
- довірчі товариства,
- страхові компанії,
- установи накопичувального пенсійного забезпечення,
- інвестиційні фонди і компанії,
- інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг [1].

Серед небанківських фінансових установ найбільшу питому вагу займають страхові компанії, що зумовлює доцільність, в першу чергу, розглянути проведення аналізу фінансового стану страховика. Слід підкреслити, що з розвитком страхового ринку посилюється роль фінансового аналізу діяльності страхових компаній, визначення рівня їхньої надійності та платоспроможності, оцінки їх фінансових результатів.

Для правильного вибору страхової компанії необхідно знати такі чотири важливі моменти:

- 1) умови страхування (правила та договір страхування);
- 2) розмір страхового тарифу;
- 3) порядок здійснення страхових виплат;
- 4) реальний фінансовий стан страховика.

Закон України «Про страхування» [2] встановив систему контролю за рівнем платоспроможності страховиків і порядком розрахунку резервів, посилив норми, що регулюють нагляд за страховою діяльністю, впорядкував види обов'язкового страхування та рекомендований перелік добровільних видів страхування. Разом із тим, для успішного функціонування в конкурентному середовищі, визначення перспектив свого розвитку, проведення ефективного планування та прогнозування мають бути враховані чинники, що впливають на роботу страховиків. Важливе місце у вирішенні цих завдань займає фінансовий аналіз, який спрямований на дослідження фінансової надійності страховика.

Дослідження стійкості страхової компанії зводиться до аналізу звітності на предмет достатності власного капіталу страхової компанії, її платоспроможності та ліквідності балансу, тобто до оцінки фінансового стану страховика. Нині в економічній літературі трапляються різні терміни в оцінці фінансової діяльності та фінансового стану страховика, як-от: «фінансова надійність», «фінансова стійкість», «фінансова стабільність», «платоспроможність», «ліквідність», «фінансова спроможність» тощо, що дає можливість довільно їх трактувати.

Більшість характеристик фінансового стану, що трапляються в науковій літературі, можуть розглядатися як окремі аспекти (показники) фінансової стійкості. Універсальним можна вважати підхід, за яким фінансова стійкість страховика характеризується такими ознаками фінансового стану:

- 1) високою платоспроможністю, тобто здатністю вчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями;
- 2) високою ліквідністю балансу, тобто достатнім рівнем покриття залучених пасивів активами;
- 3) високою рентабельністю, тобто значною прибутковістю, яка забезпечує необхідний розвиток підприємства.

Разом із тим, особливості страхового бізнесу потребують включення до системи показників фінансової стійкості, поряд із названими, низки специфічних показників, характерних лише для цієї сфери діяльності [5].

4.2 Теоретичні основи аналізу активів і пасивів балансу і коефіцієнтного аналізу

У вітчизняній науці та практиці не існує єдиного підходу до системи показників фінансової стійкості саме страхових організацій. У більшості методик пропонується оцінювати фінансову стійкість страхових організацій на основі системи показників фінансової стійкості будь-якої організації з адаптацією їх до галузевих особливостей цієї сфери. Найбільш адаптованою

методикою можна вважати методику, яка передбачає оцінку фінансової стійкості за двома напрямками:

1. Оцінка фінансової стійкості, виходячи з міри покриття запасів і витрат джерелами коштів:

$$33 < (CC + ДЗ) - ОС, \quad (4.1)$$

де $ОС$ – основні засоби і необігові активи, тис. грн; 33 – запаси; CC – джерела власних коштів, тис. грн; $ДЗ$ – довгострокові кредити і позикові кошти, тис. грн.

2. Оцінка фінансової стійкості компанії, виходячи з міри покриття основних засобів і необігових активів джерелами коштів:

$$ОС < (CC + ДЗ) - 33, \quad (4.2)$$

З урахуванням цих передумов виділяють чотири типи фінансової стійкості: абсолютну, нормальну, нестійкий фінансовий стан, кризовий фінансовий стан.

Для аналізу фінансової стійкості, зокрема, оцінки динаміки рівня фінансової стійкості страховика доцільно також використовувати узагальнюючий показник фінансової стійкості ($\Phi_{ст. заг}$), а саме:

$$\Phi_{ст. заг} = \frac{[1 + Kdn_1 + (1 + Kzc_1) + Kpc_1 + Kna_1]}{[1 + Kdn_0 + Zcoc_0 + (1 + Kzc_0) + Kpc_0 + Kna_0]}, \quad (4.3)$$

де $\Phi_{ст. заг}$ – показник зміни фінансової стійкості у звітному періоді; Kdn_0 та Kdn_1 – коефіцієнти довгострокового залучення позикових коштів відповідно у базовому та звітному періодах; $Zcoc_0$ та $Zcoc_1$ – коефіцієнти покриття запасів власними обіговими коштами відповідно у базовому та звітному періодах; Kzc_0 та Kzc_1 – коефіцієнти співвідношення позичених та власних коштів відповідно у базовому та звітному періодах; Kpc_0 та Kpc_1 – коефіцієнти реальної вартості майна відповідно у базовому та звітному періодах; Kna_0 та Kna_1 – коефіцієнти постійного активу відповідно у базовому та звітному періодах.

Аналіз рентабельності (збитковості) страхової діяльності доцільно здійснювати на основі розрахунку системи показників ефективності страхової діяльності:

- 1) рівня співвідношення доходів і витрат страхової компанії;
- 2) маржі прибутку страхової компанії;
- 3) рівня прибутковості витрат страхової компанії.

На основі визначених показників ефективності проводиться аналіз їх динаміки, а також оцінюється вплив результатів діяльності з окремих видів страхування на середні результати всієї страхової діяльності.

Важливим етапом аналізу страхової діяльності є **оцінка страхового портфеля**. Поняття «страховий портфель» вживається для встановлення

фактичної кількості застрахованих об'єктів або чинних договорів страхування на певній території. Структура страхового портфеля може аналізуватись в аспекті питомої ваги чинних договорів і новоукладених, договорів з мінімальними (малими) та максимальними (великими) страховими сумами, групових страхувань та індивідуальних. При аналізі страхового портфеля необхідно звертати увагу на його динамічність, що характеризується співвідношенням між договорами, які вже закінчуються, і договорами, які знову укладаються.

Кінцевим етапом фінансового аналізу повинна бути оцінка ринкового профілю страхової компанії, яка може включати:

- оцінку ризику страхового ринку;
- оцінку конкурентної позиції страхової компанії на ринку;
- аналіз ризику страхової діяльності та його диверсифікації.

Деякі інші класифікаційні ознаки показників фінансової стійкості реалізуються в зарубіжних методиках. Так, за методикою Національної асоціації страхових організацій США (NAIC) виділяють абсолютні та відносні фінансові показники (під якими розуміють показники фінансової стійкості):

1) абсолютні показники (статутний фонд і власний капітал, нетто-премія, технічні резерви, виплати, видатки на ведення справи і комісійні надходження від інвестицій);

2) відносні показники для страхових компаній, що займаються майновим страхуванням, поділяють на чотири групи: загальні показники, показники прибутковості, показники ліквідності, рівень резервів.

Отже, аналіз різних підходів до побудови системи оціночних показників фінансової стійкості страхової організації приводить до висновку, що успішне вирішення цієї проблеми можливе за умов:

- вдосконалення інформаційного забезпечення системи оцінки фінансової стійкості та впровадження адекватних страховому бізнесу форм фінансової звітності;

- адаптації передового зарубіжного досвіду оцінки фінансової стійкості організації до вітчизняних умов;

- вдосконалення рейтингової системи оцінки страхових організацій України;

- створення можливостей для прогнозування та управління фінансовою стійкістю страховика;

- створення в організаційній структурі компанії відповідних відділів фінансового аналізу, спеціалісти яких займалися б оцінкою фінансового стану страховика (фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності, фінансових результатів) та надавали відповідні рекомендації щодо його покращення.

Тільки за умов забезпечення стійкості фінансового стану страхові компанії зможуть реалізувати свої потенційні можливості щодо інвестування.

4.3 Теоретичні основи оцінки вартості страхової організації

Щоб правильно обрати страхову компанію, а також, щоб відстежити фінансовий стан того страховика, з яким уже укладений договір страхування, в окремих методиках пропонується проводити аналіз за такими показниками, як:

- розмір і якість активів (основний індикатор рівня і ліквідності страховика);

- структура страхового портфеля страховика (перевага одного типу страхових ризиків у страховому портфелі значно підвищує ймовірність здійснення значних страхових виплат, у підсумку призводить до фінансової нестійкості такого страховика);

- розмір статутного фонду і власного капіталу страховика та перспективи їхнього зростання (змінами до закону України «Про страхування» введені нові вимоги до мінімального розміру статутного фонду акціонерного товариства – в сумі еквівалентній 10 млн. євро для страховика який займається страхуванням життя і 1,5 млн. євро для страховика який займається іншими видами страхування);

- прибутковість діяльності страховика, що дає можливість оцінити ефективність його роботи;

- поточні балансові показники страхової компанії та темпи їхнього зростання;

- співвідношення страхових платежів страхової компанії і страхових виплат;

- фінансові показники страховика, що істотно впливають на його діяльність (досвід роботи на ринку, основні корпоративні клієнти, власники страховика, кадрова політика, регіональна мережа, основні перестраховальники, аудитор, участь у державних і муніципальних програмах тощо).

Більшість із наведених показників подається у фінансовій звітності, зокрема, балансі (форма № 1), звіті про фінансові результати (форма № 2) та примітках до фінансової звітності.

Наведемо характеристику найбільш важливих із них для оцінки діяльності страховика.

Показник «Актив» характеризує розмір коштів страхової компанії, які інвестовані в цінні папери, нерухомість, рахунки та депозити в банках, інші матеріальні цінності та права вимоги. Джерела цих коштів – статутний та резервний капітал, технічні резерви, сума нерозподіленого прибутку та інші пасиви.

Співвідношення суми коштів у вигляді інвестиційних вкладень і грошових коштів до загальної суми активів повинно бути якнайближче до коефіцієнта 1.

Співвідношення суми коштів у вигляді інвестиційних вкладень і нових коштів до розміру страхових резервів визначає ступінь розміщення коштів, за

рахунок яких покриваються страхові зобов'язання страховика. Показник співвідношення повинен дорівнювати або бути більше 1.

Показник «Довгострокові фінансові інвестиції» характеризує розмір фінансових інвестицій на період більше одного року; всі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент, а також включають фінансові інвестиції, які за відповідними положеннями (стандартами) обліковуються методом участі в капіталі.

Показник «Поточні фінансові інвестиції» характеризує розмір фінансових інвестицій на строк, що не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів).

Показник «Грошові кошти та їх еквіваленти» характеризує розмір коштів у касі, на поточних та інших рахунках в банках, які можуть бути використані для поточних операцій, а також еквіваленти грошових коштів.

Показник «Власний капітал» – це сума капіталу, вільного від зобов'язань страховика і виконання, що є додатковою гарантією при відхиленні їхнього розміру від розрахункових величин. До складу власного капіталу входять: статутний фонд, додатковий капітал, нерозподілений прибуток, резервний фонд та інший капітал за винятком неоплаченого та вилученого капіталу.

Значне перевищення власного капіталу над статутним фондом вказує на прибуткову діяльність страховика, у тому числі можливість здійснення виплат дивідендів, а також проведення реінвестування капіталу.

Перевищення статутного фонду над власним капіталом свідчить про збитковість у діяльності страховика або вилучення частини статутного фонду чи наявність значної заборгованості засновників щодо сплати статутного фонду.

Значний розмір сплаченого статутного фонду доводить зацікавленість власників у подальшому розвитку страховика.

Показник «Статутний фонд» визначає розмір сплаченого статутного фонду страховика та характеризує виконання ним вимог Закону України «Про страхування».

Показник «Страхові премії» характеризує розмір коштів, отриманих страховиком за договорами страхування, а також коштів, отриманих за договорами перестраховування, укладеними з іншими страховиками.

Показник «Темпи зростання страхової премії» характеризує динаміку розвитку страхової компанії. При стабільній діяльності страхової компанії зміна надходжень страхової премії знаходиться в межах 25%. Різке збільшення темпів зростання страхової премії означає зростання зобов'язань страховика, що повинно бути підкріплено достатнім обсягом власного капіталу. Значне зниження темпів зростання страхової премії порушує збалансованість страхової діяльності, що може негативно позначитися на фінансовому стані страхової компанії.

Показник «Страхові виплати» характеризує розмір коштів, фактично виплачених страховиком за страховими випадками, при цьому:

- страхові виплати за договорами особистого страхування здійснюються незалежно від суми, яку має отримати одержувач за державним соціальним страхуванням, соціальним забезпеченням, і суми, що має бути йому сплачена як відшкодування збитків;

- страхове відшкодування, яке виплачується за умовами майнового страхування і страхування відповідальності при настанні страхового випадку, не може перевищувати розміру прямого збитку, якого зазнав страхувальник або третя особа.

Показник «Страхові резерви» характеризує забезпечення страховиком майбутніх страхових виплат і розділяється на:

- резерв незароблених премій;
- резерв збитків;
- резерви страхування життя.

Показник «Забезпеченість власними коштами» визначається як співвідношення показників власного капіталу та технічних резервів.

Він відображає ступінь покриття власними коштами страховика страхових зобов'язань на випадок перевищення фактичних страхових зобов'язань над розрахунковими. Оптимальне значення показника більше 28 %. Достатня наявність власних коштів страховика, вільних від зобов'язань, є чинником його фінансової стійкості.

Показник «Рівень покриття інвестиційними активами страхових резервів» визначається як співвідношення розміру інвестиційних активів та грошових коштів до страхових резервів (резервів незароблених премій).

Показник визначає ступінь розміщення коштів, за рахунок яких покриваються зобов'язання страхової компанії, в інвестиційних активах і коштах. Інвестиційні активи і кошти повинні відповідати чи перевищувати розмір страхових резервів. Наявність протилежної тенденції може означати розміщення засобів у неліквідних активах або високий ступінь ризику (дебіторська заборгованість, нематеріальні активи, устаткування і матеріали).

Показник «Частки страхових платежів, що належать перестраховикам» характеризує ступінь участі страхової компанії у такій системі забезпечення стійкості страхової діяльності, як перестраховання ризиків. Оптимальне значення показника знаходиться в межах від 5 до 50% від валових показників страхових платежів. Значення нижче запропонованих меж може вказувати на практичну відсутність такого фактора забезпечення фінансової стійкості, як перестраховання; значення вище запропонованих меж може вказувати на високий ступінь залежності надійності страхової компанії від партнерів по перестрахованню.

Показник «Регіональна мережа» характеризує можливості страховика здійснювати страхову діяльність через страхових посередників (страхових агентів і страхових брокерів), а також через відокремлені підрозділи (філії та представництва) [5].

Задачі

1. З метою реконструкції основного виробництва компанія А залучила банківський кредит на п'ять років у розмірі 200000 грн. під 12% річних, які нараховуються за схемою складних відсотків на непогашений залишок. Повертати необхідно однаковими сумами наприкінці кожного року.

Визначте величину річного платежу.

2. Аналізується два варіанти накопичення коштів за схемою анuitету постнумерандо, тобто надходження грошових коштів здійснюється наприкінці відповідного часового інтервалу:

Варіант 1: роблять внесок на депозит 700 грн. кожні півроку за умови, що банк нараховує 16 % річних з піврічним нарахуванням відсотків.

Варіант 2: здійснюється щорічний внесок у розмірі 1150 грн. на умовах 10% річних за умови щорічного нарахування відсотків.

Необхідно визначити:

✓ яка сума коштів буде на рахунку через 11 років при реалізації кожного з планів? Який варіант привабливіший?

✓ Чи зміниться ваш вибір, якщо відсоткова ставка у варіанті 2 буде зменшена до 8%?

3. Є дані про грошові потоки:

Потік	Рік				
	1-й	2-й	3-й	4-й	5-й
А	200	200	200	200	400
Б	800	350	-	-	-
В	-	-	-	200	1250
Г	200	100	200	400	350

Необхідно розрахувати для кожного потоку його майбутню вартість при $i_c = 12\%$ для двох випадків:

а) потоки мають місце на початку року;

б) потоки мають місце в кінці року.

4. З метою розширення виробництва мале підприємство А залучило кредит на сім років у розмірі 310100 грн. під 14% річних. Повертати треба однаковими сумами на початку кожного року.

Необхідно визначити загальну суму відсотків до сплати.

5. Ураховуючи прогностичні дані щодо обсягів реалізації продукції, підприємству А з метою розширення виробництва необхідно через сім років придбати виробничі приміщення, для чого необхідно мати 450500 грн. Найбільш безпечним способом накопичення є придбання без ризикованих

державних цінних паперів, в які підприємство має намір щорічно вкладати кошти за схемою постнумерандо.

Необхідно визначити величину цих внесків, якщо даний вид цінних паперів генерує річний дохід за ставкою 14% при піврічному нарахуванні відсотків.

6. Підприємство з метою підтримання конкурентоспроможності купує нову технологічну лінію для виробництва продукції за 1 750 670 грн. на таких умовах:

а) 25% вартості необхідно сплатити негайно;

б) залишкову частку необхідно погашати річними платежами протягом восьми років з нарахуванням 12% річних на непогашену частину кредиту за схемою постнумерандо.

Необхідно визначити загальну суму відсотків до сплати.

?

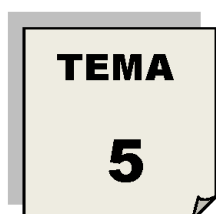
Питання для самоконтролю

1. Які фінансові установи належать до небанківських?
2. Якими ознаками характеризується фінансова стійкість страхової компанії?
3. Охарактеризуйте типи фінансової стійкості страховика.
4. Що таке «страховий портфель»?
5. Що включає в себе оцінка «страхового портфеля»?
6. Які підходи до оціночних показників фінансової стійкості страхової організації?
7. Дайте характеристику основним формам звітності страховика.
8. Охарактеризуйте показники «страхова премія», «страхові виплати», «страхові резерви».

Література

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг. Закон України: *Відомості Верховної Ради України*, 2002, № 1. Ст. 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
2. Про страхування. Закон України: *Відомості Верховної Ради України*, 1996, N 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87. *Все про бухгалтерський облік*. 2002. №84 (751). С. 3-4.
4. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства. Київ: Знання, 2010. 254 с.

5. Методология определения кредитного рейтинга страховой компании. Основные положения. Українське кредитно-рейтингове агенство. URL: http://ucra.com.ua/var/upload/files/file/metodology_IC.pdf.
6. Павловська О.В. Фінансовий аналіз: посіб. для самостійного вивчення. Київ: КНЕУ, 2010. 276 с.

КОМПЛЕКСНИЙ ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ВАРТОСТІ БІЗНЕСУ

Мета вивчення теми: зрозуміти сутність, завдання та вимоги до комплексного фінансового аналізу, навчитися проводити розрахунки інтегрального показника та розуміти їх економічну сутність.

План

1. Сутність та вимоги до проведення комплексного фінансового аналізу.
2. Організація проведення комплексного фінансового аналізу.
3. Визначення абсолютної величини розрахункового значення інтегрального показника.
4. Теоретичні підходи в оцінці вартості бізнесу.

Ключові слова: комплексний фінансовий аналіз, модель інтерпретації результатів, інтегральний показник, ранжування, матриця оптимальних значень.

5.1 Сутність та вимоги до проведення комплексного фінансового аналізу

Вивчення теми «Комплексна фінансова оцінка вартості бізнесу» має на меті формування у студентів базової теоретичної підготовки та практичних навичок з управління комплексним фінансовим аналізом підприємства (установи) з метою підтримання їх ліквідності, платоспроможності та забезпечення конкурентоспроможності у довгостроковому періоді. Процес вивчення даної теми складається з опрацювання системи проблемних питань, які можна об'єднати й узагальнити за такими напрямками:

- сутність та завдання комплексного фінансового аналізу;
- визначення поняття та структури інформаційної бази комплексного аналізу, системи вимог до неї;

- особливості побудови моделі обробки вхідної інформаційної бази відповідно до специфіки об'єкта дослідження;
- математична, статистична та аналітична складові моделі формування цільового елемента комплексного аналізу – інтегрованого показника фінансового стану підприємства;
- комплексний аналіз на основі визначення загальної оцінки комерційної надійності підприємства – об'єкта дослідження;
- комплексний аналіз на основі моделей прогнозування банкрутства підприємства;
- модель інтерпретації результатів комплексного фінансового аналізу та формування майбутніх трендів фінансово-господарської діяльності підприємства – об'єкта дослідження.

Комплексний фінансовий аналіз використовується **власниками** для обґрунтування рішень стратегічного характеру, **менеджерами** підприємств – для інформаційного забезпечення оперативного фінансового планування. Такий аналіз є складовою інструментарію антикризового управління та методологічною основою провадження справи про банкрутство. Результативні показники комплексного аналізу потенційним **інвесторам** підприємства необхідні для розроблення інвестиційних проектів та прийняття рішень щодо фінансування, **кредиторам** – для обґрунтування рішень про надання кредиту, його обсягів та умов. Вважається, що цей вид аналізу, який уможливорює проведення як ретроспективної, так і перспективної оцінки фінансового стану підприємства, оптимально відповідає вимогам виконання таких завдань:

- залучення фінансових ресурсів;
- пошук високорентабельних проектів;
- оцінка надійності партнерів;
- оцінка доцільності інвестування;
- оптимізація фінансової діяльності підприємства;
- комплексне фінансове оздоровлення суб'єкта господарювання [5, с.158].

Сутнісна характеристика згаданих вище завдань висуває низку **вимог до організації процесу проведення комплексного фінансового аналізу** підприємства. Серед них можна виділити такі.

По-перше, методологічна база комплексного аналізу повинна базуватись на таких методиках, які давали б змогу в обмежені строки оцінити фінансовий стан суб'єкта господарювання. Слід відзначити, що за тривалістю процедура проведення комплексного аналізу серед інших видів фінансового аналізу підприємства посідає друге місце, поступаючись лише експрес-аналізу

По-друге, на основі практичних результатів проведення комплексного фінансового аналізу аналітиками було напрацьовано досить ефективний прийом організації аналізу фінансових звітів – *порівняльний аналіз*

Залежно від поставленого завдання щодо організації комплексного фінансового аналізу конкретного об'єкта – підприємства – необхідно насамперед визначитись з оптимальною базою для порівняння значень

аналітичних індикаторів – значень фінансових показників. Так, базою для забезпечення порівняльного аналізу можуть слугувати такі системи:

- середньогалузеві значення показників;
- показники фінансово-господарської діяльності підприємств, що є лідерами у галузі, до якої належить об'єкт дослідження;
- певні нормативні значення фінансових показників відповідно до законодавчих та/або внутрішніх нормативних документів, рекомендацій науковців;
- цільові значення фінансових показників, визначені потенційними інвесторами або замовниками дослідження;
- оптимальні та/або критичні значення фінансових показників, розраховані аналітиками для підприємства, яке аналізується, враховуючи специфіку та особливості його фінансово-господарської діяльності;
- усереднені за часом значення фінансових показників, обчислені за даними фінансово-господарської діяльності підприємства у найбільш сприятливі періоди його функціонування.

По-третє, для здійснення комплексного аналізу необхідно забезпечити формування групи показників, які б у своїй сукупності відповідали вимогам комплексної характеристики поточного стану підприємства та перспектив його подальшого розвитку.

По-четверте, ефективність комплексного аналізу значною мірою залежить від можливості побудови адекватної системи однозначності інтерпретації результатів математичної та аналітичної обробки визначеної групи цільових показників з метою попередження та уникнення двозначності висновків, протиріч у поглядах окремих експертів щодо ідентифікації становища об'єкта дослідження.

Таким чином, відособлена оцінка окремих сторін фінансово-господарської діяльності підприємства на основі математичного моделювання органічно komponується в єдиному інтегральному фінансовому показнику. Отриманий у результаті комплексного аналізу інтегрований показник є характеристикою об'єкта аналізу – підприємства (установи) – щодо його відповідності поточним ринковим умовам. Наступні висновки є інформаційною основою для виконання поставленого управлінського завдання та дають змогу зробити обґрунтовані висновки про фінансовий стан підприємства в цілому.

5.2 Організація проведення комплексного фінансового аналізу

Загалом в організації процесу комплексного фінансового аналізу можна виділити кілька взаємозв'язаних етапів, сутнісне наповнення яких може відрізнятися залежно від потреб аналізу, виконуючи при цьому аналогічні функції. Як правило, виділяють *п'ять етапів*.

Приклад. Для спрощення розуміння методик та алгоритмів, які пропонуються для розгляду, подамо їх у формі практичного прикладу їх використання.

Особливості практичної реалізації обробки вхідної інформаційної бази на основі формування ранжованого ряду фінансових показників та коефіцієнтів можна розглянути на одному з наведених нижче алгоритмів.

Ранжування фінансових показників та коефіцієнтів забезпечується відповідно до таких припущень (результуючі дані першого та другого етапів):

- об'єктом дослідження є підприємство «Альфа-1»;
- визначено напрямки дослідження:
 - майновий стан (A),
 - ліквідність та платоспроможність (L),
 - рентабельність (R),
 - акціонерний капітал (Q);

• сформовано сукупність цільових показників; визначено інтервали для ранжування розрахункових значень кожного із цільових показників (межі інтервалів залежать від специфіки підприємства; вони можуть вільно варіювати відповідно до цілей та завдань комплексного аналізу, які ставляться його замовниками. При цьому основою для обґрунтування встановлення тих чи інших меж інтервалів може слугувати досвід попередніх комплексних досліджень підприємства, нормативно-правові вимоги, індикативні показники, розроблені вітчизняними і зарубіжними практиками та науковцями тощо);

• визначення рангу кожного інтервалу – порядок рангу того чи іншого інтервалу має враховувати поточну ринкову позицію підприємства – об'єкта дослідження та його цілей у довгостроковому періоді:

Рівень інтервалу	Ранг цільового показника	Інтервал сукупного рангу підприємства
Незадовільний	-3	[-30; -6]
Нормальний	0	[-5; 5]
Достатній	1	[6; 19]
Високий	3	[20; 30]

- формою подання кінцевої інформації визначено:

– порядок рангу кожного фінансового показника чи коефіцієнта;

– розрахунок сукупного рангу підприємства; сукупний ранг визначається як сума рангів окремих елементів сукупності цільових показників (відповідно, максимальне значення сукупного рангу становить 30 – добуток кількості цільових показників та максимального рангу), а також приведений ранг підприємства – об'єкта дослідження шляхом його приведення до інтервалу [-3, 3], приймаючи рівнозначними кожен із напрямків дослідження (окремі коефіцієнти в межах напрямків дослідження мають однакову вагу).

Абсолютне значення приведенного рангу підприємства – об'єкта дослідження – розраховується за такою формулою:

$$Z = \alpha_A \sum \beta^A A_i + \alpha_L \sum \beta^L L_i + \alpha_R \sum \beta^R R_i + \alpha_Q \sum \beta^Q Q_i, \quad (5.1)$$

де α_i – коефіцієнти ваги напрямків дослідження; β_i – коефіцієнти ваги цільових показників за окремими напрямками відповідно.

Зважаючи на викладені вище припущення про рівнозначність напрямків дослідження та цільових показників, формула матиме такий вигляд:

$$Z = \frac{1}{4} \sum A_i / 3 + \frac{1}{4} \sum L_i / 3 + \frac{1}{4} \sum R_i / 2 + \frac{1}{4} \sum Q_i / 2, \quad (5.2)$$

Таблиця 5.1 – Порядок визначення рангу фінансових показників

Цільові показники	код показн.	розрахункове значення	інтервали для ранжування та порядок їх рангу				ранг цільового показн
			-3	0	1	3	
Валюта балансу, тис. грн.	A ₁	14129	<10000	[10000; 14999]	[15000; 20000]	>20000	0
Знос основних засобів, %	A ₂	55,1	>50	[34:50]	[25:33]	< 25	-3
Оновлення основних засобів, %	A ₃	9,6	< 1	[1:4,9]	[5 : 10]	>10	1
Усього за напрямком (р. 2+3+4)		-	-	-	-	-	-2
Абсолютна ліквідність, %	L ₁	11	< 3	[3: 8,9]	[9: 15]	>20	1
Поточна ліквідність	L ₂	1,05	< 1	[1:1,24]	[1,25:2]	> 2	0
Фінансова незалежність	L ₃	0,61	< 0,1	[0,1:0,39]	[0,4:0,6]	> 0,6	3
Усього за напрямком		-	-	-	-	-	4
Рентабельність діяльності, %	R ₁	18,2	< 5	[5:14]	[15:25]	>25	1
Рентабельність власного капіталу, %	R ₂	38,9	< 15	[15:24]	[25:49]	>50	1
Усього за напрямком		-	-	-	-	-	2
Дивідендний вихід, %	Q ₁	20	< 10	[10:19]	[20:50]	>50	1
Цінність акції	Q ₂	0,68	< 0,5	[0,5:0,99]	[1,0:2,0]	>2	0
Усього за напрямком		-	-	-	-	-	1
Сукупний ранг підприємства		-	-	-	-	-	5

Відповідно, приведений ранг підприємства, що досліджується, дорівнюватиме 0,542, що вміщується у проміжок від 0 до 1. Таким чином, економічний потенціал цього підприємства може бути ідентифікований як такий, що вищий від нормального, але нижчий від достатнього рівня відповідно до визначених на початку комплексного фінансового аналізу критеріїв. Крім того, відповідно до даних аналізу можна визначити, що основним напрямком подальшого розвитку економічного потенціалу даного підприємства, як видно із табл. 5.1, має стати поліпшення *майнового стану* підприємства, що досліджується (негативний вплив на ранг підприємства – «-2»), а також окремих цільових показників – *поточна ліквідність* та *цінність акцій*.

5.3 Визначення абсолютної величини розрахункового значення інтегрального показника

Значно відрізняється від попередньої моделі обробки вхідної інформаційної бази алгоритм оцінки фінансового стану підприємства – об'єкта аналізу на основі визначення абсолютної величини розрахункового значення інтегрального показника. У цьому можна переконатися, розглянувши наведений нижче один із можливих варіантів такого алгоритму.

Приклад. Вихідними елементами алгоритму, що буде розглянутий нижче, є припущення:

- об'єкт дослідження – підприємство «Альфа-2»;

Таблиця 5.2 – Сукупність цільових показників розрахунку інтегрованого показника

Напрямки дослідження					
		Ліквідність	Рентабельність	Ділова активність	Фінансова стійкість
Цільові показники	I група	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Рентабельність підприємства, %	Загальне обертання капіталу	Коефіцієнт автономії
	II група	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Рентабельність продажу, %	Середній строк обертання кредиторської заборгованості, днів	Коефіцієнт структури залученого капіталу
	III група	Коефіцієнт покриття загальний	Рентабельність основної діяльності, %	Середній строк обертання дебіторської заборгованості, днів	Співвідношення позикових та власних коштів
	IV група	Частка власних оборотних коштів у покритті запасів	Період окупності власного капіталу, років	Обертання власного капіталу	Коефіцієнт маневреності власних коштів

- сформовано сукупність цільових показників, які з метою спрощення математичної обробки інформації згруповано в чотири групи за чотирма напрямками дослідження (табл. 5.2);
- формою розрахунку інтегрального показника визначено:
 - варіант А зважування на основі відносної ваги цільового показника;
 - варіант Б визначення середнього значення цільових показників;
- для варіанта А вага першої групи показників дорівнює 40%, другої, третьої та четвертої – по 20%, для напрямків дослідження вага цільових показників ліквідності становить 34%, інші напрямки дослідження є рівнозначними; для варіанта Б середнє значення визначається як середня геометрична проста.

Розрахункові значення цільових показників, які визначаються відповідно до даних вхідної інформаційної бази, формують матрицю значень цільових показників P_{in} (табл. 5.3). Крім цього, в табл. 5.4 подано матрицю оптимальних значень цільових показників P_{opt} які визначаються з урахуванням таких критеріїв (як загального, так і суб'єктивного характеру):

- галузева приналежність підприємства – об'єкта дослідження;
- нормативно-правові вимоги щодо обов'язкового дотримання певних значень окремих фінансових показників та коефіцієнтів;
- цілі та вимоги комплексного аналізу в окремо взятому випадку;
- вимоги власників підприємства – об'єкта дослідження та його кредиторів тощо.

Таблиця 5.3 – Матриця вхідних значень цільових показників P_{in} .

0,09	7,11	1,81	0,49
0,51	13,19	32,0	0,15
0,95	14,92	56,0	1,01
0,61	11,96	3,62	0,51

Значеннями елементів матриці, наведених у табл. 5.4, можуть бути планові величини абсолютних значень цільових окремих показників за необхідності інтегральної оцінки рівня виконання плану щодо дотримання певних меж фінансового стану підприємства.

Таблиця 5.4 – Матриця оптимальних значень цільових показників P_{opt}

0,20	20	1,5	0,4
0,80	30	30	0,3
2,00	27	15	1,5
1,00	2,5	4	0,5

На основі матриць P_{in} та P_{opt} формується матриця P_{nor} , що відображає рівень відповідності фактичних значень цільових показників їх оптимальним

значенням. Елемент нової матриці дорівнює відношенню фактичного значення цільового показника до його оптимального значення або 1, якщо таке розрахункове значення цільового показника краще за оптимальне. Така постановка нормалізуючої функції дає змогу більше уваги приділити саме слабким місцям підприємства, що аналізується. Для показників, позитивна тенденція яких проявляється у зменшенні абсолютного значення показника (середній строк обертання дебіторської заборгованості, співвідношення позикових та власних коштів, період окупності власного капіталу тощо), застосовується нормалізуюча функція.

Здійснивши необхідні розрахунки, отримуємо матрицю нормалізованих цільових показників.

Таблиця 5.5 – Матриця нормалізованих цільових показників P_{nor} .

0,45	0,36	1,00	1,00
0,64	0,44	1,00	0,50
0,48	0,55	0,27	1,00
0,61	0,21	0,91	1,00

На основі нормалізованих цільових показників визначаємо абсолютне значення інтегрального показника цільової функції комплексного фінансового аналізу.

$$Z = \sum^n \sum^m w_{ij} \times [P_{nor}]_{ij}, \quad (5.3)$$

де w_{ij} – вага окремого цільового показника, що розраховується відповідно до визначеної ваги напрямків дослідження та груп цільових показників (табл. 5.6).

Таблиця 5.6 – Розрахунок ваги цільових показників ($w_{ij} = w_i w_j$)

Цільові показники		Напрямки дослідження			
		Ліквідність $w_i = 0,34$	Рентабельність $w_i = 0,22$	Ділова активність $w_i = 0,22$	Фінансова стійкість $w_i = 0,22$
Перша група	$w_j = 0,4$	0,136=0,34 0,4	0,088	0,088	0,088
Друга група	$w_j = 0,2$	0,068	0,044	0,044	0,044
Третя група	$w_j = 0,2$	0,068	0,044	0,044	0,044
Четверта група	$w_j = 0,2$	0,068	0,044	0,044	0,044

Відповідно до табл. 5.6 отримуємо значення інтегрального показника $Z = 0,64524$.

За такої ситуації можна стверджувати, що підприємство забезпечує порівняно адекватне (вище середнього рівня) дотримання критеріїв організації фінансово-господарської діяльності за напрямками, що визначені як

пріоритетні і, відповідно, наділені більшою вагою при розрахунку інтегрального показника комплексного аналізу.

5.4 Теоретичні підходи в оцінці вартості бізнесу

Використання *оцінки вартості підприємства (бізнесу)* як однієї з форм комплексного аналізу спрямоване на ідентифікацію ринкового потенціалу підприємства – об'єкта дослідження, результатом при цьому буде не розрахункове значення «синтетичного» показника, а ринкова вартість діючого підприємства як цілісного майнового комплексу. Така вартість являє собою ціну, яку має сплатити потенційний інвестор за отримання повного контролю над підприємством. Як основні методи оцінки вартості підприємства можуть розглядатися капіталізація прибутку, оцінка на основі порівняння з аналогічними підприємствами, балансова вартість.

Для оцінки вартості підприємств, цінні папери яких котируються на організованих ринках цінних паперів, може бути застосовано метод оцінки за ринковою ціною акцій (ринковою капіталізацією) підприємства. За такого варіанта оцінки рівень економічного потенціалу підприємства – об'єкта аналізу відповідатиме добутку кількості акцій, які перебувають в обігу, на їх ринкову ціну або середню ціну виконання угод за даними цінними паперами протягом періоду, який аналізується. Отримана ціна підприємства і буде інтегральним показником комплексного фінансового аналізу.

Інший варіант оцінки вартості підприємства на основі розрахунку вартості корпоративних прав регулюється «Порядком оцінки державних корпоративних прав», затвердженим Постановою Кабміну № 1406 від 2 серпня 1999р. Вона заснована на методі капіталізованої вартості і передбачає розрахунок вартості власного капіталу за такою формулою:

$$BVK = \{[4 \cdot (П - ПП + А) / K_6] / K_{кан}\} - ЗДБ, \quad (5.4)$$

де *BVK* – вартість власного капіталу; *П* – прибуток підприємства – об'єкта аналізу за останній обліковий період з початку поточного року, що передує даті проведення оцінки; *ПП* – податок на прибуток; *А* – сума нарахованої амортизації; *K₆* – кількість кварталів в останньому обліковому періоді з початку поточного року; *K_{кан}* – коефіцієнт прямої капіталізації (відповідно до додатку № 1 до Методики оцінки державних корпоративних прав); *ЗДБ* – залишок довгострокового боргу.

Окремою формою комплексного аналізу фінансового стану бізнесу – об'єкта дослідження є *оцінка кредитоспроможності підприємства*, що передбачає ідентифікацію економічного потенціалу підприємства у формі оцінки ймовірності виконання підприємством власних зобов'язань, зокрема погашення кредиту.

Задачі

1. Величина поточних активів підприємства на кінець звітного періоду – 5708 грн., строкові зобов'язання – 3744 грн. Яким має бути прибуток у наступні чотири місяці, щоб досягнути нормативного значення коефіцієнта покриття, рівного двом, за умови, що сума строкових зобов'язань не зростатиме.

2. Стосовно компанії А є така інформація:

— величина майна підприємства – 11 270 грн.;

— величина власного оборотного капіталу – 4 070 грн.;

— питома вага власного капіталу та величини довгострокових зобов'язань у структурі пасивів, відповідно, становить 48 % та 18%.

Необхідно розрахувати:

а) коефіцієнт покриття;

б) коефіцієнт поточної ліквідності, якщо питома вага виробничих запасів у структурі поточних активів становить 35%.

3. Виходячи з наданої інформації, необхідно оцінити загальну зміну величини власного оборотного капіталу по підприємству № 1 та № 2. У процесі аналізу необхідно виявити основні причини цих змін та порівняти якісний склад власного оборотного капіталу, а також оцінити фінансовий стан кожного з підприємств.

Вхідні дані:

Показник	Підприємство 1		Підприємство 2	
	На початок періоду	На кінець періоду	На початок періоду	На кінець періоду
Оборотні активи, всього	87 456	103 600	97 201	110 910
у тому числі:				
виробничі запаси	14 517	16 883	11 715	12 568
незавершене виробництво	9 631	10 713	10 417	14 670
витрати майбутніх періодів	2 980	3 980	471	7 583
готова продукція	6 013	8 715	4 039	8 562
дебіторська заборгованість	43 551	51 887	55 616	58 014
грошові кошти та їх еквіваленти	10 764	11 432	11 943	9 513
Короткострокові пасиви, всього	69 715	79 084	77 075	82 967

4. На підставі бухгалтерської довідки про стан оборотних активів на підприємстві А здійсніть аналіз їх якості, розрахуйте необхідні показники, прокоментуйте отримані результати.

№ рядка	Показник	На початок періоду	На кінець періоду
1	Оборотні активи, всього	270 850	328 711
1.1	Виробничі запаси, всього	45 125	83 686
	у тому числі залежні	5 866	7 532
1.2	Незавершене виробництво	13 781	24 116
1.3	Витрати майбутніх періодів	7 514	5 913
1.4	Готова продукція, всього	52 876	84 517
	у тому числі готова продукція, що користується попитом	7 354	16 903
1.5	Дебіторська заборгованість, всього	135 375	110 764
	у тому числі сумнівна	20 306	18 938
1.6	Грошові кошти	16 179	19 715

Здійсніть класифікацію оборотних активів за ступенем ризику.

5. Використовуючи надану бухгалтерську інформацію, оцініть ліквідність підприємства А, зіставляючи елементи поточних активів, згруповані за ступенем ліквідності, з відповідними елементами поточних пасивів, згрупованих за ступенем строковості, згрупованих за ступенем їх погашення.

СТАН ПОТОЧНИХ АКТИВІВ

№ рядка	Показник	На початок періоду	На кінець періоду
1	Оборотні активи, всього	650 262	631 233
1.1	Виробничі запаси, всього	168 504	178 756
	у тому числі залежали	52 891	61 943
1.2	Незавершене виробництво	22 715	83 486
1.3	Витрати майбутніх періодів	27 944	66 315
1.4	Готова продукція, всього	87 388	25 499
	у тому числі готова продукція, що користується попитом	29 456	9 716
1.5	Дебіторська заборгованість, всього	275 045	221 463
	у тому числі сумнівна	64 312	57 725
1.6	Грошові кошти	68 716	55 764

СТАН КОРОТКОСТРОКОВИХ ПАСИВІВ

Показник	На початок періоду	На кінець періоду	Короткострокова заборгованість		
			прострочена	строк погашення 1 місяці	строк погашення 3 місяці і більше
Короткострокові кредити банку	110 560	150 650	-	-	150 650
Кредиторська заборгованість, всього	306 956	421 287	26 587	301 176	93 524
у тому числі:					
за товари та послуги	180 310	226 920	18 634	127 526	80 760
за заробітною платою	26 715	42 361	2 939	39 422	-
за платежами до бюджету	45 613	37 517	-	37 517	-
за розрахунками за соцстрахом	54 318	44 650	-	44 650	-
за позабюджетними платежами	-	18 348	-	18 348	-
іншим кредиторам	-	51 491	5 014	33 713	12 764
Короткострокові пасиви – всього	417 516	571 937	26 587	301 176	224 174

На початок періоду питома вага прострочених короткострокових пасивів становила 9 %, зі строком погашення 1 місяць – 68 %; 3 місяці і більше – 23%.

6. Використовуючи надану інформацію за рік і враховуючи швидкість обороту дебіторської та кредиторської заборгованості, установіть нормативне значення коефіцієнта поточної ліквідності для підприємства № 1 та підприємства № 2

Показник	Підприємство 1	Підприємство 2
Величина оборотних активів, усього	114 763	245 713
у тому числі величина дебіторської заборгованості	51 582	42 610
Величина короткострокових пасивів, усього	60 402	136 507
у тому числі величина кредиторської заборгованості	13 013	68 449
Обсяг реалізації продукції	464 240	613 570
Величина сукупних витрат, пов'язаних з виробництвом і реалізацією продукції	371 392	490 856

1. В чому полягають сутність та основні завдання комплексного аналізу?
2. Хто є основними користувачами результатів комплексного аналізу?
3. В чому полягають вимоги до організації проведення комплексного аналізу?
4. Які системи можуть слугувати забезпеченню порівняльного аналізу?
5. В чому полягає особливість формування системи показників в комплексному аналізі?
6. Назвіть вимоги до побудови адекватної системи інтерпретації результатів аналізу.
7. Яким критеріям має відповідати інформаційна база комплексного аналізу?
8. Які основні етапи організації процесу комплексного фінансового аналізу?
9. В чому полягає спрямованість комплексної оцінки вартості бізнесу?

Література

1. Лахтіонова О. С. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія. Київ: КНЕУ, 2012. 347 с.
2. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства. Київ: Знання, 2010. 254 с.
3. Кущик А.П., Гельман В. М. Фінансовий аналіз: навч.-метод. посібник. Запоріжжя: ЗНУ, 2012. 120 с.
4. Подольська В.О., Яріш Щ. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: ЦНЛ, 2012. 234 с.
5. Павловська О.В. Фінансовий аналіз: посіб. для самостійного вивчення. Київ: КНЕУ, 2010. 276 с.
6. Русак Н. А., Русак В. А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования. Минск: Вышш. шк., 2009. 261 с.
7. Крамаренко, Г.О. Фінансовий аналіз: підручник затверджено МОН України. URL: <http://www.culononline.com.ua/index.php?newsid=71>

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета вивчення теми: зрозуміти доцільність аналізу інвестиційної привабливості підприємства (установи), оволодіти методикою розрахунку відповідних показників, вміти застосовувати отримані результати для прийняття управлінських рішень.

План

1. Аналіз ефективності реальних інвестицій
2. Порівняльний аналіз і вибір інвестиційних альтернатив.
3. Аналіз ефективності фінансових інвестицій.

Ключові слова: реальні інвестиції, фінансові інвестиції, дисконтування грошового потоку, фундаментальний аналіз, технічний аналіз, інвестиційна привабливість.

6.1 Аналіз ефективності реальних інвестицій

Згідно із Законом України «Про інвестиційну діяльність» **інвестиції** – це всі види матеріальних та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [2].

Такими цінностями можуть бути: грошові кошти, цінні папери, банківські депозити, паї, рухоме і нерухоме майно, майнові права, патенти, ліцензії та ін.

Під *реальними інвестиціями* розуміють вкладання коштів у реальні активи як матеріальні, так і нематеріальні (виробництво, реконструкція, будівництво, модернізація діючих потужностей, переоснащення виробництва). Здійснення реальних інвестицій створює умови для збільшення прибутку від основної господарської діяльності підприємства за рахунок розширення асортименту продукції, підвищення її конкурентоспроможності, розширення ринків збуту продукції, підвищення фондоозброєності праці або опосередковано, шляхом покращення умов праці та покращення іміджу підприємства [3, с.129].

Під *фінансовими інвестиціями* розуміють вкладання коштів у різні фінансові інструменти (переважно цінні папери).

Під *прямим інвестуванням* розуміють безпосередню участь інвестора у виборі об'єктів інвестування і вкладання коштів. Пряме інвестування здійснюють переважно стратегічні інвестори з метою управління [6, с.237].

Світовий досвід накопичив значну кількість методів та прийомів інвестиційного аналізу. Найвідоміші методи можна поділити на три групи:

1. Методи оцінки інвестицій за допомогою співвідношення грошових надходжень з витратами (їх називають традиційними).
2. Методи оцінки ефективності інвестицій за фінансовою звітністю.
3. Методи оцінки ефективності інвестицій, які засновані на теорії часової вартості грошей.

Традиційні методи аналізу базуються на обчисленні таких показників як норма (коефіцієнт) ефективності та період окупності інвестицій.

Норма ефективності обчислюється як відношення сумарних грошових надходжень в дійсній вартості до суми інвестованих коштів, спрямованих на реалізацію інвестиційного проекту. Якщо норма прибутковості менша за 1 проект необхідно відхилити, як такий, що не принесе додаткових доходів інвестору.

Період окупності розраховується як зворотній показнику норми доходності.

Методи оцінки інвестицій за фінансовою звітністю базуються на обчисленні рентабельності інвестицій.

Але зазначені методики втратили на сьогодні свою актуальність через те, що нормативні коефіцієнти економічної ефективності, які мають усереднений характер, не враховують підприємницький ризик та обмежуються визначеним терміном окупності.

Найбільш поширеними на сьогодні є *методи оцінки, які базуються на теорії часової вартості грошей*. Це пов'язано з тим, що на сучасному етапі в економіці водночас існує багато можливостей інвестування, ціна витрат і прибутків котрих залежить від моменту часу, на який вони припадають.

Сутність теорії часової вартості грошей полягає в тому, що гроші мають часову цінність, тобто, сума грошей, яка є у наявності сьогодні, має більшу цінність, ніж така ж сума грошей у майбутньому.

Практика оцінки ефективності проектних рішень з урахуванням фактору часу має в своїй основі такі принципи:

- *оцінка можливості інвестування базується на* зіставленні грошового потоку, що формується в результаті реалізації проекту і вкладень, *необхідних для його здійснення;*

- *приведення інвестиційного капіталу і грошового потоку до єдиного розрахункового періоду.* Для періоду t грошовий потік приводиться до базового моменту часу шляхом перемноження його значення на відповідний коефіцієнт дисконтування (a_t). При постійній нормі дисконту (E) коефіцієнт дисконтування періоду t визначається за формулою:

$$a_t = 1/(1+E)^t \quad (6.1)$$

- *дисконтування грошового потоку* здійснюється за ставками дисконту, що відображають альтернативну вартість капіталу. Норма дисконту (або мінімальний коефіцієнт окупності) повинна відображати можливу вартість капіталу, яка відповідає можливому прибутку інвестора, який він міг би

отримати на таку ж суму капіталу, якби вклав її в інший проект, рівний за ступенем фінансового ризику. Тобто, норма дисконту є мінімальною нормою прибутку, нижче за яку підприємець вважатиме інвестування капіталу не вигідним.

6.2 Порівняльний аналіз і вибір інвестиційних альтернатив

У тому разі якщо ризик реалізації інвестиційного проекту вищий за очікуваний, необхідно скоригувати ставку дисконту з урахуванням премії за ризик, використовуючи формулу:

$$E_{риз} = E_{баз} + PP, \quad (6.2)$$

де $E_{риз}$ – норма дисконту з урахуванням ризику; $E_{баз}$ – базова норма дисконту; PP – премія за ризик.

Кількісне значення премії за ризик встановлюють на основі експертного методу. Рекомендовані значення премії за ризик, у залежності від груп інвестицій, наведені у таблиці 6.1.

Таблиця 6.1 – Рекомендовані значення премії за ризик

Групи інвестицій	Розмір премії за ризик
Інвестиції заміщення	
Нові машини, обладнання, транспортні засоби, що виконуватимуть такі ж функції, що і засоби, які замінюються	0
Нові машини, обладнання, транспортні засоби, технологічно вдосконалені, що залучаються у виробничий процес і потребують залучення робітників більш високої кваліфікації	0,03
Нові виробничі потужності	0,06
Нові інвестиції	
Нові виробничі потужності за допомогою яких будуть вироблятися або продаватися товари, які вже обертаються на ринку	0,05
Нові потужності або машини для виробництва або продажу виробничих ліній, які тісно пов'язані із існуючими виробничими лініями	0,08
Нові потужності або машини, які не пов'язані із початковою діяльністю компанії	0,15
Інвестиції у науково-дослідні роботи	
Цільові науково-дослідні роботи	0,10
Фундаментальні дослідження, результати за якими точно не відомі	0,20

Приклад 1. Підприємство розглядає два варіанти інвестування грошового капіталу в сумі 100 тис. грн:

♦ згідно із першим варіантом передбачається здійснити оновлення виробничих потужностей через заміну старого обладнання новим технологічно вдосконаленим та більшої потужності, що за прогнозними розрахунками забезпечить отримання щорічного чистого грошового доходу у сумі 24 тис. грн. Через 7 років підприємство планує реалізувати це обладнання за 30 тис. грн;

♦ у рамках другого варіанту підприємство розглядає можливість інвестувати капітал у товарно-матеріальні цінності, що дозволить щорічно отримувати чистих грошових надходжень в сумі 15 тис. грн протягом також 7 років. При цьому передбачається вивільнення робочого капіталу по завершенні семирічного періоду.

На основі методу чистого приведенного доходу оцінити ефективність запропонованих варіантів інвестування та можливість їх реалізації, якщо підприємство очікує 16% віддачі на вкладений капітал. Вихідні дані для проведення оцінки запропонованих варіантів інвестиційних проектів у згрупованому вигляді наведені у таблиці 6.2.

Таблиця 6.2 – Вихідні дані для оцінки інвестиційних проектів

Показники	Варіанти	
	I	II
1. Обсяг первісних інвестицій, тис. грн	100,00	100,00
2. Норма дисконту, %	16,00	16,00
3. Щорічний чистий грошовий потік, тис. грн	24,00	15,00
4. Ліквідаційна вартість обладнання, тис. грн	30,00	—
5. Вивільнення робочого капіталу, тис. грн	—	100,00
6. Тривалість інвестиційного проекту, років	7	7

Розв'язок

1. Обчислимо чистий приведений дохід при інвестуванні капіталу в основні засоби (таблиця 6.3).

Таблиця 6.3 – Розрахунок чистого приведенного доходу за першим варіантом (інвестування капіталу в основні засоби)

Показники	Роки							
	0	1	2	3	4	5	6	7
Обсяг первісних інвестицій, тис. грн	100,00							
Щорічний чистий грошовий потік, тис. грн	-	24,00	24,00	24,00	24,00	24,00	24,00	54,00
Коефіцієнт дисконтування	1,00	0,8621	0,7432	0,6407	0,5523	0,4761	0,4104	0,3538
Дисконтований щорічний чистий грошовий потік, тис. грн		20,69	17,84	15,38	13,26	11,43	9,85	19,11
Чистий приведений дохід, тис. грн		107,56-100= 7,56						

2. Обчислимо чистий приведений дохід при інвестуванні капіталу у товарно-матеріальні цінності (таблиця 6.4).

3. За результатами розрахунків можна зробити такі висновки:

— лише перший варіант інвестування дозволить підприємству отримати очікувану дохідність на рівні 16 % річних, адже прибутковість інвестицій вища за норму дисконту на 7,56 тис. грн;

— від реалізації другого варіанту інвестування підприємству доцільно відмовитися, адже прибутковість інвестицій нижча за мінімальний коефіцієнт окупності.

Таблиця 6.4 – Розрахунок чистого приведеного доходу за другим варіантом (інвестування капіталу у товарно-матеріальні цінності)

Показники	Роки							
	0	1	2	3	4	5	6	7
Обсяг первісних інвестицій, тис. грн	100,00							
Щорічний чистий грошовий потік, тис. грн	–	15,00	15,00	15,00	15,00	15,00	15,00	115,00
Коефіцієнт дисконтування	1,00	0,8621	0,7432	0,6407	0,5523	0,4761	0,4104	0,3538
Дисконтований щорічний чистий грошовий потік, тис. грн	–	12,93	11,15	9,61	8,28	7,14	6,16	40,69
Чистий приведений дохід, тис. грн.		95,96-100,00 = -4,04						

6.3 Аналіз ефективності фінансових інвестицій

В умовах економіки, яка стабільно розвивається, інвестиції у фінансові інструменти є засобом мобілізації і перерозподілу капіталу на фондовому ринку з метою забезпечення стійкого економічного зростання.

Структура сучасного ринку цінних паперів України представлена великою кількістю різних за умовами випуску, правами та методами нарахування доходу цінних паперів. Теоретичне тлумачення економічного змісту основних фінансових інструментів представлено в таблиці 6.5.

Для забезпечення ефективності фінансові інвестиції повинні оцінюватися з точки зору їх інвестиційних якостей і відповідати очікуванням інвесторів. У той же час формування методології оцінки інвестиційної привабливості цінних паперів в Україні на сучасному етапі знаходиться на початковій стадії. Про це свідчить невелика кількість публікацій даної проблеми та відсутність законодавчої бази, яка визначала б поняття «інвестиційної привабливості цінних паперів» взагалі, а також принципи та методи її оцінки.

У міжнародній теорії і практиці існують два принципово різних і незалежних підходи до оцінки інвестиційної привабливості окремих

інструментів фондового ринку – *школа фундаментального аналізу і школа технічного аналізу.*

Перший передбачає оцінку фінансово-господарської діяльності емітента і серед переважної більшості інвесторів вважається головним напрямком у сучасному аналізі привабливості цінних паперів, другий базується на біржових котировках.

Таблиця 6.5 – Характеристика цінних паперів фондового ринку України

Вид цінного паперу	Характеристика
Акція	Цінний папір без установленого строку обігу, що засвідчує пайову участь у статутному фонді акціонерного товариства та право на участь в управлінні ним, дає право його власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства
Облігація	Цінний папір, що засвідчує внесення її власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного паперу в передбачений в ньому строк з виплатою фіксованого процента
Ощадний сертифікат	Цінний папір, випущений банком, як письмове свідоцтво про депонування грошових коштів, яке засвідчує право вкладника на отримання після закінчення встановленого строку суми депозиту та відсотків за ним
Інвестиційний сертифікат	Цінний папір, який випускається компанією з управління активами пайового інвестиційного фонду та засвідчує право власності інвестора на частку в пайовому інвестиційному фонді
Депозитний сертифікат	Цінний папір на пред'явника, що засвідчує наявність у банку строкового вкладу на певну суму
Вексель	Цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити після настання строку визначену суму грошей власнику векселя (векселедержателю)
Опціон	Цінний папір, укладений як стандартизований документ, який закріплює право (але не зобов'язання) його власника на придбання від емітента опціону чи продаж емітенту зазначену кількість базового активу за фіксованою ціною у термін визначений у контракті
Казначейські зобов'язання	Цінні папери на пред'явника, що розміщуються виключно на добровільних засадах серед населення, засвідчують внесення їх власниками грошових коштів до бюджету і дають право на одержання фінансового доходу

Принциповою відмінністю технічного аналізу від фундаментального є той факт, що основним фактором, який корегує рівень інвестиційної привабливості цінних паперів, прибічники технічного аналізу вважають зміну впевненості інвесторів стосовно стану і активності фондового ринку в найближчий час. Тобто, якщо достатня кількість інвесторів впевнена у перспективності конкретного емітента, то попит на цінні папери цієї компанії переважатиме пропозицію, внаслідок чого котирування цих фінансових

інструментів матимуть тенденцію до зростання. Той факт, що компанія, результату діяльності якої на короткому проміжку часу повинні сприяти росту капіталізації, а в реальності відбувається зниження котирування, прибічники технічного аналізу пояснюють психологічними факторами, а саме впевненістю інвесторів [6, с.267].

Фундаментальний аналіз базується на ствердженні про те, що головною причиною підвищення або зниження активності інвесторів на фондовому ринку є очікування змін доходності компаній-емітентів.

Прибічники фундаментального аналізу вважають, що будь-який з факторів, котрий впливає на зміни в доходах компанії, галузі чи економіки в цілому, може відобразитися на інвестиційній привабливості цінного паперу. При цьому вони припускають, що динаміка цін на фондовому ринку, як один з критеріїв рівня інвестиційної привабливості цінного паперу, випереджає фактичні зміни доходу акціонерного товариства. А інвестор, обираючи цінні папери з випередженням фактичних змін, враховує зміни в доходах компаній ще до того, як вони відбудуться. Тобто, теорія передбачає, що рішення про купівлю певного виду фінансових інструментів приймаються інвесторами згідно з правилами, які ґрунтуються на фундаментальних факторах і дозволяють інвестору визначити ті умови, за яких саме обрані цінні папери задовільнять його інвестиційні потреби.

Отже, фундаментальний аналіз передбачає оцінку фінансово-господарської діяльності емітента і серед переважної більшості інвесторів вважається головним напрямком у сучасному аналізі привабливості інвестицій у цінні папери.

Технічний аналіз виник значно пізніше. Його появу пов'язують зі статтями Чарльза Доу, надрукованими в Wall Street Journal за період з 1900 по 1902 роки. В основу наукової праці Доу було покладено ідею про взаємозв'язок основних процесів, які відбуваються на фондовому ринку з рівнем економічного розвитку країни. Логічного ж завершення «Теорія Доу» отримала завдяки Роберту Ріа, котрий у 1932 році видав свою фундаментальну працю, де повно і ґрунтовно виклав основні положення теорії технічного аналізу.

Сучасний дослідник Стівен Б. Акеліс, відомий як автор найбільш повного і доступного, на наш погляд, посібника з технічного аналізу «Технічний аналіз від А до Я» розглядає технічний аналіз як метод вивчення цін, що спирається на такі принципи і поняття як: направлений характер руху цін («ціни враховують усю відому інформацію») підтвердження і розходження, обсяг, як дзеркало цінових змін і підтримка – опірність.

У практиці сучасного технічного аналізу існують дві групи стратегій. В основі першої групи закладено порівняльний аналіз доходностей цінних паперів за попередній період. Наприклад, акції ранжуються в залежності від рівня доходності, якщо метою інвестора є отримання спекулятивного доходу, то привабливими для інвестування вважаються ті акції, ціни на які мали тенденцію до зростання. При цьому береться до уваги припущення, що ринкова

вартість даних цінних паперів у найближчому майбутньому буде зростати, і навпаки. Ця стратегія отримала назву інерційної.

До протилежних висновків на основі аналогічних міркувань приводить стратегія, яка називається протилежно направленою. Так, якщо за попередній період ціна певного виду цінних паперів значно зросла, то існує велика ймовірність її переоцінки, тому рівень інвестиційної привабливості таких цінних паперів, наприклад, для інвестора-спекулянта, є низьким.

Згадані стратегії, безумовно, мають серйозне теоретичне підґрунтя, однак на практиці великі труднощі викликає можливість точного виміру ринкових настроїв. Отже, використання даних методів доцільне, на нашу думку, лише в тих випадках, коли вони застосовуються у комплексі з іншими інструментами технічного або фундаментального аналізу.

Другу групу складають стратегії, пов'язані із використанням різноманітних індикаторів (ковзних середніх, класичних фігур, осциляторів тощо). Найбільш розповсюдженим методом технічного аналізу є метод ковзної середньої. Його сутність полягає в тому, що для визначення можливих змін ціни певного виду цінних паперів рух ковзної середньої порівнюється із рухом цін відповідних інструментів. Якщо лінія руху ціни перетинає лінію ковзної середньої знизу вгору, то це є сигналом до купівлі, а якщо зверху вниз – сигналом до продажу.

У той же час слід зазначити, що застосування ринкових індикаторів в умовах українського фондового ринку сьогодні є досить проблематичним. Це пов'язано із низькою активністю інвесторів на фондовому ринку і майже повною відсутністю чітко вираженої тенденції руху цін на фінансові активи (тренду).

Сучасний технічний аналіз представлений методом прогнозування цін на фінансових ринках на основі ретроспективного аналізу цін на біржові фондові інструменти. Він передбачає, що всі фактори, які досліджуються в процесі фундаментального аналізу, складаються і відображаються у біржових котировках фондового ринку. Тобто, прибічники технічного аналізу вважають, що в русі курсів цінних паперів вже відображена інформація, яка є об'єктом фундаментального аналізу.

Запропонована методика забезпечує отримання комплексної оцінки привабливості об'єкту вкладання капіталу для інвестора, адже поєднує в одному інтегральному показнику близько 40 різних за назвою, одиницями виміру, вагомністю та іншими характеристиками показників. Результати аналізу представлені у простій формі, що забезпечує об'єктивне бачення фінансової ситуації на підприємстві.

Зазначена Методика стала свого роду продовженням роботи Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств і організацій в напрямку формування методології оцінки результатів господарської діяльності підприємств для цілей інвестиційного аналізу. Першою ж вважається «Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств і організацій».

Обґрунтованість висновків про фінансово-господарський стан підприємства, зроблених на основі аналізу аналітичних фінансових показників, сьогодні вже не викликає сумніву. Але досить складною залишається проблема формування загального висновку про фінансовий стан, коли підприємство одні оціночні показники має в межах норм, або вони навіть перевищують встановлені критерії, а інші – знаходяться нижче критичного рівня.

У силу свого інформаційного наповнення в якості орієнтира в процесі прийняття рішення про інвестування у акції певного емітента інвестором може бути використаний аудиторський висновок, який складається при перевірці відкритих акціонерних товариств (підприємств-емітентів облігацій). Основні вимоги до такого документу містяться у Міжнародних стандартах аудиту.

Істотним кроком у вирішенні проблеми інформаційного забезпечення процедури оцінки інвестиційної привабливості акцій українських емітентів стало прийняте Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку рішення «Про внесення змін до Положення про надання регулярної інформації відкритими акціонерними товариствами та підприємствами-емітентами облігацій» від 19.02.2004 р., № 16.

Таблиця 6.6 – Неформалізовані критерії абсолютної інвестиційної привабливості акцій

Критерії	Шкала оцінок
Ступінь надійності і достовірності публічної фінансової звітності акціонерного товариства	2 бали: висока достовірність фінансової звітності внаслідок відсутності індикаторів перекручення фінансової звітності підприємства; 1 бал: низька достовірність фінансової звітності внаслідок наявності індикаторів перекручення фінансової звітності підприємства; 0 балів: спостерігаються численні порушення щодо відображення інформації у фінансовій звітності акціонерного товариства
Якість корпоративного управління акціонерного товариства	2 бали: високий рівень корпоративного управління; 1 бал: недостатній рівень корпоративного управління; 0 балів: низький рівень корпоративного управління
Ефективність інвестування в акції	2 бали: співвідношення ринкової вартості акції та прибутку на акцію за аналізований період має тенденцію до зниження; 1 бал: співвідношення ринкової вартості акції та прибутку на акцію залишається стабільним протягом аналізованого періоду; 0 балів: співвідношення ринкової вартості акції та прибутку на акцію за аналізований період має тенденцію до підвищення
Ступінь задоволення прихованих переваг відповідно до очікувань інвесторів	2 бали: задоволені в повному обсязі; 1 бал: задоволені частково; 0 балів: приховані переваги відсутні

Уведення в дію названого нормативного акту стало практичною реалізацією Принципів корпоративного управління, запроваджених в Україні з 2004 року. Їхнім завданням є визначення найбільш прийнятних шляхів для забезпечення ефективної діяльності акціонерного товариства, рівноваги впливу та балансу інтересів учасників корпоративних відносин.

Визначені переваги і недоліки наведених вище методик для оцінки інвестиційної привабливості акцій українських емітентів враховує методика, яка базується на системі неформалізованих критеріїв якості емітента шляхом тестування (табл. 6.6).

Задачі

1. Оцініть поточну вартість облигації номіналом 1000 грн., купонною ставкою 9% річних та строком погашення три роки, якщо ринкова норма прибутку дорівнює 7%.

2. Визначте поточну ціну безстрокової облигації, якщо річний дохід, що сплачується за неї, становить 100 тис. г. о., а ринкова дохідність – 12%.

3. Підприємство А спрямовує свої інвестиції на придбання безкупонної державної облигації номіналом 5000 грн., яка має бути погашена через 25 років. Визначте поточну ціну даної облигації, якщо ставка банківського відсотка дорівнює 15%.

4. Облигації з нульовим купоном номінальною вартістю 2500 грн. та строком погашення три роки продаються за 1446,76 г. о.

Необхідно проаналізувати доцільність придбання цих обліг цій, якщо є можливість альтернативного інвестування з нормою прибутку 15%.

5. Підприємство А купило акцію за 50 грн.; прогнозований дивіденд наступного року становить 2 грн. Очікується, що в пі дальші роки цей дивіденд зростатиме з темпом 10%.

Яка прийнятна норма прибутку використана інвестором при ухваленні рішення про купівлю акції?

6. Протягом минулих чотирьох років компанія А сплачувала дивіденд в розмірі 0,80 грн. на акцію. Розмір останнього дивіденду становив 1,66 грн. Очікується, що такий самий середньорічна темп приросту дивідендів збережеться і в наступні п'ять років після чого темп приросту має стабілізуватися на рівні 8%. Поточна ринкова ціна акції 30 г. о.

Оцініть доцільність придбання такої акції, якщо необхідна норма прибутку становить 18%.

7. Проект потребує інвестицій у розмірі 160 000 грн. Передбачається отримання щорічних доходів у розмірі 30000 грн. протягом 15-ти років.

Необхідно оцінити доцільність такої інвестиції, якщо коефіцієнт дисконтування дорівнює 15 %.

8. Аналізуються чотири проекти, причому А і В, а також Б і взаємовиключні проекти. Складіть можливі комбінації проектів та виберіть оптимальну.

	<i>IC</i>	<i>NPV</i>	<i>IRR</i>
А —	600	65	25%
Б —	800	29	14%
В —	400	68	20%
Г —	280	30	9%

Обґрунтуйте доцільність придбання того чи іншого проекту.

9. Обсяг інвестиційних можливостей компанії обмежений 60 000 грн. Є можливість вибору з таких п'яти проектів:

	<i>IC</i>	<i>IRR</i>	<i>NPV</i>
А —	25 000	15,3%	2 435
Б —	10 000	18,7%	1 642
В —	15 000	22,5%	3 019
Г —	50 000	14,6%	2 916
Д —	35 000	17,4%	4 477

Ціна капіталу, що очікується, 11%. Сформууйте оптимальний портфель за критеріями: а) *NPV*, б) *IRR*, в) *PI*.

10. Компанія пропонує в даний час як умову чистих 30 днів. Вона має обсяг продажу товарів на 300 млн. грн. і середній період інкасації 45 днів. Щоб стимулювати попит, компанія може запропонувати умову чистих 60 днів. При цьому очікується, що обсяг продажу зросте на 15%. Після цього середній період інкасації стане 75 днів. Змінні витрати становлять 0,8 грн. на кожную 1 грн. продажу. Норма прибутку на капітал, вкладений у дебіторську заборгованість, – 20 %.

Чи вигідно компанії збільшувати термін надання кредиту?

Питання для самоконтролю

1. В чому полягає відмінність реальних та фінансових інвестицій?
2. Хто переважно здійснює пряме інвестування і чому?
3. Які найпоширеніші методи аналізу ефективності реальних інвестицій

4. В чому сутність методу оцінки інвестицій на основі часової вартості грошей?
5. Що може застосовуватися в якості коефіцієнта дисконтування?
6. Які існують підходи до оцінки привабливості фінансових інвестицій?
7. В чому полягають особливості фундаментального аналізу інвестицій?
8. Які основні стратегії застосування технічного аналізу?

Література

1. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: МАУП, 2017. 357 с.
2. Про інвестиційну діяльність: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*, 1991, N 47, ст.646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
3. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства. Київ: Знання, 2010. 254 с.
4. Кущик А.П., Гельман В. М. Фінансовий аналіз. навч.-метод. посібник. Запоріжжя: ЗНУ, 2012. 120 с.
5. Подольська В.О., Яріш Щ. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: ЦНЛ, 2012. 234 с.
6. Павловська О.В. Фінансовий аналіз: посіб. для самостійного вивчення. Київ: КНЕУ, 2010. 276 с.
7. Русак Н. А., Русак В. А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования. Минск: Высш. шк., 2009. 261 с.
8. Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій: Наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій. N 81 від 27.06.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97>.

ДІАГНОСТИКА КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Мета вивчення теми: оволодіти основними методичними підходами щодо діагностики кризових явищ на підприємстві, навчитися проводити обчислення фінансових показників, вміти застосовувати отримані результати для виявлення резервів підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності.

План

1. Алгоритм інтегральної оцінки загрози банкрутства підприємства.
2. Застосування дискримінантного аналізу при прогнозуванні можливого банкрутства підприємства.

Ключові слова: діагностика кризи, дискримінантний аналіз, SWOT-аналіз, моделі прогнозу ризику банкрутства

7.1 Алгоритм інтегральної оцінки загрози банкрутства підприємства

Найважливіша проблема будь-якого суб'єкта господарювання – це проблема його виживання і забезпечення безупинного розвитку. Ефективне вирішення цієї проблеми полягає у своєчасному проведенні діагностики фінансового стану підприємства за допомогою різноманітного методологічного інструментарію.

Діагностика кризи розвитку підприємства – це система ретроспективного, оперативного і перспективного цільового аналізу, спрямованого на виявлення ознак кризового стану підприємства, оцінку загрози його банкрутства та (або) подолання кризи. Діагностика кризи визнається одним з необхідних етапів процесу антикризового управління, оскільки саме її результати дають змогу визначити ступінь розвитку кризи, її масштаби, реальність та очікуваний час виникнення ситуації банкрутства, обґрунтувати заходи, необхідні для її подолання, оцінити можливості підприємства щодо подолання кризи та прогнозування наслідків подальшого розвитку ситуації [3, с.312].

Розрізняють три основні напрямки прогнозування ймовірності банкрутства підприємства:

- оцінка й прогнозування показників задовільності структури балансу;
- системи формалізованих та неформалізованих методів;
- розрахунок індексу кредитоспроможності.

У той же час, методологічні підходи до прогнозування банкрутства підприємств, розповсюджені у закордонній практиці, можна поділити на два напрямки: *розрахунок індексу платоспроможності та використання системи*

формалізованих та неформалізованих критеріїв. Розглянемо кожен із цих підходів детальніше.

- формалізовані методи: класичні методи аналізу фінансово-господарської діяльності; традиційні методи економічного аналізу, методи математичної статистики вивчення зв'язків, економетричні методи; методи економічної кібернетики і оптимального програмування, дослідження операцій і теорій прийняття рішень;
- неформалізовані методи ґрунтуються на описі аналітичних процедур на логічному рівні, а не на жорстких аналітичних взаємозв'язках та залежностях;
- моделі західних аналітиків: Z-розрахунок Е. Альтмана, Р. Ліса, Спрінґейта, Копана і Гольдера, Таффлера і Тішоу, показники У.Бівера, Фулмера, універсальної дискримінантної функції;
- методи та моделі вітчизняних аналітиків: R-модель прогнозу ризику банкрутства; метод рейтингової оцінки фінансового стану Терещенко [5, 213].

Прогнозування розвитку кризового фінансового стану підприємства під негативним впливом окремих факторів здійснюється на основі розробки спеціальних багатофакторних регресійних моделей, використання, в цих цілях, аналітичного апарату СВОТ-аналізу та інших методів. В процесі прогнозування враховуються фактори, що мають найбільший негативний вплив на фінансовий розвиток та представляють найбільшу загрозу банкрутства підприємства в майбутньому періоді.

Визначення системи показників, що формують інформаційний простір дослідження є одним із найбільш суттєвих завдань. Від того, які показники формуватимуть інформаційний простір дослідження, багато в чому залежить достовірність і якість отриманих результатів.

Саме тому перелік показників, які формують фінансову ситуацію, повинен відповідати наступним вимогам:

- показники повинні давати комплексну характеристику фінансового стану підприємства;
- вибрані показники повинні відображати найбільш істотні ознаки різних аспектів фінансового стану;
- перелік показників повинен відповідати діючій системі обліку та звітності;
- витрати на збір і обробку інформації повинні бути мінімальними.

Крім того, вибрані показники повинні забезпечувати використання різних методів фінансового аналізу, таких як: горизонтальний (трендовий) аналіз; вертикальний (структурний) аналіз; порівняльний аналіз; аналіз фінансових коефіцієнтів. Виходячи з перелічених методів існує багато підходів до угруповання фінансових показників. Для аналізованого підприємства доцільною буде класифікація показників, яка відображає фінансовий стан підприємства

Значення інтегрального показника дозволяє проаналізувати динаміку зміни фінансового стану підприємства. Чим ближче значення комплексної оцінки до одиниці, тим стабільнішим є фінансовий стан підприємства. Мета подібних розрахунків полягає у визначенні не тільки загальної тенденції розвитку фінансового стану підприємства, але й в аналізі причин і джерел розвитку негативних тенденцій. Такі розрахунки доцільно проводити у середовищі табличного редактора Excel.

Показники, що формують фінансову ситуацію на підприємстві наведено у Додатку А.

7.2 Застосування дискримінантного аналізу при прогнозуванні можливого банкрутства підприємства

Найбільш поширеним методом для прогнозування банкрутства є мультиплікативний дискримінантний аналіз (Multipli Diskriminant Analysis, MDA). Суть дискримінантного аналізу полягає в тому, що за допомогою математично-статистичних методів будується функція та обчислюється інтегральний показник, на підставі якого з певною ймовірністю можна передбачити банкрутство суб'єкта господарювання [4, с.235].

Метою дискримінантного аналізу є побудова лінії, яка поділяє всі об'єкти, що підлягають дослідженню на дві групи:

- об'єкти, яким банкрутство не загрожує,
- об'єкти, які можуть стати банкрутами.

Ця лінія розмежування називається дискримінантною функцією банкрутства.

Для розробки методики прогнозування банкрутства фінансовий стан підприємства вивчається за ряд років (наприклад, за 7 років), тобто, до уваги слід брати не лише ті періоди, коли підприємство є неплатоспроможним, а й ті, коли воно має стійкий фінансовий стан. Слід також визначити коло фінансових коефіцієнтів, які є індикаторами кризового стану та характеризують його діяльність з різних боків, а саме:

- коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом;
- коефіцієнт автономії;
- рентабельність сукупного капіталу;
- коефіцієнт трансформації (оборотність сукупного капіталу);
- коефіцієнт загальної ліквідності.

Наведені фінансові показники є інструментарієм фінансового аналізу і в той же час критеріями для прийняття рішень про ймовірність банкрутства. Їх різноманіття практично не вичерпане і залежить від інформаційної бази і досвіду фінансового аналітика. Але слід підкреслити, що використання повного набору фінансових показників не завжди виправдане. Обрані ж критерії охоплюють основні аспекти діяльності підприємства – ліквідність,

фінансову стійкість, ділову активність, прибутковість і дають його комплексну оцінку.

Серед множини показників щодо оцінки прибутковості діяльності може бути використана інформація стосовно рентабельності сукупного капіталу, так як цей показник є комплексним, універсальним, характеризує ефективність використання капіталу підприємства та його зусилля щодо забезпечення власної фінансової незалежності. Окрім того, його розрахунок не потребує значного залучення джерел інформації, а проводиться в рамках фінансової звітності.

Цілком очевидним є те, що обрані стратегії повинні змінюватися і пристосовуватися до умов, які змінюються. Вони створюють основу для стратегічних планів, основне призначення яких полягає у виборі дій і засобів для досягнення цілей підприємства – як перспективних, так і поточних – з урахуванням можливих планів і ризиків.

Задачі

1. Використовуючи дані задачі 5.5, дайте оцінку можливості загрози банкрутства підприємства, застосовуючи різні моделі.

2. Здійсніть факторний аналіз змін обсягу реалізації продукції. На підставі наданої інформації складіть баланс товарної продукції, грн.

Показник	За планом	За фактом
Випуск товарної продукції	1 918 475	1 931 331
Залишок готової продукції на складі: на початок року	186044	133443
на кінець року	127 613	99 641
Залишок товарів відвантажених: на початок року	386914	401642
на кінець року	547 830	432 755
Списано продукції	34 510	77 514

3. Виходячи з наведених даних проаналізуйте собівартість товарної продукції за статтями калькуляції, г. о.

Група статей	Планова собівартість	Фактична собівартість
Прямі матеріальні витрати	1 199 897	1 318 818
Прямі трудові	39 275	43 167
Комплексні та інші статті собівартості	115 114	126 523
Повна собівартість товарної продукції	1 354 286	1 488 508

Використовуючи прийоми факторного аналізу, визначить кількісний вплив факторів (першого порядку) на зміну рівня прямих матеріальних, трудових та комплексних статей витрат.

4. Проаналізуйте динаміку товарообороту магазину, якщо товарообіг минулого року становив 1246,7 тис. грн., приріст обсягу поставки товарів дорівнює 3,5 %, що становить 25,7 тис. грн., а товарні запаси знизилися на 191,8 тис. грн.; інше документоване витрачання товарів становить 18,4 тис. грн.

5. Проаналізуйте динаміку рівня витрат обігу, якщо ціни на товари знизилися в середньому на 5%, а частка витрат, що залежить від зміни цін, становить 18%.

Показник	Минулий рік	Звітний рік
Товарооборот, тис. грн.	23 714,6	31 855,5
Витрати обігу, тис. грн.	17 074,5	24 847,3

6. Необхідно розрахувати абсолютну та відносну економію (перевірити) витрат обігу:

Показник	План	Звіт
Товарообіг, тис. грн.	146 317,8	161 097,3
Рівень змінних витрат, %	23,3	26,0
Умовно-змінні витрати, тис. грн.	75 624,3	91 864,4

7. Необхідно розрахувати відповідні показники та проаналізувати вплив обсягу реалізації продукції на рівень її собівартості.

Показник	Базисний період		Звітний період		Відхилення	
	тис. грн.	% до виручки	тис. грн.	% до виручки	тис. грн.	% до виручки
Обсяг реалізації продукції, тис. г.о.	4317,2		1819,4			
Собівартість						
у тому числі:						
умовно-постійні витрати		0,7516				
змінні витрати		0,5324				

8. Промислово-торговельне підприємство за звітний рік реалізувало продукції на суму 713 229 грн., що на 12,5% більше, ніж минулому році. При цьому сума постійних витрат не змінилася і становить 328 085,3 грн., тоді як рівень змінних витрат збільшився на 7 % і становить 42 %.

Проаналізуйте динаміку виручки від реалізації продукції та рівня сукупних витрат, якщо ціна на продукцію підприємства підвищилися в середньому на 11,5%, а частка витрат, що залежить від зміни ціни, становить 25%.

1. Назвіть основні проблеми інтегрованої оцінки результатів діяльності.
2. Дайте характеристику основних підходів до вибору методів прогнозування в умовах використання сучасних інформаційних технологій.
3. Наведіть основні методи, що використовуються при здійсненні фундаментального аналізу та дайте їм характеристику.
4. Охарактеризуйте основні завдання модулю 1 «Оцінка фінансового стану підприємства».
5. Розкрийте особливості основних етапів комплексної оцінки фінансового стану підприємства, що знаходиться у кризі.
6. Наведіть приклади показників «стимуляторів» і «дестимуляторів».
7. У чому полягає основна мета розрахунку загального та локальних інтегральних показників, що характеризують фінансову ситуацію на підприємстві?
8. Яку мету переслідують фінансові аналітики при проведенні дослідження за 3 модулем механізму діагностики кризових явищ?
9. У чому полягає призначення дискримінантного аналізу?
10. Охарактеризуйте основні етапи методики дискримінантного аналізу.
11. У чому полягають значення, мета та завдання SWOT-аналізу?
12. Наведіть переваги та недоліки застосування SWOT-аналізу.
13. Наведіть приклади можливостей і загроз підприємства.
14. Що відносять до можливих сильних та слабких сторін підприємства?
15. Розкрийте послідовність побудови матриці SWOT-аналізу.

Література

1. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: МАУП, 2017. 357 с.
2. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства. Київ: Знання, 2010. 254 с.
3. Подольська В.О., Яріш Щ. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: ЦНЛ, 2012. 234 с.
4. Павловська О.В. Фінансовий аналіз: посіб. для самостійного вивчення. Київ: КНЕУ, 2010. 276 с.
5. Русак Н. А., Русак В. А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования. Минск: Вышш. шк., 2009. 261 с.
6. Таркуцяк А. Фінансовий аналіз. Київ: УФІМБ, 2010. 382 с.

ПРОГНОЗУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ

Мета вивчення теми: засвоїти основні методичні підходи щодо вирішення завдання оптимізації структури капіталу, навчитися проводити фінансові обчислення, розуміти їх економічну сутність та доцільність.

План

1. Основні методичні підходи до оптимізації структури капіталу.
2. Управління величиною фінансового левериджу.
3. Оцінка рівню фінансового левериджу та факторів, що його формують.
4. Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімальної його вартості.
5. Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансового ризику та термінів залучення капіталу.

Ключові слова: структура капіталу, фінансовий леверидж, плече фінансового важеля, податковий коректор, ефект фінансового важеля, ринкова вартість капіталу.

8.1 Основні методичні підходи до оптимізації структури капіталу

Актуальним питанням сьогодення для підприємств України є оптимізація структури капіталу. Це таке співвідношення між власним і позиковим капіталом, при якому забезпечується найефективніша пропорційність між доходністю та фінансовою стійкістю підприємства.

Не існує єдиного рецепту раціонального співвідношення власного і позикового капіталу. Однак існує ряд об'єктивних і суб'єктивних *факторів*, використання яких дає можливість *цілеспрямовано формувати структуру капіталу*, яка б забезпечила умови найбільш ефективного його використання підприємством [3, 356]. Серед них можливо виділити:

- ♦ *галузеві особливості діяльності підприємства*, які визначають структуру активів та їх ліквідність;

- ♦ *рівень ділової активності підприємства* (при зменшенні періоду тривалості операційного циклу більше можливостей для використання залученого капіталу);

- ♦ *стадія життєвого циклу підприємства*. У таблиці 8.1 показано, на які показники ділової і економічної діяльності слід звертати увагу на різних етапах життєвого циклу підприємства. Оцінка продовження діяльності підприємства у майбутньому базується на одній із фундаментальних концепцій діяльності підприємства: «те, що було справедливим для підприємства у минулому, буде справедливим і в майбутньому, якщо не має доказів зворотного». А отже, виявляючи тенденцію минулих років, можна вважати, що вона одержить

подальший розвиток до тих пір, доки не знайдуться свідчення, які вказуватимуть на необхідність іншої інтерпретації подій та обставин.

Таблиця 8.1 – Показники ділової активності, які потребують особливої уваги на певних етапах життєвого циклу підприємства

Показники /етапи	Ліквідності	Стійкості	Оборотності	Рентабельності	
				капіталу	продажу
Зародження	+				+
Прискорення росту			+	+	+
Уповільнення росту		+	+	+	+
Зрілість		+	+	+	+
Спад	+	+		+	

Підприємство, яке перебуває на ранній стадії життєвого циклу і випускає конкурентоспроможну продукцію, може фінансувати свою діяльність переважно позиковим капіталом, на стадії зрілості – більшою мірою власним капіталом.

♦ *кон'юнктура товарного і фінансового ринків.* Чим вона стабільніша, тим використання позикового капіталу є безпечнішим. При зворотній ситуації спостерігаємо падіння обсягів реалізації продукції, що зумовлює зменшення залучення позикового капіталу;

♦ *високий рівень доходності діяльності* дає можливість підприємству за рахунок капіталізації одержаного прибутку скоротити використання позикового капіталу.

З урахуванням цих факторів політика структури капіталу зводиться до визначення оптимальної для підприємства пропорції між використанням власного і позикового капіталу. *Основними методичними підходами до вирішення завдання оптимізації структури капіталу є:*

- ♦ управління величиною ефекту фінансового левериджу;
- ♦ формування політики фінансування активів з урахуванням вартості, ризиків та термінів залучення капіталу;
- ♦ мінімальної вартості залучення капіталу.

8.2 Управління величиною фінансового левериджу

При застосуванні першого методичного підходу слід пам'ятати, що **фінансовий леверидж** – це використання підприємством позикового капіталу, яке впливає на зміну доходності власного капіталу і дає йому можливість одержати додатковий прибуток на власний капітал. Показник, який відображає рівень додаткового прибутку на власний капітал за різних варіантів структури капіталу, називається ефектом фінансового левериджу.

На думку І. О. Бланка, фінансовий леверидж – це один із основних механізмів реалізації такого завдання фінансового менеджменту, як максимізація рівня рентабельності при заданому рівні фінансового ризику.

Ефектом фінансового левєриджу він називає показник, який відображає рівень додатково генерованого прибутку власним капіталом при різній структурі залучення позикового капіталу [1].

В. В. Ковальов зазначає, що за допомогою левєриджу характеризується взаємозв'язок між прибутком і вартісною оцінкою активів або фондів, які використані для отримання конкретного прибутку. Відносно до економіки він трактується як фактор, незначна зміна якого може привести до суттєвих змін певних результативних показників [6, с.9].

О. С. Стоянова вважає, що ефект фінансового левєриджу – це приріст рентабельності власного капіталу, який отримано завдяки використанню кредиту, незважаючи на платність останнього [6, с.10].

Слід зазначити, що ефект фінансового левєриджу може бути величиною як позитивною, так і від'ємною. Крім того, цей ефект виникає завдяки використанню не лише платного кредиту, але і безоплатних позикових ресурсів (кредиторської заборгованості). І чим вищою є частка останніх у загальній сумі позикових коштів, тим вищим є значення ефекту фінансового левєриджу. Тому ефект фінансового левєриджу – це зміна рентабельності власного прибутку підприємства від виробничої діяльності. В цих умовах негативна величина диференціала фінансового левєриджу може формуватися навіть при незмінних ставках відсотків за кредит за рахунок зниження коефіцієнта рентабельності активів. У світлі вище зазначеного, можна зробити висновок про те, що формування негативного значення диференціала фінансового левєриджу, за кожною з перерахованих вище причин, завжди приводить до зниження коефіцієнта рентабельності власного капіталу. У цьому випадку використання підприємством позикового капіталу забезпечує негативний ефект (див. табл. 8.2).

Таблиця 8.2 – Розрахунок ефекту фінансового левєриджу

Показники	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Відхилення (+, -) 2019 року від:	
				2017 року	2018 року
Прибуток до сплати податків і відсотків, тис. грн	(51,5)	(31,5)	(37,3)	(-14,2)	(+5,8)
Фінансові витрати, тис. грн	—	—	—	—	—
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн	(51,5)	(31,5)	(37,3)	(-14,2)	(+5,8)
Податок на прибуток, тис. грн	—	—	—	—	—
Прибуток від звичайної діяльності, тис. грн	(51,5)	(31,5)	(37,3)	(-14,2)	(+5,8)
Коефіцієнт оподаткування	—	—	—	—	—

Продовження табл. 8.2

Середній розмір капіталу, тис. грн	245,2	222,2	204,2	-41,0	-18,0
У тому числі:					
— власного капіталу	147,4	109,4	78,5	-68,9	-30,9
— позикового капіталу	97,8	112,8	125,7	+27,9	+12,9
Плече фінансового важеля (коефіцієнт заборгованості)	0,6635	1,0311	1,6013	+0,9378	+0,5702
Рентабельність власного капіталу, %	(34,939)	(28,793)	(47,515)	(+12,576)	(+18,722)
Рентабельність сукупного капіталу, %	(21,003)	(14,176)	(18,266)	(-2,737)	(+4,090)
Середньозважена ціна позикового капіталу, %	—	—	—	—	—
Темп інфляції, %	5	10	12	+7	+2
Ефект фінансового левериджу, %:					
в умовах стабільності цін	-13,936	-14,617	-29,249	-15,313	-14,632
в умовах інфляції	-10,786	-5,243	-12,092	-1,306	-6,849

Коефіцієнт заборгованості є тим важелем, що викликає позитивний чи негативний ефект, який одержано за рахунок відповідного йому диференціала. При позитивному значенні диференціала будь – який приріст коефіцієнта фінансового левериджу буде викликати ще більший приріст коефіцієнта рентабельності власного капіталу, а при негативному значенні диференціала приріст плеча фінансового важеля буде зумовлювати ще більший темп зниження коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Іншими словами, приріст коефіцієнта фінансового левериджу викликає ще більший приріст його ефекту (позитивного чи негативного в залежності від позитивної чи негативної величини диференціалу фінансового левериджу). Зниження ж коефіцієнту заборгованості призводить до зворотного результату – ще більше понижує його позитивний або від'ємний ефект.

Таким чином, при незмінному диференціалі коефіцієнт заборгованості є головним генератором як зростання суми і рівня прибутку на власний капітал, так і фінансового ризику втрати цього прибутку. Аналогічним чином при незмінному плечі фінансового важеля позитивна чи негативна динаміка його диференціалу викликає як зростання суми і рівня прибутку на власний капітал, так і фінансовий ризик її втрати.

8.3 Оцінка рівню фінансового левериджу та факторів, що його формують

Оптимізація структури капіталу являє собою таке співвідношення у використанні власного і позикового капіталу, при якому забезпечується

найбільш ефективно співвідношення між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства.

Одним із методичних підходів щодо проведення оптимізаційних процедур структури капіталу є розрахунок впливу ефекту фінансового левериджу на кінцеві результати діяльності підприємства. При здійсненні обчислень нами враховано, що:

- ♦ збитковість сукупного капіталу підприємство має можливість понизити до 10 %,

- ♦ за користування короткостроковими кредитами підприємство буде сплачувати 20 % річних;

- ♦ ефект фінансового левериджу розраховано за середньозваженою ціною позикового капіталу, яка визначена шляхом ділення витрат, пов'язаних з використанням позикового капіталу на середній його розмір. Наприклад, для першого варіанту вона дорівнюватиме 10,064% $[(7,9 : 78,25) \times 100]$. Аналогічно розрахунки проведено і за іншими варіантами, які передбачені в таблиці 8.2.

Можемо зазначити, що найкращим варіантом співвідношення між власним і позиковим капіталом підприємства є 9 варіант, де частка власного капіталу становить 66%, а позикового – лише 34%. При чому, позиковий капітал загалом сформовано на 100% поточними зобов'язаннями за розрахунками. За цієї умови підприємство не має витрат, пов'язаних з використанням залученого капіталу, найнижче значення показника плеча фінансового важеля (-0,5096), ефекту фінансового левериджу (-5,096) та збитковості власного капіталу (15,096).

За третім варіантом структура сукупного капіталу становить 50% на 50%. У цих умовах підприємству також вигідно використовувати поточні зобов'язання, так як середньозважена ціна капіталу дорівнює нулю, ефект фінансового левериджу – (-10,000).

При залученні короткострокових кредитів для фінансування діяльності найбільш придатним є восьмий варіант, де співвідношення між власним і позиковим капіталом становить відповідно 66 % : 34%.

При змішаних варіантах залучення позикового капіталу найнижчу його ціну підприємство матиме при п'ятому варіанті – 3,991%. При цьому, сукупний капітал буде сформовано на 38% власним капіталом та 62% – позиковим. У той же час зазначимо, що ефект фінансового левериджу у цьому випадку дорівнюватиме (-23,312 %).

Найгіршим варіантом структури капіталу для підприємства є шостий (31 : 69). За цим варіантом на 100% позиковий капітал сформовано за рахунок залучення кредитів банку. У цьому випадку збитковість власного капіталу становитиме аж (75,541) %.

Таким чином, найбільш придатним для аналізованого підприємства є варіант структури капіталу, де частка позикового капіталу складає в середньому 30-40% і при цьому воно залучає до господарського обороту кошти кредиторів (якщо, у свою чергу, воно їм не надає певні пільги, знижки тощо). А

отже підприємство певно і на далі буде продовжувати фінансувати свою діяльність за рахунок несвоєчасного повернення своїх боргів.

8.4 Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімальної його вартості

Під вартістю капіталу розуміють ціну, яку підприємство сплачує за залучення капіталу із різних джерел. Відповідно до цього диференціюється і оцінка його вартості за:

- ♦ окремими елементами власного капіталу;
- ♦ окремими елементами позикового капіталу;
- ♦ середньозваженою вартістю капіталу підприємства.

Вартість власного капіталу підприємства – це та ціна, яку підприємство сплачує власникам за використання капіталу у вигляді відсотків або дивідендів на вкладений капітал.

Алгоритм розрахунку вартості власного капіталу підприємства може бути представлений формулою:

$$ВВК = ЧП \times 100 / ВК, \quad (8.1)$$

де $ВВК$ – вартість власного капіталу підприємства, %; $ЧП$ – чистий прибуток підприємства, тис грн; $ВК$ – середній розмір власного капіталу підприємства, тис. грн.

Вартість додатково залученого капіталу розраховується окремо по привілейованих та простих акціях. *Вартість додатково залученого капіталу за рахунок емісії привілейованих акцій* розраховується за формулою:

$$ВВК_{ПРА} = Д_{ПРА} \times 100 / СВК_{пра} \times (1 - ВЕА), \quad (8.2)$$

де $ВВК_{ПРА}$ – вартість власного капіталу, який залучено за рахунок емісії привілейованих акцій, %; $Д_{ПРА}$ – сума передбачених до виплати дивідендів відповідно до контрактних зобов'язань емітента, тис грн; $СВК_{пра}$ – сума власного капіталу, який залучено за рахунок емісії привілейованих акцій, тис. грн; $ВЕА$ – витрати, які пов'язані з емісією акцій (відношення витрат до суми емісії у вигляді десяткового дробу).

Вартість додатково залученого капіталу за рахунок емісії простих акцій розраховується за формулою:

$$ВВК_{ПА} = K_{ПА} \times Д_{ПА} \times ПВ \times 100 / СВК_{ПА} \times (1 - ВЕА), \quad (8.3)$$

де $ВВК_{ПА}$ – вартість власного капіталу, який залучено за рахунок емісії простих акцій, %; $K_{ПА}$ – кількість акцій додаткової емісії; $Д_{ПА}$ – сума передбачених до виплати дивідендів у розрахунку на одну акцію; $ПВ$ – запланований темп виплати дивідендів у вигляді десяткового дробу; $СВК_{ПА}$ – сума власного капіталу, який залучено за рахунок емісії простих акцій, тис.

грн; BEA – витрати, які пов'язані з емісією акцій (відношення витрат до суми емісії у вигляді десяткового дробу).

Вартість позикового капіталу у вигляді банківського кредиту визначається на основі відсотку за кредит, який необхідно скоригувати на розмір інших витрат підприємства відповідно до кредитної угоди та ставки податку на прибуток (з метою відображення реальних витрат підприємства). Формула для розрахунку має вигляд:

$$BBK = CB_{BK} \times (1 - Kon) / 1 - PB_{BK}, \quad (8.4)$$

де BBK – вартість капіталу у вигляді банківської позики, %; CB_{BK} – відсоткова ставка за кредит банку; Kon – коефіцієнт оподаткування; PB_{BK} – рівень витрат по залученню банківської позики (відношення витрат до суми кредиту у вигляді десяткового дробу).

Якщо у підприємства не виникають додаткові витрати, які пов'язані із залученням банківських кредитів, або їх розмір є незначним по відношенню до розміру кредиту, то знаменник у вище наведеній формулі не застосовують.

Вартість фінансового лізингу оцінюють за наступною формулою:

$$V_{\phi л} = (LC - AM) \times (1 - Kon) / 1 - P\phi л, \quad (8.5)$$

де $V_{\phi л}$ – вартість капіталу, який залучено на умовах фінансового лізингу, %; LC – річна відсоткова ставка за лізинг, %; AM – річна норма амортизації активів, які залучені на умовах лізингу, %; $PB_{\phi л}$ – рівень витрат по активах, які використовуються на умовах фінансового лізингу (відношення витрат до вартості цього активу у вигляді десяткового дробу).

Вартість позикового капіталу, який залучається за рахунок емісії облігацій визначають за формулами:

- ♦ при використанні ставки купонного відсотку:

$$BEO_k = KB \times (1 - Kon) / 1 - PB_{BO}, \quad (8.6)$$

де BEO_k – вартість позикового капіталу, який залучається за рахунок емісії облігацій, %; KB – купонна ставка по облігаціях; PB_{BO} – рівень емісійних витрат (відношення витрат до обсягу емісії у вигляді десяткового дробу).

- ♦ при використанні середньорічної суми дисконту по облігаціях:

$$BEO_{\delta} = CD \times (1 - Kon) / (H_o - CD) (1 - PBEO), \quad (8.7)$$

де BEO_{δ} – вартість позикового капіталу, який залучається за рахунок емісії облігацій, %; CD – середньорічна сума дисконту по облігаціях; H_o – номінал облігації, який підлягає погашенню; $PBEO$ – рівень емісійних витрат по

відношенню до суми коштів, які залучені за рахунок емісії у вигляді десяткового дробу.

Розрахунок вартості товарного кредиту, який надається:

♦ у формі короткострокової відстрочки платежу здійснюється за формулою:

$$ВТК_k = (ЦЗ * 360)(1 - K_{оп}) / ПВП, \quad (8.8)$$

де $ВТК_k$ – вартість товарного кредиту, який надається на умовах короткострокової відстрочки платежів, %; $ЦЗ$ – розмір цінової знижки при здійсненні оплати за продукцію готівкою, %; $ПВП$ – період, на який надана відстрочка платежу, дні.

♦ у формі довгострокової відстрочки платежу з оформленням векселя проводять з використанням наступного алгоритму:

$$ВТК_d = СВВ (1 - K_{оп}) / 1 - ЦЗ, \quad (8.9)$$

де $ВТК_d$ – вартість товарного кредиту у формі довгострокової відстрочки платежу з оформленням векселя, %; $СВВ$ – ставка відсотку за вексельний кредит, %; $ЦЗ$ – розмір цінової знижки, яка надається постачальником при оплаті за продукцію (у вигляді десяткового дробу).

Після розрахунку вартості кожного джерела капіталу обчислюють середньозважену вартість капіталу ($СЗВК$ або $WACC$). Вона є відносною величиною, виражається у відсотках та є головним критеріальним показником оцінки. Це середня величина з потрібною прибутковістю за різними джерелами фінансування, де важелем слугує питома вага кожного елементу капіталу у загальному його розмірі.

Формула для визначення середньозваженої вартості капіталу має вигляд:

$$СЗВК = \sum V_i \times ПВ_i, \quad (8.10)$$

де $СЗВК$ – середньозважена вартість капіталу, %; V_i – вартість конкретного елементу капіталу, %; $ПВ_i$ – питома вага конкретного елементу капіталу у його загальній сумі, %.

Показники вартості складових частин і середньозваженої вартості капіталу використовують при виборі найбільш оптимального варіанту структури капіталу, фінансування поточної діяльності. Процес такої оптимізації полягає у попередній оцінці вартості власного і позикового капіталу при різних варіантах його залучення та розрахунку середньозваженої вартості капіталу за обраними варіантами. Той варіант, де середньозважена

вартість капіталу є мінімальною і вважається за кращий підхід до формування його структури.

8.5 Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансового ризику та термінів залучення капіталу

Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансового ризику та термінів залучення капіталу пов'язана з вибором більш дешевих джерел фінансування активів підприємства. Відповідно до призначення активи підприємства з урахуванням часу поділяють на три групи:

- ◆ *необоротні активи* – це активи, що не є оборотними;
- ◆ *постійна частина оборотних активів* – це незмінна їх частина, яка не залежить від змін обсягу діяльності і не пов'язана з формуванням запасів сезонного формування, довгострокового завезення та розглядається як мінімальний їх розмір, який підприємству потрібно мати для здійснення поточної операційної діяльності;
- ◆ *змінна частина оборотних активів* пов'язана із збільшенням обсягу випуску продукції відповідно до сезону, необхідністю формування товарних запасів сезонного формування, довгострокового завезення і цільового призначення. Її поділяють на максимальну і середню частини відповідно до потреби.

Підприємства можуть застосовувати три різних підходи до фінансування різних груп активів за рахунок капіталу, а саме:

- ◆ *консервативний*, який передбачає використання власного капіталу і довгострокових зобов'язань для формування необоротних активів та половини змінної частини оборотних активів. Перевагою цього підходу є забезпечення мінімального ризику, так як короткострокові зобов'язання використовуються у незначних обсягах для формування змінної частини оборотних активів. У той же час така політика фінансування дуже обтяжлива для підприємства у зв'язку з високою вартістю капіталу, що використовується. Крім того, вона передбачає витрати, пов'язані з неповним використанням залученого довгострокового капіталу в періоди зменшення змінної частини оборотних активів;

- ◆ *агресивний підхід спрямований на використання* власного капіталу та довгострокових зобов'язань лише для фінансування необоротних активів. Оборотні активи у повному обсязі формуються за рахунок короткострокових зобов'язань. *Ця політика фінансування активів забезпечує найнижчу вартість капіталу підприємства, проте вона обмежена занадто високим ризиком можливості втрати або недостатності капіталу;*

- ◆ *компромісний підхід передбачає* фінансування необоротних активів та постійної частини оборотних активів за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань. При цьому змінна частина оборотних активів фінансується короткостроковими зобов'язаннями. *Така політика залучення джерел дає змогу досягти компромісу між вартістю капіталу та ризиком його втрати.*

Однак у сучасних умовах банки досить рідко надають вітчизняним підприємствам довгострокові кредити. Тому обрана модель може враховувати тільки величину власного капіталу і короткострокових зобов'язань в якості джерел фінансування.

Визначимо оптимальну структуру капіталу аналізованого підприємства за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків. Вихідна інформація для обчислень наведена у таблиці 8.3.

Таблиця 8.3 – Вихідна інформація для визначення структури капіталу з метою мінімізації рівня фінансового ризику

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %
Необоротні активи	216,8	88,4	201,3	90,6	181,1	88,7
Оборотні активи	28,4	11,6	20,9	9,4	23,1	11,3
у тому числі:						
- постійна частина	19,8	8,1	14,1	6,3	13,5	6,6
- змінна частина	8,6	3,5	6,8	3,1	9,6	4,7
Сукупний капітал	245,2	100,0	222,2	100,0	204,2	100,0

Ураховуючи інформацію таблиці 8.3, розрахуємо розмір власного та позикового капіталу підприємства при використанні різних підходів до фінансування окремих груп активів (табл. 8.4).

Таблиця 8.4 – розрахунок розміру капіталу підприємства з метою мінімізації рівня фінансового ризику, тис. грн.

Показники	Консервативний підхід			Агресивний підхід			Компромісний підхід		
	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Власний капітал	240,9	218,8	199,4	216,8	201,3	181,1	236,6	215,4	194,6
у тому числі:									
• необоротні активи	216,8	201,3	181,1	216,8	201,3	181,1	216,8	201,3	181,1
• оборотні активи	24,1	17,5	18,3	—	—	—	19,8	14,1	13,5
з них:									
— постійна частина	19,8	14,1	13,5	—	—	—	19,8	14,1	13,5
— змінна частина	4,3	3,4	4,8						
Позиковий капітал	4,3 -	3,4	4,8	28,4	20,9	23,1	8,6	6,8	9,6
у тому числі:									
— постійна частина	—	—	—	19,8	14,1	13,5	—	—	—
— змінна частина	4,3	3,4	4,8	8,6	6,8	9,6	8,6	6,8	9,6
Сукупний капітал	245,2	222,2	204,2	245,2	222,2	204,2	245,2	222,2	204,2

Отже, за розрахунками підприємство має реальний розмір власного капіталу у 2014 році нижчий за потребу в 1,6 рази, у 2015 році – в 2 рази, у 2016 році – в 2,5 рази. Позиковий же капітал, навіть при агресивному підході фінансування активів, навпаки перевищує розраховану в таблиці його суму в 3,4 рази у 2014 році, у 5,4 рази у 2015 та у 2016 роках. Структура капіталу підприємства, яка за розрахунками, буде сприяти мінімізації рівня фінансового ризику наведена в таблиці 8.5.

Таблиця 8.5 – Структура капіталу підприємства з урахуванням критерію мінімізації рівня фінансового ризику та термінів залучення капіталу, %

Роки	Структура капіталу, що реально склалася на підприємстві	Підходи до фінансування активів підприємства		
		консервативний	агресивний	компромісний
2020	60,1 : 39,9	98,2 : 1,8	88,4 : 11,6	96,5 : 3,5
2021	49,2 : 50,8	98,5 : 1,5	90,6 : 9,4	96,9 : 3,1
2022	38,4:61,6	97,6 : 2,4	88,7 : 11,3	95,3 : 4,7

Зазначимо, що окрім згаданих трьох видів політики формування активів, підприємства можуть обирати й інші, які передбачають зміну пропорцій використання окремих джерел капіталу для формування певних елементів активів.

Задачі

1. Здійснити факторний аналіз прибутку від операційної діяльності.

Робота будівельно-монтажної організації впродовж ряду років є прибутковою і характеризуються такими даними:

Показник	2020 р. факт	2020 р., план	2021 р., факт
Виручка від реалізації, тис. грн	8 323	10 243	12 034
Повна собівартість	5 469	7 000	7 695
Прибуток від операційної діяльності	2 854	3 243	4 339

У 2021р. організація виконала ряд робіт (участь у будівництві станції метро), унаслідок чого був збільшений обсяг робіт порівняно з планом. Підприємство виконало державне замовлення, і йому надали можливість використати дешевші джерела матеріальних ресурсів.

2. Визначити можливі рівні доходу залежно від стану економіки в наступному році за інвестування 50 000 грн. в акції А чи в акції В. Прийняти рішення залежно від норми прибутку чи ризикованості акцій.

Стан економіки	Дохід		Імовірність	
	А	В	А	В
Падіння	-5%	-10%	0,2	0,2
Нормальний стан	20%	15%	0,6	0,6
Зростання	40%	20%	0,2	0,2

3. Підприємство виготовляє запчастини до автомобілів – масляні фільтри – і реалізує їх по 10 грн. за фільтр. Змінні витрати на одиницю продукції – 3,6 грн. Квартальний обсяг продажу – 250 тис. шт. Постійні витрати підприємства становлять 975 тис. грн. Поріг рентабельності перейдено. Надходить комерційна пропозиція продати додатково 20 тис. фільтрів по 5,25 грн. Виконання цього замовлення пов'язано зі зростанням змінних витрат на 72 тис. грн. Постійні витрати не змінюються. Чи варто прийняти пропозицію?

4. Фірма «Пошук» випускає каркаси. Виробничі витрати – 120 грн/шт., змінні витрати на збут – 14 грн/шт., середні постійні витрати – 8 грн/шт. Фірма випускає 10 000 каркасів, ціна – 200 грн/шт. До фірми надходить пропозиція на закупівлю 5000 каркасів. Якщо фірма прийме цю пропозицію, то умовно-постійні витрати зростуть на 10 тис. грн, що змусить відмовитись від виготовлення 2000 шт. каркасів в основному виробництві. Оцінити мінімально прийнятну ціну каркасів за отриманим замовленням, яка б забезпечила одержання прибутку на вже досягнутому фірмою рівні.

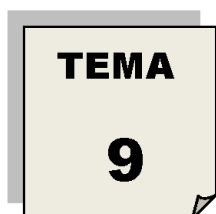
Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність політики стратегії структури капіталу?
2. Які фактори впливають на структуру капіталу підприємства?
3. Назвіть основні методичні підходи щодо визначення оптимальної структури капіталу підприємства.
4. Дайте визначення поняття «фінансовий леверидж».
5. Що характеризує диференціал фінансового левериджу.
6. Назвіть основні підходи до оцінки оптимальної структури капіталу.
7. У чому полягає сутність концепції вартості капіталу підприємства?
8. Які методи аналізу застосовують для визначення ринкової вартості капіталу?
9. Який існує взаємозв'язок між показниками «плече фінансового важеля» та «рентабельність власного капіталу»?

Література

1. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: МАУП, 2017. 357 с.
2. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства. Київ: Знання, 2010. 254 с.

3. Подольська В.О., Яріш Щ. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: ЦНЛ, 2012. 234 с.
4. Павловська О.В. Фінансовий аналіз: посіб. для самостійного вивчення. Київ: КНЕУ, 2010. 276 с.
5. Селезнева Н.Н. Финансовый анализ. уч. пос. Харків: Вид. тов. «Фірма ІНККОС», 2009. 479 с.

ПРОГНОЗУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета вивчення теми: розкрити значення прогнозування показників фінансової звітності в управлінні бізнесом, опрацювати навички складання прогнозованої звітності, навчитися проводити фінансові обчислення, розуміти їх економічну сутність та доцільність.

План

1. Основні етапи прогнозування фінансової звітності.
2. Прогнозування статей звіту про фінансові результати.
3. Прогнозування статей балансу.

Ключові слова: прогнозований баланс, прогнозований звіт про фінансові результати, додатково необхідні фонди, регульовані статті, автоматично утворені статті.

9.1 Основні етапи прогнозування фінансової звітності

У процесі фінансово-господарської діяльності підприємства України та зарубіжжя складають як поточну, так і прогнозовану фінансову звітність. Якщо поточна звітність відображає результати господарювання за певний період, то прогнозована – формується до початку господарської діяльності у відповідності до перспективних планів, стратегії розвитку підприємства. У її складанні зацікавлені, в першу чергу, внутрішні користувачі інформації оскільки саме у прогнозованій фінансовій звітності інтегрується уся фінансово-господарська діяльність підприємства.

Певний інтерес до прогнозованої фінансової звітності мають і зовнішні користувачі, зокрема:

- ♦ установи банків – наприклад, для оцінки рівня кредитоспроможності суб'єктів господарювання при отриманні позик;
- ♦ кредитори – з метою оцінки передбачуваності дій керівництва та ризику фінансового результату протягом терміну позики.

Крім того, прогнозовані фінансові звіти включаються окремим розділом до стратегічних планів, що розробляються як фінансово стабільними, так і неприбутковими підприємствами.

Зазвичай, проєктована фінансова звітність має наступний склад:

1. Звіт про прибутки і збитки (фінансові результати).
2. Баланс.
3. Звіт про рух грошових коштів.

З метою оцінки прогнозованого фінансового результату, фінансового стану, визначення потреб у джерелах фінансування, перш за все, використовують баланс та звіт про фінансові результати. При підготовці проєктованих фінансових звітів аналітики повинні опрацювати відповідні звітні форми підприємства за декілька попередніх років (3-7 років).

Брігхем Є. Ф., Редченко К. І. сам процес підготовки фінансових звітів поділяють на декілька етапів [1, 347]:

♦ *по-перше*, прогнозування доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Найчастіше його розпочинають з огляду величини продажу за минулі декілька років. Брігхем Є. Ф. зазначає, що «прогноз продажу – це прогноз обсягу продукції і ціни продажу на деякий майбутній період. Він базується на останніх трендах продаж плюс прогнози економічного стану регіону, ринку, країни тощо ;

♦ *по-друге*, підготовка проєктованого звіту про фінансові результати, кожна стаття якого збільшується (зменшується) відповідно до концепції складання прогнозу – залежно чи незалежно від відсотку зростання (зменшення) обсягу реалізації продукції. Мета його складання – визначення показника «доповнення до нерозподіленого прибутку» ;

♦ *по-третє*, коригування власного капіталу (у проєктованому балансі) на величину «доповнення до нерозподіленого прибутку». Інші статті балансу можуть прогнозуватися індивідуально або залежно від зміни обсягів реалізації;

♦ *по-четверте*, розрахунок показника «додатково необхідні фонди» та розподіл його величини за статтями балансу. Статті, які використовуються для балансування за рахунок «додатково необхідних фондів», називаються регуляторними.

Прогнозування статей звітності може здійснюватися за допомогою багатьох методів, які полягають у використанні формалізованих або інтуїтивних підходів і відрізняються один від одного точністю і формою представлення результатів, трудомісткістю операцій і кількістю вхідних даних.

Вміння підготувати проєктовані фінансові звіти і обрати оптимальну фінансову стратегію є запорукою уникнення помилок у бізнесі.

9.2 Прогнозування статей звіту про фінансові результати

Найчастіше при складанні прогнозованого звіту про фінансові результати використовують *метод відсотку від продажу*. При його застосуванні статті звіту (крім тих, що не залежать від зміни продажу)

перераховують на однаковий відсоток збільшення (зменшення) показника доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). З цією метою їх класифікують на автоматично утворені і регульовані.

Автоматично утворені статті змінюються пропорційно обсягу продажу. До них відносять:

- дохід (виручка від реалізації);
- собівартість реалізованої продукції;
- операційні доходи і витрати.

Регульовані статті утворюються незалежно від обсягу продажу, для їх кількісного визначення використовують інші методи. Серед них виділяють:

- фінансові доходи і витрати,
- інші доходи і витрати.

У цілому запропонована класифікація статей на автоматично утворені і регульовані не є незмінною. Можливим є використання і інших підходів до цього питання.

Відмінністю прогнозованого звіту про фінансові результати є визначення прогнозу використання ЧИСТОГО прибутку для розрахунку показника «доповнення до нерозподіленого прибутку». Цей показник є кінцевим у прогнозованому звіті про фінансові результати. Для його обчислення розмір чистого прибутку за прогнозованим звітом зменшують на величину оголошених дивідендів.

Доповнення до нерозподіленого прибутку додається до статті «Нерозподілений прибуток (непокриті збитки)» при складанні прогнозного балансу. Крім того, прогнозований звіт про фінансові результати може не містити інформацію за розділом II «Елементи операційних витрат» і III «Розрахунок показників прибутковості акцій» [5, 417].

Побудуємо прогнозований звіт про фінансові результати підприємства, діяльність якого підлягає аналізу. При цьому, врахуємо наступні припущення:

1. Середньорічний темп росту виручки від реалізації буде становити 20%.

2. Суму витрат, які включені до собівартості реалізованої продукції, у розрахунку на 1 грн виручки від реалізації підприємство має можливість знизити у наступному році з 88,26 коп. до 80,00 коп. за рахунок скорочення витрат на електроенергію та відносної економії витрат на оплату праці.

3. Адміністративні витрати підприємство планує скоротити до 9 % виручки від реалізації. Є можливість скорочення витрат на зв'язок, відрядження робітників апарату управління, утримання приміщень.

4. Інші операційні доходи та витрати підприємство залишить на рівні 2020 року.

Прогнозований звіт про фінансові результати підприємства на 2021 рік надано в таблиці 9.1.

Розрахунки можуть бути проведені і з використанням регресійного аналізу за допомогою відповідного програмного забезпечення. Наприклад, можна скористатися майстром діаграм у середовищі MS Excel.

Таблиця 9.1 – Прогнозований звіт про фінансові результати підприємства на 2021 рік, тис. грн

Статті	2020 рік	Прогноз	2021 рік
Доход (виручка) від реалізації продукції	272,5	1,2	327,0
Податок на додану вартість	45,4	-	54,5
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	227,1	-	272,5
Собівартість реалізованої продукції	240,5	до 80 коп. на 1 грн виручки	261,6
Валовий		-	
прибуток	-	-	10,9
збиток	13,4	-	
Інші операційні доходи	16,8	-	16,8
Адміністративні витрати	29,5	до 9 % від виручки	24,5
Інші операційні витрати	11,2	-	11,2
Фінансові результати від операційної діяльності		-	
прибуток	-	-	-
збиток	37,3	-	8
Чистий		-	
прибуток	-	-	-
збиток			8
Оголошені до виплати дивіденди	-	-	-
Доповнення до нерозподіленого прибутку (непокритого збитку)	(37,3)	-	(8)

За нашими розрахунками підприємство під впливом прийнятих заходів має можливість у прогнозованому році значно знизити збитковість своєї діяльності до 8 тис. грн. Однак прогноз, який був зроблений вище, тільки перша частина сукупного процесу прогнозування.

Наступний етап – це аналіз прогнозованого звіту про фінансові результати для визначення доцільності, ефективності прийнятих майбутніх рішень. У таблиці 9.2 розраховано показники прибутковості (збитковості) діяльності підприємства за звітний рік та за прогнозованим звітом про фінансові результати.

Свідчимо, що показники діяльності підприємства значно покращаться при дотриманні вказаних тенденцій змін, а саме:

- підприємство буде мати можливість отримати 10,9 тис. грн валового прибутку;
- витрати на 1 грн виручки від реалізації знизяться на 8,26 коп.;
- сума чистого збитку в розрахунку на 1 грн виручки від реалізації складе 2,936 коп. замість 16,424 коп. у звітному році.

Таблиця 9.2 – Показники прибутковості діяльності підприємства, розраховані за прогнозованим звітом про фінансові результати, у % до виручки

Показники	2020 рік	Прогноз на 2021 рік	Відхилення (+, -)
Собівартість реалізованої продукції*	88,26	80,00	-8,26
Валовий			
прибуток		4,000	+4,000
збиток	5,900		-5,900
Інші операційні доходи	7,397	6,165	-1,232
Адміністративні витрати	12,990	8,991	-3,999
Інші операційні витрати	4,932	4,110	-0,822
Фінансові результати від операційної діяльності			
прибуток			
збиток	16,424	2,936	13,488
Чистий			
прибуток			
збиток	16,424	2,936	13,488

У той же час зауважимо, що підприємство і з урахуванням росту виручки від реалізації та скорочення витрат у прогнозованому періоді прибуткової діяльності не забезпечить.

Зазначимо, що певні управлінські рішення можуть призвести і до тимчасового зниження прибутковості (підвищення збитковості) за умови, якщо керівництво підприємства приймає не завжди оптимальні рішення з фінансового погляду в умовах жорсткої конкурентної боротьби.

9.3 Прогнозування статей балансу

Прогнозований звіт про фінансові результати є основою для складання балансу на майбутні періоди. Якщо при проектуванні звіту про фінансові результати аналітиком був використаний метод відсотку від продажу, то цей метод доцільно застосовувати і при побудові балансу, тобто при зростанні обсягів реалізації та ефективному використанні ресурсів пропорційно повинна зростати і сума за статтями балансу: запаси, дебіторська і кредиторська заборгованість, грошові кошти, основні засоби. Слід зазначити, що практичні робітники не завжди погоджуються, наприклад, що існує прямо (обернено) пропорційний зв'язок між вартістю основних засобів та доволі частими змінами обсягу виробництва та виручкою від реалізації. Тому метод відсотку від продажу застосовують для складання чорнового варіанту прогнозованого балансу [3, с.379].

Статті прогнозованого балансу прийнято класифікувати залежно від обсягів продажу на *автоматично утворені і регульовані*.

До *автоматично утворених* відносять:

- необоротні активи (без довгострокових фінансових інвестицій);
- оборотні активи;
- витрати майбутніх періодів;
- поточні зобов'язання;
- доходи майбутніх періодів.

Звідси *регульовані* статті – це:

- ◆ довгострокові фінансові інвестиції;
- ◆ власний капітал (за виключенням нерозподіленого прибутку);
- ◆ нерозподілений прибуток (непокриті збитки), які утворилися за рахунок додавання доповнення до нерозподіленого прибутку із звіту про фінансові результати;
- ◆ забезпечення наступних витрат і платежів;
- ◆ довгострокові зобов'язання.

Варто зауважити, що вказана класифікація не є стандартною та може зазнавати змін відповідно до певної ситуації

Саме регульовані статті використовують при розподілі додатково необхідних фондів, які визначають потребу у джерелах фінансування або їх надлишок на дату складання прогнозованого балансу. Для цього необхідно порівняти валюту активу і пасиву прогнозованого балансу, яка майже завжди не буде тотожною.

Якщо у прогнозованому балансі вартість майна підприємства перевищує вартість капіталу ($A > П$), то ця сума свідчить про додаткову потребу у фінансуванні за рахунок збільшення або власного капіталу, або залучення довгострокових, короткострокових зобов'язань. Якщо ДНФ має від'ємне значення ($A < П$), то у проєктованому балансі збільшують статті, у першу чергу, оборотних активів. Зазвичай, коригування підлягають суми за статтею «грошові кошти та їх еквіваленти».

Для складання прогнозованого балансу врахуємо наступні рішення керівництва:

1. Виручку від реалізації продукції підприємство планує збільшити на 20 %.
2. З метою стимулювання продажу, погашення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги прогнозується подовжити на 2 дні.
3. За вимогами постачальників погашення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги планується зменшити на 25 днів.
4. Термін погашення поточних зобов'язань за розрахунками (окрім оплати праці) зберігається на рівні поточного року.
5. Заборгованість з оплати праці підприємство має намір скоротити на 10 %.
6. Основні засоби підприємство використовує лише на 90%, а тому їх ріст у прогнозованому році не передбачається.

Прогнозований баланс підприємства на наступний рік представлено у таблиці 9.3.

Таблиця 9.3 – Прогнозований баланс підприємства станом на 31.12.2019 року, тис. грн

Статті	На 31.12.2022 року	Прогноз	На 31. 12.2023 року				
			1-й прогноз	ДНФ	2-й прогноз	додаткові умови	остаточний прогноз
Основні засоби	173,8	-	173,8		173,8	0,9	156,4
Виробничі запаси	7,8	1,2	9,4		9,4		9,4
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	10,8	1,2	13,0		13,0	подовжити на 2 дні	14,4
Дебіторська заборгованість за розрахунками	0,6	1,2	0,7		0,7		0,7
Грошові кошти у національній валюті	1,8	1,2	2,2	+ 14,7	16,9		16,9
Баланс	194,8		199,1		213,8		197,8
Статутний капітал	29,2	-	29,2		29,2		29,2
Додатковий вкладений капітал	161,7	-	161,7		161,7		161,7
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	(131,0)	+(8,0)	(139,0)		(139,0)	-(6,5)	(132,5)
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	91,5	1,2	109,8		109,8	зменшити на 25 днів	90,8
Поточні зобов'язання за розрахунками:	43,4	1,2	52,1		52,1		48,6
у тому числі з оплати праці	29,0	1,2	34,8		34,8	зменшити на 10%	31,3
Баланс	194,8		213,8		213,8		197,8
ДНФ			-14,7			6,5	

У прогнозованому балансі перший варіант прогнозу дозволяє розрахувати величину додатково необхідних фондів (ДНФ), яка у другому прогнозі має бути розподіленою між статтями балансу.

У випадку, коли ДНФ є позитивною величиною, вона розподіляється між статтями пасивів. Від'ємне ж значення ДНФ повинно компенсуватися збільшенням статей активу балансу.

За нашими розрахунками пасив балансу внаслідок першого кроку прогнозування перевищує актив на 14,7 тис. грн. Для того, щоб урівняти валюту активу і пасиву балансу, необхідно прийняти рішення щодо розподілу суми ДНФ, а саме – підприємством коригування буде проведено за статтею «грошові кошти та їх еквіваленти».

Хоча проєктований баланс і має завершений вигляд, процес його складання і аналізу ще не закінчено. Під час проведення аналітичних процедур не можна повністю покладатися на припущення про пропорційне збільшення автоматично утворених статей балансу та максимальне використання наявних активів. Досить часто підприємства мають основні засоби, які вищі за потребу, надлишок або нестачу грошових активів, запасів тощо. А тому прогнозовані значення статей балансу потребують уточнення на основі використання інформації поточного обліку, аналітичних досліджень.

Ураховуючи, що потрібні управлінські рішення можуть суттєво впливати на фінансовий стан підприємства, доцільно при складанні прогнозованого балансу його статті розглядати як регульовані, а не автоматично утворені.

Постатейне прогнозування балансу здійснюється за певними правилами, які розробляються різними підприємствами індивідуально. Найчастіше коригування проєктованих балансів проводиться за показниками оборотності, які розраховуються за поточний рік. Перевагою цього прийому є його простота, але він не може вважатися абсолютно точним. Тому можливим є застосування і інших способів коригувальних дій.

Зокрема, вартість основних засобів у наступному за звітним періоді можливо визначити за допомогою прийому коригування надлишку потужності (це врахування вартості основних засобів, які використовуються не повністю).

У нашому випадку підприємство володіє основними засобами, які вищі за потребу в них на 10%. Звідси прогнозована вартість основних засобів становитиме 156,4 тис. грн (173,8 x 0,9). А отже, у прогнозованому балансі вартість основних засобів повинна бути зменшена на 17,4 тис. грн (173,8-156,4).

Прогнозування дебіторської заборгованості проводиться на основі її аналізу за попередні періоди та ситуації, що склалася на ринку послуг. З цією метою використовують показники оборотності. Нагадаємо, що цей показник свідчить про інтенсивність стягнення боргів підприємства.

У звітному році середній термін погашення коштів дебіторами підприємства становив:

$$(10,8 + 0,6) \times 360 / 227,1 = 18,0 \text{ днів.}$$

Відповідно для дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги він складе:

$$10,8 \times 360 / 227,1 = 17,1 \text{ днів}$$

З метою стимулювання продажу, як ми зазначали раніше, погашення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги прогнозується подовжити на 2 дні. Тоді прогнозована дебіторська заборгованість товарного характеру становитиме:

$$272,5 \times (17,1 + 2,0) / 360 = 14,4 \text{ тис. грн}$$

Загальна сума дебіторської заборгованості для включення до прогнозованого балансу складе:

$$[(11,4 - 10,8) \times 1,2] + 14,4 = 15,1 \text{ тис. грн.}$$

Отже, попередній прогноз дебіторської заборгованості потрібно збільшити на 1,4 тис. грн (14,4 – 13,0).

Аналогічно проводиться прогноз формування статей пасиву балансу. Зокрема, в наслідок посилення вимог з боку кредиторів термін відстрочки оплати за товари, роботи, послуги скорочується на 25 днів. Це призведе до наступних коригувань кредиторської заборгованості товарного характеру:

1. Розрахуємо оборотність кредиторської заборгованості за поточний рік:

$$91,5 \times 360 / 227,1 = 145,0 \text{ днів}$$

2. Визначимо прогнозований залишок кредиторської заборгованості товарного характеру:

$$272,5 \times (145,0 - 25,0) / 360 = 90,8 \text{ тис. грн.}$$

3. Зменшимо попередній прогноз кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 19,0 тис. грн (109,8 – 90,8).

Скорочення зобов'язань за розрахунками з оплати праці передбачене на рівні 10%. Тому маємо можливість зменшити попередній прогноз на 3,5 тис. грн. Звідси прогнозна сума поточних зобов'язань за розрахунками для включення до балансу становитиме 48,6 тис. грн, що видно із наступного розрахунку:

$$[(43,4 - 29,0) \times 1,2] + 31,3 = 48,6 \text{ тис. грн.}$$

У таблиці 9.3 представлений відкоригований баланс підприємства з урахуванням управлінських рішень та можливості використання внутрішніх резервів. Для досягнення рівноваги між активом (197,8 тис. грн) і пасивом балансу (191,3 тис. грн) на величину позитивного ДНФ у 6,5 тис. грн було прийнято рішення зменшити розмір очікуваного нерозподіленого збитку, оскільки отримання кредитів, як свідчать розрахунки оптимальної структури капіталу, для покриття дефіциту джерел фінансування можуть привести до ще більш значного росту збитковості діяльності, а утримувати кошти кредиторів, внаслідок жорсткої політики останніх, воно не зможе.

Оцінка фінансового стану підприємства за даними прогнозованих балансів подана в таблиці 9.4.

Розраховані показники свідчать, що при дотриманні прийнятих рішень підприємство дещо покращить фінансовий стан, зокрема:

- зменшиться розмір дефіциту власного оборотного капіталу за остаточним варіантом на 15,9 тис. грн;

- позитивним моментом слід вважати також і зменшення коефіцієнту незабезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом з (- 5,424) у 2006 році до (-2,367) у прогнозованому періоді;

- відбудуться зміни у бік покращення структури капіталу, а саме – частка оборотних активів у валюті балансу зросте майже у двічі за остаточним прогнозом та у 1,7 рази за другим;

- підвищиться значення коефіцієнту співвідношення активів, що є досить актуальним для суб'єкту дослідження, так як засвідчує про зміни у структурі майна у бік збільшення питомої ваги мобільних активів;

- дані таблиці 17.4 свідчать про те, що у прогнозованому періоді порівняно з аналогічним періодом минулого року є можливість покращання ефективності використання сукупних активів. Якщо за 2006 рік для здійснення одного повного обороту сукупних активів підприємству необхідно було 308,8 днів, то у прогнозованому періоді – 261,3 дні, що на 47,5 днів менше.

- покращаться показники платоспроможності. Так, коефіцієнт абсолютної платоспроможності за остаточним прогнозом виросте у 9,3 рази (значення цього показника особливо цікавить постачальників), проміжного покриття – у 2,3 рази, загальної ліквідності – у 1,9 рази. Зокрема, за 2007 рік коефіцієнт загальної ліквідності має можливість зрости до 0,297, тобто порівняно з аналогічним періодом минулого року розмір оборотних коштів, що припадає на 1 грн поточних зобов'язань, збільшиться на 14 коп.

За твердженням Бріггема Є. Ф., прогнозування – це ітеративний процес при розробці фінансових звітів, планів. Фінансові аналітики з цією метою опрацьовують попередні прогнози, базуючись при цьому на продовженні минулих трендів та різновидів політики у майбутньому, щоб визначити, який ефект матимуть різні операційні плани, впливаючи на фінансовий стан підприємства та його прибутки. Прогнозована звітність використовується також і для аналізу дивідендної політики, рішень щодо структури капіталу, управління робочим капіталом

Питання для самоконтролю

1. Які методи підготовки проєктованих фінансових звітів Ви знаєте?
2. У яких випадках застосовують метод відсотку від продажу при складанні фінансових звітів?
3. Які статті звіту про фінансові результати є регульованими?
4. Наведіть приклади автоматично утворених статей звіту про фінансові результати.
5. Які статті активу та пасиву балансу Ви вважаєте автоматично утвореними?
6. Наведіть приклади регульованих статей бухгалтерського балансу.

7. У чому полягає методика складання проектного звіту про фінансові результати?

8. Яка мета розрахунку доповнення до нерозподіленого прибутку? Що означає цей показник?

9. Назвіть основні етапи складання проектного балансу.

10. У чому полягає мета розрахунку додатково необхідних фондів?

11. Про що свідчить від'ємне значення показника «додатково необхідні фонди»?

12. Яка послідовність аналізу показників проектного звіту про фінансові результати?

13. Яка послідовність аналізу статей проектного балансу?

Література

1. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: МАУП, 2017. 357 с.
2. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87. *Все про бухгалтерський облік*. 2002. №84 (751). С.3-4
3. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку №2 «Баланс»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87. *Все про бухгалтерський облік*. 2002. №84 (751). С.5-6.
4. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства. Київ: Знання, 2010. 254 с.
5. Подольська В.О., Яріш І. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: ЦНЛ, 2012. 234 с.
6. Терещенко О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. пос. Київ: КНЕУ, 2008. 475 с.
7. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навч. пос. Київ: КНЕУ, 2015. 325 с.

ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ І ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Фінансовий аналіз – це:

1. процес дослідження фінансового стану і основних результатів діяльності підприємства з метою виявлення і кількісної оцінки резервів підвищення його ринкової вартості;
2. розрахунок показників, що характеризують фінансову сталість підприємства;
3. отримання достовірної інформації, придатної для аналізу.

2. За методом проведення фінансовий аналіз поділяється на:

1. вертикальний, горизонтальний, порівняльний коефіцієнтний, факторний декомпозиційний;
2. перспективний, оперативний;
3. вертикальний, горизонтальний.

3. Сутність фінансового аналізу полягає у:

1. глибокому та всебічному вивченні фінансового стану підприємства та факторів його формування;
2. аналізі ефективності використання майна та джерел його формування;
3. оцінці зовнішнього середовища підприємства та факторів його впливу.

4. Мета фінансового аналізу полягає у:

1. забезпеченні ефективного управління фінансово-господарськими процесами на основі дослідження стану і динаміки об'єктів аналізу;
2. зборі, обробці, узагальненні та поданні керівництву достовірної інформації про фінансовий стан підприємства;
3. визначенні власного оборотного капіталу підприємства та ефективності його використання.

5. Предметом фінансового аналізу є:

1. фінансові ресурси та їх кругообіг у процесі фінансово-господарської діяльності;
2. фактори, що обумовлюють діяльність підприємства;
3. господарські процеси.

6. Під час аналізу кожне підприємство розглядається як:

1. відкрита економічна система;
2. замкнута економічна система;
3. немає вірної відповіді.

7. За якою ознакою фінансовий аналіз поділяється на зовнішній і внутрішній:

1. за суб'єктами аналізу;
2. за характером інформації, що береться для аналізу;
3. за суб'єктами, що його проводять.

8. Що з нижче переліченого не є завданням фінансового аналізу:

1. об'єктивна оцінка стану та динаміки ліквідності та платоспроможності підприємства;
2. аналіз схеми товаро руху;
3. виявлення невикористаних резервів і розробка шляхів поліпшення діяльності підприємства.

9. Визначення співвідношення різних абсолютних показників фінансової діяльності підприємства між собою це:

1. вертикальний аналіз;
2. горизонтальний аналіз;
3. аналіз фінансових коефіцієнтів.

10. Фінансова звітність підприємства включає:

1. баланс, звіт про фінансові результати до, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, примітки до річної звітності;
2. звіт про прибутки та збитки, баланс;
3. баланс, звіт про фінансові результати, звіт про власний капітал.

11. Метою складання звітності підприємства є:

1. надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства;
2. забезпечення інформаційних потреб широкого кола користувачів інформації;
3. характеристика фінансового стану підприємства.

12. Основною формою звітності, що надає можливість аналізувати фінансовий стан підприємства є:

1. баланс;
2. звіт про фінансові результати;
3. звіт про рух грошових коштів.

13. Основою для проведення фінансового аналізу є:

1. планові, нормативні показники, фінансовий план, бізнес-план підприємства, дані фінансової звітності;
2. дані статистичної звітності;
3. відомості про стан ринкової кон'юнктури.

14. Звіт про доходи і витрати, фінансові результати діяльності підприємства має назву:

1. звіт про фінансові результати;
2. звіт про рух грошових коштів;
3. звіт про витрати виробництва.

15. Облікова політика

1. принципи бухгалтерського обліку;
2. правила, якими слід керуватися при складанні бухгалтерських документів;
3. сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для складання і подання фінансової звітності.

16. Що з нижче переліченого не є фінансовою звітністю:

1. бухгалтерський баланс;
2. бізнес-план;
3. звіт про фінансові результати.

17. Звіт, який відображає надходження і видатки грошових коштів у результаті діяльності підприємства у звітному періоді має назву:

1. звіт про фінансові результати;
2. звіт про рух грошових коштів;
3. виписки з банку.

18. Перший етап фінансового аналізу – це:

1. перевірка якості та достовірності вихідної бухгалтерської та фінансової інформації;
2. загальне ознайомлення з фінансово-господарською діяльністю підприємства;
3. аналіз майна та джерел його формування.

19. Щоб отримати порівняльний аналітичний баланс, необхідно вихідний баланс підприємства доповнити показниками:

1. структури;
2. абсолютної та структурної динаміки активів та джерел їх формування за звітний період;
3. перший та другий варіанти.

20. Майно підприємства – це:

1. необоротні активи, оборотні активи, витрати майбутніх періодів;
2. оборотні активи, власний капітал, зобов'язання;
3. необоротні активи, оборотні активи.

21. Робочий капітал визначається як:

1. різниця між розміром власного капіталу та загальною вартістю необоротних

активів;

2. різниця між середнім розміром власного капіталу і вартістю оборотних активів;

3. різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями підприємства.

22. Причинами зростання валюти балансу можуть бути:

1. зниження попиту на продукцію підприємства;
2. збільшення тривалості виробничого циклу;
3. нарощення обсягів виробництва і реалізації.

23. «Золоте правило розвитку підприємства» має вигляд:

1. $T \text{ прибутку} > T \text{ виручки} > T \text{ капіталу} > 100 \%$;
2. $T \text{ прибутку} > T \text{ виручки} < T \text{ капіталу} < 100\%$;
3. $T \text{ прибутку} < T \text{ виручки} < T \text{ капіталу} < 100 \%$

24. Фондовіддача основних засобів – це:

1. відношення суми чистого прибутку до середньорічної вартості основних засобів;
2. відношення вартості основних засобів до обсягу реалізації продукції;
3. відношення виручки від реалізації до середньої вартості основних засобів основного виду діяльності.

25. Рентабельність – це:

1. відносний показник ефективності діяльності підприємства;
2. сума отриманого прибутку підприємством;
3. показник фінансового аналізу.

26. Коефіцієнт автономії вказує на:

1. питому вагу власного капіталу підприємства у загальній вартості ресурсів;
2. питому вагу оборотних активів у загальній вартості ресурсів;
3. питому вагу необоротних активів у загальній вартості ресурсів.

27. Який коефіцієнт не відносяться до показників платоспроможності:

1. коефіцієнт абсолютної ліквідності;
2. коефіцієнт фінансової залежності;
3. коефіцієнт поточної ліквідності.

28. Структура майна – це:

1. співвідношення між елементами майна та елементами, що формують його капітал і валютою балансу;
2. пропорція між власним і позиковим капіталом;
3. співвідношення між майном і джерелами його фінансування.

29. На основі якої форми звітності проводять аналіз майна підприємства:

1. балансу;
2. звіту про фінансові результати;
3. звіту про власний капітал.

30. Як відбувається побудова аналітичного балансу:

1. об'єднанням у групи однорідних статей;
2. розрахунком питомої ваги окремих статей;
3. вилученням регулюючих статей.

31. Вартість необоротних активів визначається як:

1. підсумок першого розділу активу балансу;
2. сума середньорічної вартості основних засобів;
3. валюта балансу за мінусом оборотних активів.

32. Оборотні активи підприємства не включають:

1. вартість запасів;
2. дебіторську заборгованість товарного характеру терміном до 6 місяців;
3. довгострокову дебіторську заборгованість.

33. Чому дорівнює вартість оборотних активів підприємства, якщо власний капітал становить 3220 тис. грн, позиковий капітал – 2150 тис. грн, а вартість необоротних активів – 2780 тис. грн:

1. 2020 тис. грн;
2. 2590 тис. грн;
3. 2630 тис. грн.

34. Власний капітал підприємства – це:

1. статутний, додатковий капітал та прибуток;
2. перший і другий розділи пасиву балансу;
3. частина в активах підприємства, що залишаються після вирахування його зобов'язань.

35. Зміна вартості основних засобів зумовить зміну:

1. підсумку розділу першого активу балансу;
2. підсумку розділу четвертого пасиву балансу;
3. підсумку розділів першого активу та пасиву балансу.

36. Майно підприємства згруповано у балансі за принципом:

1. зростання ліквідності;
2. убування ліквідності;
3. за бажанням головного бухгалтера.

37. Амортизація – це:

1. систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання і експлуатації;
2. сума нарахованого зносу;
3. частина вартості необоротних активів.

38. Що з нижче перерахованого не є завданням аналізу основних засобів:

1. аналіз джерел формування активів підприємства;
2. оцінка стану, руху та структури основних засобів;
3. вплив ефективності використання основних засобів на показники фінансово-господарської діяльності підприємства.

39. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів відображає:

1. питому вагу залишкової вартості основних засобів у загальній вартості майна підприємства;
2. забезпеченість підприємства основними засобами;
3. середню вартість основних засобів.

40. Коефіцієнт оновлення основних засобів – це:

1. відношення вартості введених нових основних засобів до первісної вартості основних засобів на кінець періоду;
2. характеризує забезпеченість підприємства основними засобами;
3. дорівнює відношенню первісної вартості основних засобів до їх залишкової вартості.

41. Показники, що характеризують ефективність використання основних засобів – це:

1. рентабельність та фондвіддача основних засобів;
2. коефіцієнт придатності основних засобів;
3. рентабельність основних засобів.

42. Рентабельність основних засобів розраховується як:

1. відношення суми чистого прибутку до середньорічної вартості основних засобів;
2. відношення вартості основних засобів до обсягу реалізації продукції;
3. відношення суми прибутку від звичайної діяльності до оподаткування до середньої вартості основних засобів основного виду діяльності.

43. Фондовіддача основних засобів – це:

1. відношення суми чистого прибутку до середньорічної вартості основних засобів;
2. відношення вартості основних засобів до обсягу реалізації продукції;
3. відношення виручки від реалізації до середньої вартості основних засобів

основного виду діяльності.

44. Фондоозброєність – це:

1. відношення середньооблікової чисельності працюючих до середньорічної вартості основних засобів;
2. відношення суми чистого прибутку до середньорічної вартості основних засобів;
3. відношення вартості основних засобів до обсягу реалізації продукції.

45. Інтегральний показник ефективності використання основних засобів це:

1. добуток фондівдачі та рентабельності основних засобів;
2. добуток рівня ефективності використання основних засобів при здійсненні трудової діяльності та їх фондівдачі;
3. корінь квадратний із добутку фондівдачі та рентабельності основних засобів.

46. Як розраховується коефіцієнт вибуття основних засобів:

1. відношенням суми основних засобів, що вибули до загальної вартості основних засобів на початок року;
2. відношенням суми основних засобів, що вибули до загальної вартості основних засобів на кінець року;
3. відношенням суми основних засобів, що вибули протягом року до загальної вартості основних засобів.

47. Оборотні активи підприємства – це:

1. грошові кошти та їх еквіваленти, що необмежені у використанні а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу;
2. сума другого розділу активу балансу;
3. валюта балансу за мінусом вартості основних засобів.

48. Які джерела формування оборотних активів можна віднести до власних і пріврівняних до них:

1. статутний капітал;
2. поточна заборгованість;
3. власний капітал та довгострокові зобов'язання.

49. Показником ефективності використання оборотних активів підприємства є:

1. фондівдача;
2. коефіцієнт ліквідності;
3. продуктивність праці.

50. За якою ознакою поділяють оборотні активи на високоліквідні, середньо ліквідні та низько ліквідні:

1. швидкість перетворення у грошові кошти;
2. швидкість обертання;
3. за бажанням головного бухгалтера.

51. Які оборотні активи відносять до високоліквідних:

1. незавершене виробництво;
2. витрати майбутніх періодів терміном до одного року;
3. грошові кошти.

52. Що з нижче наведеного не може бути джерелом формування оборотних активів:

1. дебіторська заборгованість;
2. власний оборотний капітал;
3. кредити банку.

53. Оборотність оборотних активів розраховується:

1. як відношення добутку середніх залишків оборотних активів та тривалості звітного періоду у днях до обсягу реалізації продукції товарів;
2. як відношення середніх залишків оборотних активів до обсягу реалізації продукції;
3. як відношення середніх залишків оборотних активів до тривалості звітного періоду у днях.

54. Яка сума оборотних активів вивільнилась або додатково залучена в оборот, якщо обсяг одноденного товарообороту звітному році становив 8354 грн, у минулому 7700 грн, а оборотність оборотних активів прискорила на 5 днів:

1. вивільнено із обороту 40 770 грн;
2. додатково залучено 40 770 грн;
3. вивільнено із обороту 41 770 грн.

55. Показник, що комплексно характеризує ефективність використання оборотних активів називається:

1. коефіцієнтом оборотності;
2. коефіцієнтом рентабельності;
3. інтегральним показником.

56. Робочий капітал визначається як:

1. різниця між розміром власного капіталу та загальною вартістю необоротних активів;
2. різниця між середнім розміром власного капіталу і вартістю оборотних активів;

3. вірної відповіді не має.

57. Грошовий потік – це:

1. надходження і витрачання грошових коштів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства;
2. спосіб витрачання грошових коштів підприємства;
3. надходження грошових коштів від покупців.

58. Залежно від напрямку руху потоку розрізняють:

1. вихідний грошовий потік, сальдовий (результативний) грошовий потік, вхідний грошовий потік;
2. негативний та позитивний грошовий потік;
3. чистий і валовий грошовий потоки.

59. Залежно від напрямку діяльності виділяють:

1. вихідний грошовий потік, сальдовий (результативний) грошовий потік, вхідний грошовий потік;
2. чистий і валовий грошовий потоки;
3. грошовий потік від операційної діяльності, грошовий потік від інвестиційної діяльності, грошовий потік від фінансової діяльності.

60. Регулярний грошовий потік з рівномірними часовими інтервалами в межах періоду, що аналізується має назву:

1. регулярний грошовий потік;
2. дискретний грошовий потік;
3. ануїтет.

61. Грошовий потік, що характеризує різницю між позитивним і негативним грошовим потоками має назву:

1. дефіцитного грошового потоку;
2. майбутнього грошового потоку;
3. чистого грошового потоку.

62. Коефіцієнт ліквідності грошового потоку – це:

1. різниця між позитивним і негативним грошовими потоками;
2. відношення чистого грошового потоку до валового грошового потоку;
3. відношення чистого грошового потоку до негативного грошового потоку.

63. Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку показує:

1. частку чистого грошового потоку, спрямованого на виробничий розвиток підприємства в загальному обсязі чистого грошового потоку;
2. прискорення залучення грошових коштів;
3. прискорення періоду розробки реальних інвестиційних проектів.

64. Прискорення залучення грошових коштів призведе до:

1. оптимізації дефіцитного грошового потоку;
2. зменшення чистого грошового потоку;
3. зменшення собівартості продукції.

65. Ліквідність – це:

1. швидкість реалізації того чи іншого активу;
2. матеріальна основа платоспроможності;
3. спроможність отримати грошові кошти від реалізації активів.

66. Платоспроможність – це:

1. здатність підприємства розрахуватися за своїми зобов'язаннями на відповідний момент часу;
2. такий стан підприємства, коли воно може розрахуватися зі своїми кредиторами;
3. спроможність отримати грошові кошти від реалізації активів.

67. Основним джерелом аналізу платоспроможності підприємства є:

1. баланс;
2. звіт про фінансові результати;
3. звіт про власний капітал.

68. Найбільш ліквідними визнаються:

1. грошові кошти;
2. дебіторська заборгованість за товари (роботи, послуги);
3. кредиторська заборгованість.

69. Аналіз ліквідності балансу це:

1. порівняння коштів по активу, згрупованих за ступенем їх ліквідності та розташованих у порядку зменшення ліквідності, із зобов'язаннями по пасиву, згрупованими за термінами їх погашення та розміщеними в порядку зростання термінів;
2. порівняння коштів по активу, згрупованих за ступенем їх ліквідності, із зобов'язаннями по пасиву, згрупованими за термінами їх погашення;
3. порівняння коштів по активу, згрупованих за ступенем їх ліквідності та розташованих в порядку збільшення ліквідності, із зобов'язаннями по пасиву, згрупованими за термінами їх погашення та розміщеними в порядку зменшення термінів.

70. Який показник не відноситься до фінансової спроможності:

1. коефіцієнт абсолютної ліквідності;
2. коефіцієнт фінансової залежності;
3. коефіцієнт поточної ліквідності.

71. Коефіцієнт поточної ліквідності розраховується як:

1. відношення оборотних активів до поточних зобов'язань;
2. відношення суми грошових коштів та поточних фінансових інвестицій до поточних зобов'язань;
3. відношення поточних зобов'язань до оборотних активів.

72. Як називається коефіцієнт, який дає загальну оцінку платоспроможності підприємства і показує, в якій мірі поточні короткострокові зобов'язання забезпечуються оборотними активами:

1. коефіцієнт абсолютної ліквідності;
2. коефіцієнт загальної ліквідності;
3. коефіцієнт маневрування.

73. Баланс вважається ліквідним, якщо:

1. $A1 > = П1, A2 > = П2, A3 < = П3, A4 < = П4$;
2. $A1 > = П1, A2 > = П2, A3 > = П3, A4 > = П4$;
3. $A1 > = П1, A2 > = П2, A3 > = П3, A4 < = П4$.

74. Підприємство вважається неплатоспроможним:

1. якщо наявних активів у ліквідній формі недостатньо для задоволення у встановлений строк вимог, які пред'явлені до підприємства кредиторами;
2. якщо коефіцієнт абсолютної ліквідності є меншим за 0,2;
3. якщо коефіцієнт загальної ліквідності є меншим за 1.

75. Банкрутство – це:

1. визнана арбітражним судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури;
2. неплатоспроможність підприємства;
3. неспроможність підприємства в даний момент часу розрахуватися за своїми боргами.

76. Підприємство вважається неплатоспроможним:

1. якщо наявних активів у ліквідній формі недостатньо для задоволення в установлений строк вимог, пред'явлених до підприємства кредиторами;
2. якщо коефіцієнт абсолютної ліквідності є меншим за 0,2;
3. якщо коефіцієнт покриття дорівнює 1.

77. Санація підприємства – це:

1. надання підприємству зовнішньої фінансової допомоги;
2. задоволення вимог кредиторів та виконання зобов'язань перед бюджетом;
3. сукупність усіх заходів, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення.

78. Заява про порушення справи про банкрутство може бути подана до арбітражного суду:

1. самим боржником;
2. кредитором;
3. всі відповіді вірні.

79. До зовнішніх факторів, що створюють передумови виникнення кризи на підприємстві не відносять:

1. значний рівень інфляції;
2. посилення конкуренції в галузі;
3. низьку якість менеджменту на підприємстві.

80. Який показник розраховується під час аналізу можливості банкрутства підприємства, якщо структура балансу є незадовільною:

1. коефіцієнт відновлення платоспроможності;
2. коефіцієнт ліквідності;
3. коефіцієнт платоспроможності.

81. Коефіцієнт загальної ліквідності розраховується як:

1. відношення оборотних активів до позикового капіталу;
2. відношення оборотних активів до поточних зобов'язань;
3. відношення оборотних активів до виручки від реалізації.

82. Якщо коефіцієнт відновлення платоспроможності приймає значення більше за 1, то це свідчить про:

1. наявність реальної можливості відновити платоспроможність;
2. відсутність реальної можливості відновити платоспроможність;
3. наявність реальної можливості втрати платоспроможності.

83. Основна мета проведення діагностики ймовірності банкрутства:

1. застосування санаційних заходів;
2. оголошення банкрутом;
3. розрахунок показників ймовірності банкрутства.

84. При розрахунку індексу кредитоспроможності використовують:

1. модель Альтмана;
2. модель Бернстайна;
3. систему формалізованих і неформалізованих критеріїв.

85. Фінансова стійкість – це:

1. такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл та використання, який забезпечує його розвиток на основі росту та капіталу, при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності;
2. такий стан оборотних активів підприємства, їх розподіл та використання,

який забезпечує його розвиток на основі росту прибутку та капіталу, при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності;

3. такий стан власного капіталу підприємства, його розподіл та використання, який забезпечує його розвиток на основі росту прибутку та капіталу, при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності.

86. Основним завданням аналізу фінансової стійкості є:

1. об'єктивний аналіз величини та структури активів і пасивів підприємства;
2. визначення на основі аналізу структури балансу міри стабільності та незалежності підприємства;
3. розрахунок показників фінансової стійкості.

87. Який показник характеризує ступінь забезпечення запасів джерелами їх формування:

1. оборотність запасів;
2. наявність власного оборотного капіталу;
3. коефіцієнт автономії.

88. Коефіцієнт автономії вказує на:

1. питому вагу власного капіталу підприємства у загальній вартості ресурсів;
2. питому вагу оборотних активів у загальній вартості ресурсів;
3. питому вагу необоротних активів у загальній вартості ресурсів.

89. Власний капітал підприємства становить 150 тис. грн, необоротні активи – 55 % від величини власного капіталу. Вкажіть, яке значення буде мати коефіцієнт маневреності на даному підприємстві:

1. 0,75;
2. 0,45;
3. 0,25.

90. Структура капіталу – це:

1. комбінація боргу та власного капіталу;
2. сукупність засобів, що формують активи підприємства;
3. сукупність джерел формування оборотних активів.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Актив – частина бухгалтерського балансу, яка характеризує склад, розміщення та використання грошових коштів, згрупованих за їх економічним значенням у процесі відтворення.

Аналіз собівартості продукції – аналіз, що здійснюється з метою своєчасного виявлення невиробничих витрат, більш раціонального використання виробничих ресурсів, збільшення прибутку.

Антикризове фінансове управління – система прийомів і методів управління фінансами, спрямована на попередження фінансової кризи та банкрутства підприємства, яка включає комплекс заходів щодо профілактики фінансової кризи та її подолання.

Балансова вартість активу – вартість активу за даними бухгалтерського обліку, яка відображена в балансі підприємства.

Банківський кредит – кошти, які надаються банком у позику клієнту для цільового використання на встановлений термін під визначений відсоток.

Банкрут – неплатоспроможний боржник, який не має змоги відповісти за пред'явленими зобов'язаннями.

Банкрутство – установлена в судовому порядку фінансова неспроможність підприємства, тобто його неспроможність задовольнити у визначені терміни пред'явлені до нього з боку кредиторів вимоги й виконати зобов'язання перед бюджетом.

Бізнес-середовище – сукупність зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на діяльність підприємства.

Валова продукція – включає готову продукцію, напівфабрикати, інструменти, прилади, роботи (послуги), відпущені на сторону, разом із змінами залишків незавершеного виробництва.

Визнання – процес опису, оцінки та включення до фінансового звіту певної статті,

Відновлювальна собівартість – сума грошових коштів (їх еквівалентів) або інших форм компенсації, яку необхідно було б витратити для придбання (або створення) такого ж активу на дату складання звітності.

Виробнича (промислова) продуктивність – показник ефективності використання окремих видів виробничих ресурсів.

Витрати – це будь-які виплати, які здійснює підприємство у процесі своєї господарської діяльності.

Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками).

Власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Внутрішнє середовище підприємства – це сукупність агентів, які діють всередині підприємства, та їх відносин, що виникають у процесі фінансово-господарської діяльності.

Внутрішній фінансовий контроль – процес перевірки виконання і забезпечення реалізації всіх управлінських рішень у сфері фінансової діяльності з метою реалізації фінансової стратегії і попередження кризових ситуацій, який проводиться самим підприємством для забезпечення фінансової стійкості.

Готівка – форма існування грошей. Використовується у функції засобу обігу та у ряді випадків у функції засобу платежу.

Готова продукція – закінчений з точки зору виробничого циклу виріб, призначений для реалізації зовнішнім споживачам.

Гроші – економічна категорія, що означає специфічний товар, який виконує в суспільстві роль загального еквівалента.

Грошові активи – сукупна сума грошових коштів підприємства, які перебувають у його розпорядженні на окрему дату та являють собою його активи у формі абсолютної ліквідності.

Грошова одиниця – установлений у законодавчому порядку грошовий знак.

Дебіторська заборгованість – сума боргів, що належать підприємству, організації, установі від юридичних осіб.

Дескриптивні моделі фінансового аналізу – це основні моделі, за допомогою яких здійснюється фінансовий аналіз і до яких належать: побудова системи звітних балансів; подання фінансової звітності у різних аналітичних розрізах; вертикальний та горизонтальний аналіз звітності; системний аналіз оцінних коефіцієнтів.

Дефіцитний грошовий потік – характер грошового потоку підприємства, при якому надходження грошових коштів значно нижче рівня його реальних потреб у цілеспрямованому їх використанні.

Дивідендна політика – частина загальної фінансової стратегії акціонерного товариства, яка складається з оптимізації пропорцій між частинами отриманого прибутку на споживання та капіталізацію з метою забезпечення зростання ринкової вартості акцій.

Діагностика банкрутства – система цільового фінансового аналізу, який спрямований на виявлення кризового розвитку підприємства і який створює загрозу його банкрутства. Розрізняють експрес-діагностику та фундаментальну діагностику банкрутства підприємства.

Довгострокові зобов'язання – усі зобов'язання, які не є поточними.

Дюпонівська система фінансового аналізу – система поглибленого інтегрального фінансового аналізу діяльності підприємства, основою якого є «модель Дюпона». Ця система фінансового аналізу передбачає розклад

показника «коефіцієнт рентабельності активів» на ряд фінансових коефіцієнтів його формування, взаємопов'язаних в єдиній системі.

Інвестиційна діяльність – придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, що не є складовою еквівалентів грошових коштів.

Інвестиційна привабливість – узагальнююча характеристика позитивних і негативних рис інвестування окремих напрямків і об'єктів з позиції конкретного інвестора.

Історичної (фактичної) собівартості принцип – принцип підготовки фінансової звітності, що визначає пріоритет оцінки активів виходячи з витрат на їх виробництво та придбання.

Інші витрати – витрати, обсяг здійснення яких перебуває у прямій залежності від зміни обсягу виробництва і реалізації продукції.

Ймовірність виникнення фінансового ризику – вимірювач можливого настання неблагонадійної події, яка призведе до фінансових втрат підприємства.

Залучений капітал, залучені фінансові кошти – грошові кошти та інше майно, залучені для фінансування розвитку підприємства на підставі повернення.

Запаси – активи, які зберігаються для продажу, за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва для подальшого продажу; призначені для споживання у виробничому процесі чи при наданні послуг.

Збиток – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

Звичайна діяльність – будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що її забезпечують або виникають унаслідок її проведення.

Звіт про власний капітал – звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

Звіт про фінансові результати – звіт про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства.

Звіт про рух грошових коштів – звіт, який відображає надходження і видаток грошових коштів у результаті діяльності підприємства у звітному періоді.

Змінні витрати – це витрати, які залежать від обсягів виробництва продукції.

Злиття підприємств – форма реорганізації суб'єктів господарювання, яка здійснюється через об'єднання підприємства (або кількох підприємств), яке перебуває у фінансовій кризі, з іншим, фінансово стійкішим підприємством.

Зобов'язання – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Зовнішнє середовище підприємства – певне ринкове середовище, яке формують зовнішні щодо підприємства суб'єкти економічної діяльності.

Зовнішній фінансовий аналіз – це аналіз, який здійснюється партнерами підприємства та контролюючими органами на основі даних публічної фінансової звітності.

Капітал – загальна вартість коштів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, яка авансується у формування активів підприємства.

Коефіцієнти рентабельності – система показників, що характеризують здатність підприємства генерувати необхідний прибуток у процесі власної господарської діяльності та визначають ефективність використання активів і вкладеного капіталу.

Коефіцієнти оцінки платоспроможності підприємства – система показників, які характеризують здатність підприємства своєчасно розраховуватися за своїми фінансовими зобов'язаннями залежно від стану ліквідності його активів.

Коефіцієнти оцінки фінансової стійкості підприємства – система показників, які характеризують структуру капіталу, який використовується на підприємстві, з позицій ступеня фінансової стабільності його розвитку в наступному періоді.

Консолідована фінансова звітність – звітність, яка відображає фінансовий стан і результати діяльності юридичної особи та її дочірніх підприємств як єдиної економічної одиниці.

Контроль – вирішальний вплив на фінансову, господарську і комерційну політику підприємства з метою одержання вигод від його діяльності.

Користувачі звітності – фізичні та юридичні особи, що потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень.

Кредиторська заборгованість – поточні зобов'язання підприємства, які відображають його заборгованість перед суб'єктами господарювання за комерційними операціями, розрахунками, які нараховані до сплати, та ін.

Кредитоспроможність – система умов, які визначають спроможність підприємства залучати кредит у різних формах, виконуючи всі пов'язані з ним фінансові зобов'язання в повному обсязі та в передбачені терміни.

Критерій – найбільш суттєва ознака, що є основою фінансової оцінки чи класифікації економічних явищ, процесів, видів діяльності.

Коефіцієнти оцінки фінансової стійкості підприємства – система показників, які характеризують структуру капіталу підприємства, котрий використовується, з позицій ступеня фінансової стабільності його розвитку в наступному періоді. Для оцінки використовуються такі основні показники: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності, коефіцієнт маневрування та ін.

Короткострокові фінансові вкладення – вкладення капіталу в цінні папери строком до одного року.

Кредит – надання позичальнику коштів у грошовій та інших формах на встановлений термін під певний відсоток.

Кредиторська заборгованість – поточні зобов'язання підприємства, які відображають заборгованість перед суб'єктами господарювання за комерційними операціями, за розрахунками, заборгованість перед бюджетом та ін.

Кредитоспроможність – система умов, які визначають спроможність підприємства залучати кредит у різних формах, виконуючи всі пов'язані з ним фінансові зобов'язання в повному обсязі та в передбачені терміни.

Кругооборот коштів підприємства – планомірний рух коштів підприємства у процесі господарської діяльності, результатом якого є створення нової споживної вартості та зростання вартості.

Лeverидж активів – фінансовий механізм формування активів, який заснований на спроможності власного капіталу залучати до їх фінансування різні форми позикового капіталу.

Ліквідаційна вартість активів – оцінка активів підприємства у разі його ліквідації як цілісного майнового комплексу.

Ліквідаційний баланс – баланс підприємства-банкрута, складений ліквідаційною комісією після реалізації необхідної частини його активів і повного задоволення всіх вимог кредиторів, який передається до арбітражного суду.

Маневреність власного капіталу – це показник, який характеризує, яка частка власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладається в оборотні кошти, а яка його частка капіталізується.

Матеріальні витрати – вартість матеріальних ресурсів, які споживаються, а також їх втрат у межах норм, які включають до складу собівартості продукції.

Методи фінансового аналізу – це комплекс науково-методичних інструментів та принципів дослідження фінансового стану підприємства.

Методологія та методика фінансового аналізу – це сукупність видів, прийомів, методів фінансового аналізу, які використовуються для конкретних цілей вивчення фінансового стану підприємства.

Моделі оцінювання вартості акцій – система алгоритмів, які дають змогу визначити реальну ринкову вартість різних типів акцій.

Модель стійкого економічного зростання – алгоритм, який дає змогу забезпечити основні фінансові пропорції, пов'язані з приростом обсягу реалізації продукції у звітному періоді.

Модель фінансової рівноваги підприємства – алгоритм, який дає змогу збалансувати позитивні та негативні потоки фінансових ресурсів і забезпечувати фінансову рівновагу підприємства в довгостроковому періоді.

Монетарні статті – гроші, а також інші активи та зобов'язання, які будуть отримані або сплачені у фіксованій або визначеній сумі грошей.

Моніторинг поточної фінансової діяльності – розроблений на підприємстві механізм здійснення менеджерами та аналітиками підприємства постійного нагляду за умовами і показниками розвитку фінансового ринку в

розрізі окремих його сегментів з метою поточного оцінювання і прогнозування його кон'юнктури.

Напівфабрикат – готова продукція підрозділів підприємства, призначена для подальшого перероблення.

Надзвичайна подія – подія або операція, яка чітко відрізняється від звичайної діяльності підприємства, та не очікується, що вона повторюватиметься періодично або в кожному наступному звітному періоді.

Незавершене будівництво – витрати, здійснені протягом звітного періоду, але віднесені до майбутнього виконання будівельного контракту за умови достатньої впевненості в їх відшкодуванні замовником.

Нематеріальні активи – ідентифікований немонетарний актив без фізичної субстанції, який утримується підприємством з метою використання у процесі виробництва або поставки товарів і надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для адміністративних цілей.

Необоротні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, які неодноразово беруть участь у процесі господарської діяльності та поступово переносять свою вартість на продукцію.

Неплатоспроможність – неспроможність підприємства погасити в передбачені терміни свої фінансові зобов'язання. Пов'язана з недостатністю активів у ліквідній формі

Необоротні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, які неодноразово беруть участь у процесі господарської діяльності та поступово переносять свою вартість на продукцію.

Неоплачений капітал – сума заборгованості власників за внесками до статутного капіталу.

Неформалізовані методи фінансового аналізу – це методи аналізу, які ґрунтуються на описуванні аналітичних процедур на логічному рівні, а не на жорстких взаємозв'язках та залежностях.

Нормативні моделі фінансового аналізу – це моделі, які уможливають порівняння фактичних результатів діяльності підприємства з нормативними (розрахованими на підставі нормативу).

Обігові кошти – грошові кошти, авансовані у виробничі засоби та засоби обігу, які постійно перебувають у кругообігу з метою безперервного забезпечення процесу виробництва та реалізації продукції.

Оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом 12-ти місяців з дати балансу.

Операційні активи – активи підприємства, які безпосередньо беруть участь у його виробничій діяльності та формують доходи від цієї діяльності.

Операційний цикл – проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отриманням коштів від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг.

Операційна діяльність – основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, що не є інвестиційними чи фінансовими.

Оптимізація складу активів – процес визначення співвідношення окремих видів активів, який забезпечує найкращі умови виробничо-комерційної діяльності за високого рівня ліквідності.

Оптимізація структури капіталу – процес визначення співвідношення власного та позичкового капіталу, під час якого забезпечуються оптимальні пропорції між рівнем рентабельності власного капіталу та рівнем фінансової стійкості, тобто максимізується ринкова вартість підприємства.

Основні активи – сукупність матеріальних активів у формі засобів праці, які багато разів беруть участь у процесі виробничо-комерційної діяльності та переносять на продукцію свою вартість частинами.

Основні засоби – це матеріальні активи, які:

- утримуються підприємством для використання у виробництві або поставки товарів та надання послуг, для здавання в оренду іншим особам або для адміністративних цілей;
- будуть використовуватися, як очікується, протягом більше одного періоду;
- функціонують у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері, а також капітальні вкладення в об'єкти, що належить до основних засобів.

Основний капітал – капітал, який інвестований у необоротні (довгострокові) активи підприємства.

Оцінка ділової активності – аналіз та порівняння ефективності використання ресурсів комерційної організації.

Оцінювання фінансового стану підприємства – це систематичний і всебічний аналіз фінансового стану підприємства на основі використання системи показників оцінки, різних методів, прийомів та методик аналізу.

Платоспроможність підприємства – це спроможність підприємства своєчасно й повністю виконати свої платіжні зобов'язання, які випливають із кредитних та інших операцій грошового характеру, що мають певні терміни сплати.

Подібні активи – активи, які мають однакове функціональне призначення.

Постійні витрати – витрати, сума яких не залежить від зміни обсягу виробництва і реалізації продукції в межах певного часового періоду.

Поточні фінансові інвестиції – це інвестиції, що легко реалізуються та призначаються для утримання протягом терміну, що не перевищує один рік.

Поточні фінансові потреби – частина чистих оборотних активів, яка не покрита ні власними коштами, ні довгостроковими позиковими коштами.

Предикативні моделі фінансового аналізу – це моделі передбачуваного, прогностичного характеру.

Предикативні моделі фінансового аналізу – це моделі передбачуваного, прогностичного характеру.

Примітки до фінансових звітів – це сукупність показників і пояснень, яка забезпечує деталізацію і обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачене відповідними положеннями (стандартами).

Продуктивність підприємства – кількість виробленої продукції в одиницю часу на одиницю обладнання або на одного робітника.

Рефінансування дебіторської заборгованості – система фінансових операцій, яка забезпечує прискорену конверсію дебіторської заборгованості грошовими активами.

Резерви зниження собівартості продукції – це кількісно вимірні можливості економії витрат живої та уречевленої праці.

Розкриття – надання інформації, що є суттєвою для користувачів фінансової звітності.

Самоокупність – спроможність підприємства повністю покривати свої витрати за рахунок отриманих доходів.

Самофінансування – фінансування розвитку підприємства за рахунок власних фінансових ресурсів.

Свот-аналіз – система інтегрального аналізу, основним змістом якого є дослідження характеру сильних та слабких сторін підприємства в розрізі окремих внутрішніх факторів, а також позитивного чи негативного впливу окремих зовнішніх факторів, які обумовлюють кризовий фінансовий розвиток підприємства.

Справедлива вартість – сума, за якою може бути здійснений обмін активу, або оплата зобов'язання в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Справедлива вартість дебіторської заборгованості – сума, за якою може бути здійснено обмін дебіторської заборгованості на інший актив в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Сума, що амортизується – собівартість активу або інша сума, яка замінює собівартість у фінансовій звітності, мінус його ліквідаційна вартість.

Сумнівний борг – дебіторська заборгованість, відносно якої існує ймовірність її неповернення боржником.

Собівартість продукції – поточні витрати підприємства в грошовій формі на виробництво та збут товарів, робіт і послуг.

Структура капіталу – один із найважливіших показників оцінки фінансового стану підприємства, який характеризує співвідношення суми власного та позичкового капіталу.

Стабілізація фінансового стану підприємства – досягнення сталих тенденцій динаміки основних оцінних показників фінансового стану в межах їх нормативних значень.

Структура капіталу – співвідношення власного і залученого капіталу на певний період.

Темп інфляції – показник, який характеризує розмір знецінення (зниження споживної вартості) грошей у певний період у відсотках до їх номіналу на початок періоду.

Термін корисного використання – період, протягом якого актив, як передбачається, буде використовуватись підприємством, або обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує отримати від використання активу.

Товарна продукція – це вироби підприємства, призначені для продажу стороннім споживачам і внутрішнього споживання самим підприємством.

Термін корисного використання – період, протягом якого актив. Як передбачається буде використовуватись підприємством, або обсяг продукції, який підприємство очікує отримати від використання активу.

Фінансовий актив – це будь-який актив, що є:

- грошовими коштами;
- контрактним правом отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив іншого підприємства;
- контрактним правом обмінювати фінансові інструменти з іншим підприємством за умов, які не є потенційно сприятливими;
- інструментом акціонерного капіталу іншого підприємства.

Фінансові інвестиції – це активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку за рахунок відсотків, дивідендів тощо, зростання вартості капіталу або отримання інших вигод для інвестора.

Фінансування – процес вибору напрямків, форм і періодів використання фінансових ресурсів з метою забезпечення економічного розвитку й зростання ринкової вартості підприємства.

Фінансова діяльність – система заходів, спрямована на забезпечення залучення необхідного обсягу капіталу з зовнішніх джерел і своєчасне й повне виконання зобов'язань щодо його обслуговування та повернення.

Фінансова позиція – стан обсягу і структури активів, капіталу, а також основних фінансових результатів діяльності підприємства на конкретну дату. Фінансова позиція є предметом аналізу й оцінки з метою виявлення реального фінансового стану підприємства.

Фінансова продуктивність – показник, що характеризує норму додаткового продукту.

Фінансова рівновага – характеристика стану фінансової діяльності підприємства, за якого потреба в збільшенні основного обсягу активів підприємства балансується з можливостями підприємства щодо формування його фінансових ресурсів за рахунок власних джерел.

Фінансова самостійність – характеристика спроможності підприємства забезпечувати свій економічний розвиток, орієнтуючись на використання власних джерел формування фінансових ресурсів, що мінімізує загрозу його банкрутства.

Фінансова стабільність – це характеристика стану фінансової стійкості підприємства, за якого забезпечується висока частка власного капіталу в загальній сумі фінансових коштів, які використовує підприємство.

Фінансова стійкість підприємства – це його спроможність забезпечити фінансову діяльність за рахунок власних коштів, не допускаючи невиправданої кредиторської заборгованості, та своєчасно розраховуватись за своїми зобов'язаннями.

Фінансова стратегія – сформована система довгострокових цілей фінансової діяльності підприємства й найбільш ефективних шляхів їх досягнення, які визначаються фінансовою ідеологією.

Фінансова структура підприємства – система пропорцій і співвідношень основних фінансових показників, які характеризують структуру активів підприємства і капіталу, що ним використовується.

Фінансовий стан – рівень збалансованості окремих структурних елементів активів і капіталу підприємства, а також рівень ефективності їх використання.

Фінансові ресурси – сукупність грошових коштів, які формуються з метою фінансування розвитку підприємства в майбутньому періоді.

Фондовіддача – найважливіший показник ефективності операційних основних засобів підприємства, який відображає результативність їх використання у виробничо-комерційній діяльності.

Формалізовані методи фінансового аналізу – це методи аналізу, в основу яких покладені жорстко формалізовані аналітичні залежності.

Функціонуючий капітал – це величина власних оборотних коштів, яка характеризує ту частину власного капіталу підприємства, що є джерелом покриття поточних активів підприємства (тобто активів, які мають період обороту менше, ніж один рік).

Цілісний майновий комплекс – господарський об'єкт із закінченим циклом виробництва і реалізації продукції, оцінка активів якого в процесі приватизації, продажу, злиття здійснюється в комплексі.

Шансові коефіцієнти – велика система фінансових показників, яка характеризує співвідношення основних результатів діяльності підприємства, окремих структурних елементів активів і капіталу, що використовуються. Фінансові коефіцієнти широко використовуються в процесі аналізу фінансового стану підприємства і різних аспектів його фінансової діяльності.

Чиста вартість дебіторської заборгованості – сума дебіторської заборгованості після вирахування сумнівних та безнадійних боргів.

Чиста вартість реалізації запасів – розрахункова ціна реалізації запасів за умов звичайної діяльності за вирахуванням витрат завершення їх виробництва та реалізації.

Чиста вартість реалізації основного засобу – дохід від реалізації основного засобу, зменшений на суму витрат, пов'язаних з його реалізацією.

Чистий оборотний капітал – сума оборотних активів, яка фінансується за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу.

НАЙБІЛЬШ ПОШИРЕНІ ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Нижче наведено список фінансових показників, найбільш часто вживаних у фінансовому аналізі. Ці показники розділені на п'ять груп, що відображають різні сторони фінансового стану підприємства:

- коефіцієнти ліквідності
- коефіцієнти стійкості (структури капіталу)
- коефіцієнти рентабельності
- коефіцієнти ділової активності
- інвестиційні критерії

Для деяких показників наводяться, також, рекомендовані діапазони значень. В якості таких діапазонів взяті значення, найбільш часто згадувані українськими експертами. *Слід, однак, пам'ятати, що допустимі значення показників можуть істотно відрізнятися не тільки для різних галузей, але і для різних підприємств однієї галузі і повну картину фінансового стану компанії можна отримати тільки аналізуючи всю сукупність фінансових показників з урахуванням особливостей її діяльності.* Тому, наведені значення показників носять чисто інформаційний характер і не можуть бути використані як керівництво до дії. Єдине, що можна зауважити – це те, що якщо значення показників відрізняються від рекомендованих, то бажано з'ясувати причину таких відхилень.

КОЕФІЦІЄНТИ ЛІКВІДНОСТІ (Liquidity Ratios)

Показники ліквідності характеризують здатність компанії задовольняти претензії держателів короткострокових боргових зобов'язань.

1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності

Показує, яка частка короткострокових боргових зобов'язань може бути покрита за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів у вигляді ринкових цінних паперів і депозитів, тобто практично абсолютно ліквідних активів.

Розраховується за формулою:

$$\text{грошові кошти} / \text{поточні пасиви (короткострокові зобов'язання)}$$

Рекомендовані значення: 0.2 – 0.5

2. Коефіцієнт термінової ліквідності (Acid test ratio, Quick ratio)

Відношення найбільш ліквідної частини оборотних коштів (грошових коштів, дебіторської заборгованості, короткострокових фінансових вкладень) до короткострокових зобов'язань. Зазвичай рекомендується, щоб значення цього показника дорівнювало 1. Однак реальні значення для українських підприємств рідко становлять більше 0.7 – 0.8, що визнається допустимим.

Розраховується за формулою:

грошові кошти та їх еквіваленти + дебіторська заборгованість / поточні пасиви

Рекомендовані значення: 0.7 – 1

3. **Коефіцієнт поточної ліквідності** або коефіцієнт покриття (Current Ratio)

Розраховується як частка від ділення оборотних коштів на короткострокові зобов'язання і показує чи достатньо у підприємства коштів, які можуть бути використані для погашення короткострокових зобов'язань. Згідно з міжнародною (і українською) практикою, значення коефіцієнта ліквідності повинні знаходитися в межах від одного до трьох. Нижня межа обумовлена тим, що оборотних коштів повинно бути щонайменше достатньо для погашення короткострокових зобов'язань, інакше компанія виявиться під загрозою банкрутства. Перевищення оборотних коштів над короткостроковими зобов'язаннями більш ніж в три рази також є небажаним, оскільки може свідчити про нераціональну структуру активів.

Розраховується за формулою:

оборотні (поточні) активи / короткострокові зобов'язання (поточні пасиви), або

грошові кошти + дебіторська заборгованість + запаси / поточні пасиви.

Рекомендовані значення: 2-3.

4. **Чистий оборотний капітал, власний оборотний капітал** (Net working capital), у грошових одиницях

Різниця між оборотними активами підприємства та його короткостроковими зобов'язаннями. Чистий оборотний капітал необхідний для підтримки фінансової стійкості підприємства, оскільки перевищення оборотних коштів над короткостроковими зобов'язаннями означає, що підприємство не тільки може погасити свої короткострокові зобов'язання, але і має резерви для розширення діяльності. Оптимальна сума чистого оборотного капіталу залежить від особливостей діяльності компанії, зокрема від її масштабів, обсягів реалізації, швидкості оборотності матеріальних запасів і дебіторської заборгованості. Нестача оборотного капіталу свідчить про нездатність підприємства вчасно погасити короткострокові зобов'язання. Значне перевищення чистого оборотного капіталу над оптимальною потребою свідчить про нераціональне використання ресурсів підприємства. Наприклад: випуск акцій або запаси понад реальну потребу.

Розраховується за двома варіантами:

- 1) *поточні активи* (2-й розділ активу балансу) – *поточні пасиви* (3-й розділ пасиву)
- 2) *власний капітал* (1-й розділ пасиву) + *довгострокові зобов'язання* (2-й розділ пасиву) – *необоротні активи* (1-й розділ активу)

Рекомендовані значення: > 0

КОЕФІЦІЄНТИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ (Gearing ratios)

Показники структури капіталу відображають співвідношення власних і позикових коштів у джерелах фінансування компанії, тобто характеризують ступінь фінансової незалежності компанії від кредиторів. Це є важливою характеристикою стійкості підприємства. Для оцінки структури капіталу використовуються наступні формули:

5. Коефіцієнт фінансової незалежності або Коефіцієнт автономії (Equity to Total Assets)

Характеризує залежність фірми від зовнішніх позик. Чим нижче значення коефіцієнта, тим більше позик у компанії, тим вище ризик неплатоспроможності. Низьке значення коефіцієнта відображає також потенційну небезпеку виникнення у підприємства дефіциту грошових коштів. Інтерпретація цього показника залежить від багатьох факторів: середній рівень цього коефіцієнта в інших галузях, доступ компанії до додаткових боргових джерел фінансування, особливості поточної виробничої діяльності.

Розраховується за формулою:

$$\text{власний капітал} / \text{активи} \text{ (валюта балансу)}$$

Рекомендовані значення: 0.5 – 0.7

6. Коефіцієнт маневреності власного капіталу

Показує наскільки мобільними є власні джерела підприємства з фінансової точки зору.

Розраховується за формулою:

$$\text{власний оборотний капітал} / \text{власний капітал}$$

Рекомендовані значення: 0.5

7. Коефіцієнт фінансової стійкості

Значення цього коефіцієнту вказують на питому вагу тих джерел фінансування, які компанія може використати у довготривалій перспективі, характеризує частку активів, що фінансуються зі стійких джерел.

Розраховується за формулою:

$$\text{власний капітал} + \text{довгострокові зобов'язання} / \text{активи}$$

Рекомендовані значення: 0.6 – 0.8

8. Сумарні зобов'язання до сумарних активів (Total debt to total assets)

Ще один варіант представлення структури капіталу компанії. Демонструє, яка частка активів підприємства фінансується за рахунок позикових коштів.

Розраховується за формулою:

Рекомендовані значення: 0.2 – 0.5

9. Довгострокові зобов'язання до активів (Long-term debt to total assets)

Демонструє, яка частка активів підприємства фінансується за рахунок довгострокових позик.

Розраховується за формулою:

10. Коефіцієнт фінансової активності. Сумарні зобов'язання до власного капіталу (Total debt to equity)

Відношення кредитних і власних джерел фінансування. Також, як і TD / TA, є ще однією формою подання фінансової незалежності. У фінансовому менеджменті цей показник застосовується як *плече фінансового важеля* (левериджу).

Розраховується за формулою:

позиковий капітал / власний капітал

Рекомендовані значення: 0.25 1

11. Довгострокові зобов'язання до необоротних активів (Long-term debt to fixed assets)

Демонструє, яка частка основних засобів фінансується за рахунок довгострокових позик.

Розраховується за формулою:

12. Коефіцієнт покриття відсотків (Times interest earned), раз

Характеризує ступінь захищеності кредиторів від невиконання відсотків за наданим кредитом і демонструє: скільки разів протягом звітного періоду компанія заробила кошти для виплати відсотків по позиках. Цей показник також дозволяє визначити допустимий рівень зниження прибутку, використовуваного для виплати відсотків.

Розраховується за формулою:

Рекомендовані значення: > 1

КОЕФІЦІЄНТИ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ (Profitability ratios)

Коефіцієнти рентабельності показують, наскільки прибуткова діяльність компанії.

13. Коефіцієнт рентабельності продажів (Return on sales),%

Демонструє частку чистого прибутку в обсязі продажів (доходу) підприємства.

Розраховується за формулою:

14. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (Return on shareholders equity),%

Дозволяє визначити ефективність використання капіталу, інвестованого власниками підприємства. Зазвичай цей показник порівнюють із можливим альтернативним вкладенням коштів в інші цінні папери. Рентабельність власного капіталу показує, скільки грошових одиниць чистого прибутку заробила кожна одиниця, вкладена власниками компанії.

Розраховується за формулою:

15. Коефіцієнт рентабельності оборотних активів (Return on current assets),%

Демонструє можливості підприємства в забезпеченні достатнього обсягу прибутку по відношенню до використовуваних оборотних коштів компанії. Чим вище значення цього коефіцієнта, тим більш ефективно використовуються оборотні кошти.

Розраховується за формулою:

16. Коефіцієнт рентабельності необоротних активів (Return on fixed assets),%

Демонструє здатність підприємства забезпечувати достатній обсяг прибутку по відношенню до основних засобів компанії. Чим вище значення цього коефіцієнта, тим більш ефективно використовуються основні кошти.

Розраховується за формулою:

17. Коефіцієнт рентабельності інвестицій (Return on investment),%

Показує, скільки грошових одиниць треба підприємству для отримання однієї грошової одиниці прибутку. Цей показник є одним з найбільш важливих індикаторів конкурентоспроможності.

Розраховується за формулою:

КОЕФІЦІЄНТИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ (Activity ratios)

Коефіцієнти ділової активності дозволяють проаналізувати, наскільки ефективно підприємство використовує свої кошти.

18. Коефіцієнт оборотності робочого капіталу (Net working capital turnover), раз

Показує наскільки ефективно компанія використовує інвестиції в оборотний капітал і як це впливає на зростання продажів. Чим вище значення цього коефіцієнта, тим більш ефективно використовується підприємством чистий оборотний капітал.

Розраховується за формулою:

чистий дохід / власний оборотний капітал (робочий капітал)

19. Коефіцієнт оборотності основних засобів (Fixed assets turnover), раз

Фондовіддача. Цей коефіцієнт характеризує ефективність використання підприємством наявних у розпорядженні основних засобів. Чим вище значення коефіцієнта, тим більш ефективно підприємство використовує основні засоби. Низький рівень фондовіддачі свідчить про недостатній обсяг продажів або про занадто високий рівень капітальних вкладень. Однак, значення даного коефіцієнта сильно відрізняються один від одного в різних галузях. Також значення даного коефіцієнта сильно залежить від способів нарахування амортизації і практики оцінки вартості активів. Таким чином може скластися ситуація, що показник оборотності основних засобів буде вище на підприємстві, яке має зношені основні засоби.

Розраховується за формулою:

чистий дохід / середньорічну вартість основних засобів

20. Коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт трансформації (Total assets turnover), раз

Характеризує ефективність використання компанією всіх наявних у розпорядженні ресурсів, незалежно від джерел їх залучення. Даний коефіцієнт показує скільки разів за рік відбувається повний цикл виробництва та обігу, що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку. Цей коефіцієнт також сильно варіюється в залежності від галузі.

Розраховується за формулою:

$$\text{чистий дохід} / \text{активи}$$

21. Коефіцієнт оборотності запасів (Stock turnover), раз

Відображає швидкість реалізації запасів. Для розрахунку коефіцієнта в днях необхідно 365 днів розділити на значення коефіцієнта. В цілому, чим вище показник оборотності запасів, тим менше коштів пов'язано в цій найменш ліквідній групі активів. Особливо актуально підвищення оборотності і зниження запасів при наявності значної заборгованості в пасивах компанії.

Розраховується за формулою:

$$\text{Собівартість реалізованої продукції} / \text{середньорічну вартість запасів}$$

22. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Average collection period), днів.

Показує середнє число днів, необхідну для стягнення заборгованості. Чим менше це число, тим швидше дебіторська заборгованість звертається в кошти, а отже підвищується ліквідність оборотних коштів підприємства. Високе значення коефіцієнта може свідчити про труднощі зі стягненням коштів по рахунках дебіторів.

Розраховується за формулою:

$$\text{чистий дохід} / \text{середньорічну вартість дебіторської заборгованості}$$

ІНВЕСТИЦІЙНІ КРИТЕРІЇ (Investment ratios).

23. Прибуток на акцію (Earning per ordinary share)

Один з найбільш важливих показників, що впливають на ринкову вартість компанії. Показує частку чистого прибутку (в грошових одиницях), що припадає на одну звичайну акцію.

Розраховується за формулою:

$$\text{чистий прибуток} / \text{ціна звичайної акції}.$$

24. Дивіденди на акцію (Dividends per ordinary share)

Показує суму дивідендів, що розподіляються на кожну звичайну акцію.

Розраховується за формулою:

$$\text{сума дивідендів за рік} / \text{ціна звичайної акції}$$

25. Ціна прибутку (Price to earnings)

Цей коефіцієнт показує, скільки грошових одиниць згодні платити акціонери за одну грошову одиницю чистого прибутку компанії. Він, також, показує, наскільки швидко можуть окупитися інвестиції в акції компанії.

Розраховується за формулою:

сума акціонерного капіталу/ чистий прибуток.

ДОДАТОК Б

Коефіцієнти, що використовуються в аналізі фінансового стану комерційного банку

№	Група коефіцієнтів	назва	розрахунок	значення		примітка
				min	max	
1	Оцінка достатності капіталу	Рівень власних коштів	Власні кошти / Пасив	0,15	0,85	Визначає рівень власних коштів у структурі пасиву
		Забезпечення зобов'язань	Власні кошти /Залучені кошти	0,25	-	Показує максимальну суму збитку, за якої власних коштів вистачить для забезпечення надійності коштів вкладників та інших кредиторів
		Залежність від інвестицій	Статутний капітал / Власні кошти	0,15	0,50	Характеризує залежність банку від його інвесторів. Вважається, що сума коштів, інвестованих у розвиток банку, має хоча б удвічі перевищувати власні кошти
2	Оцінка якості активів	Рівень дохідних активів	Активи, що приносять дохід / Активи	-	0,83	Призначений для оцінки ефективності активів. При цьому кількісні параметри є лише попередньою оцінкою. Для більш детального аналізу необхідно у складі активів, що приносять дохід, виділити кредити, де змінювалися умови їх повернення, сумнівні та

						нестандартні активи тощо
		Захищеність від ризику	(Прибуток + Резерви банку) / Активи, що приносять дохід	-	-	Визначає ту частку заборгованості в активах, що приносять дохід, яку банк може забезпечити своїм чистим прибутком та резервами (не користуючись коштами вкладників)
		Рівень активів із підвищеним ризиком	Активи підвищеного ризику / Активи, що приносять дохід	-	-	Характеризує рівень ризикованості кредитної політики банку. При цьому до активів підвищеного ризику відносяться: цінні папери, прострочена заборгованість, перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською
3	Оцінка ділової активності	Загальна кредитна активність	Кредити / Активи	0,55	0,80	Характеризує ліквідність банку та систему управління його активами
		Інвестиційна активність	Цінні папери / Активи	-	-	Характеризує політику банку в галузі інвестування в цінні папери та управління підприємствами
		Коефіцієнт ліквідності	Високоліквідні активи / Активи	-	-	Показує ефективність кредитних

						операцій
		Використання залучених коштів	Кредити / Залучені кошти	-	0,80	Призначений для оцінки управління пасивними операціями і показує ту частину залучених коштів, яка спрямована на видачу кредитів
		Коефіцієнт рефінансування	Міжбанківські позики / Міжбанківські кредити	1,00	1,00	Характеризує рівень використання кредитів, отриманих від і

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: МАУП, 2017. 357 с.
2. Петрова В. Ф. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий аналіз» (для студентів заочної форми навчання освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст та слухачів другої вищої освіти спеціальності 7.03050901 Облік і аудит). Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 138 с.
3. Фінансовий аналіз. навч. посіб. / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.
4. Фінансовий аналіз : навчальний посібник : [Електронне видання]/ М. М. Берест. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 164 с.
5. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астрая», 2020. 434 с.
6. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / І. П. Отенко, Г. Ф. Азаренков, Г. А. Іващенко. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.

Додаткова

1. Андрущак Є. М. Діагностика банкрутства українських підприємств. *Фінанси України*. 2015. №9. С. 27-34.
2. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991р. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV. *Офіційне видання. Закони України у 20 томах*. Т. 19. Київ: Інс-т зак-ва ВР України, 1999. С. 206-213.
4. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування. Київ: ЦНЛ, 2009. 375 с.
5. Крамаренко, Г.О. Фінансовий аналіз. підручник затверджено МОН України. URL: <http://www.culonline.com.ua/index.php?newsid=71>
6. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством. Київ: КНЕУ, 2015. 384 с.
7. Лахтіонова О. С. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія. Київ: КНЕУ, 2012. 347 с.
8. Селезнева Н.Н. Финансовый анализ: уч. пос. Харків: Вид. тов. «Фірма ІНККОС», 2009. 479 с.
9. Фінансовий аналіз: навч.-метод. посіб. / за ред. О. В. Павловської. Київ: КНЕУ, 2008. 237 с.
10. Терещенко О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. пос. Київ: КНЕУ, 2008. 475 с.
11. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навч. пос. Київ: КНЕУ, 2015. 325 с.
12. Цал-Цалко Ю.З. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: навч. пос., 2-е вид. Київ: ЦУЛ, 2014. 376 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/784-14>.
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>
3. Офіційний сайт Державного агентства України з інвестицій та розвитку. URL: <http://www.in.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <http://www.me.gov.ua>.
5. Головне управління статистики у Запорізькій області. <http://www.zp.ukrstat.gov.ua>
6. Державна служба статистики України. <http://www.ukrstat.gov.ua>.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Тема1 ЗНАЧЕННЯ Й ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ, ЙОГО ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	5
<i>Задачі</i>	11
<i>Питання для самоконтролю</i>	13
Тема 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	14
<i>Задачі</i>	23
<i>Питання для самоконтролю</i>	26
Тема 3 ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ У КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ.....	27
<i>Задачі</i>	35
<i>Питання для самоконтролю</i>	37
Тема 4 АНАЛІЗ В НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВАХ.....	38
<i>Задачі</i>	44
<i>Питання для самоконтролю</i>	46
Тема 5 КОМПЛЕКСНИЙ ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ВАРТОСТІ БІЗНЕСУ.....	47
<i>Задачі</i>	55
<i>Питання для самоконтролю</i>	58
Тема 6 ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	60
<i>Задачі</i>	69
<i>Питання для самоконтролю</i>	70
Тема 7 ДІАГНОСТИКА КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	72
<i>Задачі</i>	75
<i>Питання для самоконтролю</i>	77
Тема 8 ПРОГНОЗУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ.....	78
<i>Задачі</i>	88
<i>Питання для самоконтролю</i>	88
Тема 9 ПРОГНОЗУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	90
<i>Питання для самоконтролю</i>	100
ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ І ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ.....	101
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	114
ДОДАТКИ.....	125
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	135

..

Навчально-методичне видання
(українською мовою)

Кущик Анатолій Петрович

**ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ
В ФІНАНСОВИХ УСТАНОВАХ ТА НА ПІДПРИЄМСТВАХ**

Конспект лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит»

Рецензент О.М. Рибалко

Відповідальний за випуск А.П. Кущик

Коректор А. В. Линенко